

VIGØR

FORTÆLLINGER FRA DEN GRØNNE FRONTLINJE

FORLAGET
ingerFAIR

KOLOFON

ViGør – Fortællinger fra den grønne frontlinje

Redigeret af Quentin Gausset, Karina H. B. Jensen og Julia B. Hunt (forlagsredaktør)
© Forlaget Ingerfair og forfatterne

Layout og typografisk tilrettelæggelse

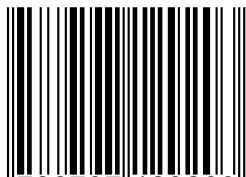
Jesper Momme

Illustration til forside

Peter Sander Jørgensen

Tryk

Kandrup Bogtrykkeri A/S
1. udgave, 1. oplag 2019
Printed in Denmark
ISBN 978-87-971292-0-3

9 788797 129203 >

Forlaget Ingerfair

Flæsketorvet 68, DK-1711 København V
Tlf. 7240 0809
E: ingerfair@ingerfair.dk
www.shop.ingerfair.dk

Denne bog er blevet til med støtte fra Velux Fonden

VELUX FONDEN

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior written permission of Forlaget Ingerfair or arrangement with Copy-Dan, except from short extracts for the purpose of reviews

Fortællinger fra den grønne frontlinje _____	4
Strukturer skaber en bæredygtig hverdag _____	16
At bygge et klimavenligt bofællesskab _____	38
Værktøjer til stærke, livsduelige fællesskaber _____	58
Forskellighed og fejl: Vejen til succes _____	80
Omstillingspirat i Skraldecaféen _____	98
Gulerødder og græsrødder _____	118
Grimme tomater har også brug for kærlighed _____	138
Tænd en ild og før den videre _____	154

FORTÆLLINGER FRA DEN GRØNNE FRONTLINJE

Foto: Geir Haukursson
Morgensamling til
Solution Lab 3

Forfattere: Quentin Gausset, Simon Westergaard Lex, Karina H. B. Jensen, Ditlev Nissen og Julia Bjerre Hunt.

Quentin Gausset er lektor i antropologi på Københavns Universitet og leder af COMPASS-forskningsprojektet.

Simon Lex er adjunkt i Antropologi på KU. Han forsker i byudvikling og brugen af digitale medier i sociale bevægelser.

Karina H. B. Jensen er medstifter af Omstilling Nu, samt tidligere frivillig og tidligere bestyrelsesmedlem.

Ditlev Nissen er tidligere formand for Landsforeningen for Økosamfund og arbejder med lokal bæredygtig udvikling i virksomheden Levende Lokalsamfund.

Julia Bjerre Hunt er chefkonsulent i Ingerfair, hvor hun arbejder med udvikling af bæredygtige frivilligmiljøer.

COMPASS

COMPASS (Collective Movements and Pathways to Sustainable Societies) er et forskningsprojekt støttet af Velux Fonden (2017-2020), der studerer grønne fællesskaber for at forstå, hvordan de påvirker miljøadfærd, sociale normer og institutioner i det danske samfund. Projektet er et samarbejde mellem 5 forskere fra Københavns Universitet og 10 grønne fællesskaber. COMPASS bidrager med en forståelse af, hvordan miljønormer bliver skabt, påvirker miljørelateret adfærd og spredes i samfundet. Desuden med en forståelse af, hvordan vi reducerer vores økologiske fodspor ved at udvikle og opskalere kollektive græsrodsbevægelsers lokale og nationale effekter.

En gang hvert halve år samles forskere og repræsentanter fra alle fællesskaberne til såkaldte Solution Labs, som er afholdt på skift i de forskellige fællesskaber, og hvor de får mulighed for at reflektere over deres egen praksis. Disse Solution Labs har udviklet sig til at være et fællesskab af fællesskaber, hvor alle deltagerne – uanset om de er forskere eller praktikere – deltager på lige fod. Derved er projektet med til at bryde de traditionelle siloer, som ofte adskiller praktikere og forskere. En video af Solution Lab 2 kan ses her: <https://video.ku.dk/compass-solution-lab>

Forskere og praktikere mødes om et måltid lavet af skrald

Lyden af livlig snak når ud i baggården i Vestergade, da vi åbner døren. En del af dagens deltagere er allerede ankommet, og de suppleres med en gruppe forskere og miljøforkæmpere, der har været med morgentoget fra Sjælland og Fyn. Anledningen til denne samling en skøn lørdag formiddag i november er vores fjerde Solution Lab, som denne gang organiseres af Skraldecaféen i Aarhus. Til stede er beboere i økolandsbyer, medlemmer af fødevarefællesskaber, aktivister fra mindre foreninger samt forskere og studerende fra Københavns Universitet.

Lokalet bag døren i baggården tilhører Sager der Samler. De er et samlingssted for hverdagsaktivister, og deres mission er at styrke handlekraften hos byens borgere. Alle Initiativer i deres portefølje tager udgangspunkt i de aktives egen hverdag og i at løse de problemer, de møder her. Gennem fælles handling er de aktive med til at opbygge tættere relationer, og de bidrager også til at finde ressourcer, der hvor ingen andre ser dem.

Et af initiativerne i Sager der Samler er Skraldecaféen, og i dag får vi lejlighed til at høre meget mere om deres projekt og deres historie. Initiativtagerne Annbritt og Steffen fortæller blandt andet, hvordan de startede med at skralde i supermarkedscontainere, og at de senere valgte at etablere en mobil skraldecafé, hvor de kunne dele den mad, de fandt, med mennesker, der ikke har så meget mentalt eller økonomisk overskud.

I køkkenet står 8 røde kasser med mad på række. Indholdet er gevinsten fra gårsdagens skraldetur i udkanten af Aarhus. Kasserne bugner med salater, kylling, grøntsager, blomster – og alt muligt andet. Efter formiddagens oplæg om skraldecaféens succeshistorier og udfordringer er det tid til frokost. Denne gang er det dog lidt anderledes end ved tidligere solution labs. I dag er vi nemlig inviteret til at være en del af en skraldecafé, så i den næste times tid fremtryl-ler vi i fællesskab et væld af forskellige retter ud af det, supermarkederne har kasseret. Intet er forudbestilt eller planlagt. Måltidet bliver – ligesom ved alle andre skraldecaféer – formet af de mennesker, der er til stede, imens ideer og erfaringer udveksles henover skærebrætter, gryder og pander. Omgivet af hygge og en liflig duft fra maden kan vi til sidst sætte os til bords og nyde resultatet.

FÆLLESSKABER DER KAN, VIL OG GØR

En selvfølgelighed. Sådan kunne man måske fristes til at tænke om de halvårslige samlinger, vi i COMPASS har valgt at kalde solution labs. Men den slags møder på tværs af grønne græsrodsorganisationer er ikke hverdagskost. Selvom grønne græsrodsforeninger er gode til at samarbejde, når det gælder begivenheder som fx klimademonstrationer og underskriftsindsamlinger, så går meget af tiden i fællesskaberne ofte med at udføre egne opgaver og aktiviteter. Derfor fremstår vores besøg hos hinanden også som noget unikt og inspirerende. Udover at give et dybere og mere levende indblik i hinandens fællesskaber, giver besøgene også anledning til selvrefleksion hos de enkelte organisationer. Og begge dele er der brug for. Handling er selvfølgelig vigtigere end nogensinde – klodens tilstand taget i betragtning. Men i en tid fuld af grøn vigør og mange nye fællesskaber på den grønne frontlinje bliver det kun vigtigere at afsætte lommer af tid til refleksion og til at lære hinanden bedre at kende. Når vi samarbejder og lærer med og af hinanden, står vi stærkere. Og den styrke har vi brug for, fordi vejen foran os er

lang. Danmark er nemlig fortsat – ifølge forskellige undersøgelser – et af de lande i verden, der har det største økologiske fodspor per indbygger.

Heldigvis er der lys forude, for danskernes klima- og miljøbevidsthed er hastigt tiltagende. Det ses blandt andet ved, at flere og flere danskere omfavner en plantebaseret kost – enten med kødfrie dage i løbet af ugen eller fuldtid som vegetar eller veganer. Derudover er der også flere, der vælger at begrænse deres brug af plastik, gøre en dyd ud af at sortere deres affald og vælger at rejse med tog fremfor fly, når de tager ud i verden. Disse individuelle handlinger er for os at se en del af en større grøn bevægelse. En bevægelse som grønne fællesskaber har været med til at gøre endnu stærkere, og som de fortsat kommer til at spille en vigtig rolle i. Ét er nemlig, hvad vi kan gøre hver især – noget andet er, hvad vi kan gøre sammen.

Denne bog handler om grønne fællesskaber og alt det, vi kan lære af deres erfaringer. Ved at se på, hvad de gør og har gjort, kan vi skabe en ramme for at forstå og reflektere over, hvordan gode fællesskaber kan formes, understøttes og fremmes på

en måde, der sætter dem i stand til at skabe større samfundsmæssig forandring. Derfor vil vi med denne bog dele konkrete erfaringer fra grønne fællesskaber, og med dette håber vi på at inspirere til endnu flere bæredygtige tiltag og aktiviteter. Det er nemlig vores erfaring, at den sociale dimension af omstillingen er afgørende, og at det er i vores hverdag og i hverdagens fællesskaber, vi kan opnå store resultater.

I de seneste årtier har landskabet af danske grønne organisationer og fællesskaber vokset sig rigt og varieret. I dag findes der både veletablerede medlemsorganisationer, tænketanke, politiske partier og ikke mindst en rigdom af grønne græsrodsfællesskaber. Det er en udvikling, som har krævet mange kollektive kræfter og kampe mod inert. På trods af de mange gode resultater, der allerede er opnået, kan vejen foran os stadigvæk føles både tung og langsom for mange.

Med udgangspunkt i grønne græsrodsfællesskabers erfaringer håber vi derfor, at denne bog kan give dig inspiration til, hvordan du sammen med andre kan skubbe til omstillingshas-tigheden i det levede liv og de levede fællesskaber. Fællesskaberne i bogen har hver en unik historie, som vi opfordrer dig til at gå på opdagelse i ude i de enkelte kapitler. Først vil vi dog samle nogle af de tråde og tendenser, som, vi kan se, går på tværs af kapitlerne og dermed fællesskaberne.

GRØNNE FÆLLESSKABER ER MANGFOLDIGE

Et fællestræk, der springer i øjnene, når man læser bogen, er mangfoldigheden. En måde, det kommer til udtryk på, er, at bogens otte grønne fællesskaber arbejder med bæredygtighed på mange måder. Det gør de blandt andet ved at bekæmpe madspild, forvandle skrald til måltider, sælge fødevarer direkte fra økologiske landmænd, lave by- og skovhaver inspireret af permakultur, bygge bionedbrydelige huse, etablere bæredygtige samfund og lære fra sig ved at indgå i- og organisere kurser og debatter. Denne forskellighed afspejler dels diversiteten i den grønne omstilling, men den understøtter også en af de gennemgående anbefalinger i bogen: det handler ikke om at fremhæve, hvordan målet om grøn omstilling bør opnås eller moralisere over andres

tilgange og metoder. Det handler derimod om at skabe plads til, at alle kan være med, og at fællesskabet finder mening i at gøre noget sammen i efterstræbelsen på en grønnere fremtid.

Mangfoldigheden kommer desuden til udtryk i fællesskabernes karakterer og i deres vægtning af det relationelle overfor sagen. Nogle af dem tager deres afsæt der, hvor medlemmerne bor og udfolder deres liv, hvilket automatisk stiller lidt større krav til at kunne navigere inden for områder som personlige relationer, dilemmaer og kompromisser. Disse aspekter udfoldes især hos Svalin, Den Selvforsynende Landsby, Andelssamfundet i Hjortshøj og Køge Fælles Jord. Andre fællesskaber mødes i høj grad om aktiviteter, og de grønne fællesskaber tager deres afsæt i at gøre noget sammen, som bidrager til bæredygtigheden med forskellig grad af frivillighed og/eller aktivisme. Dette vil du møde hos Københavns Fødevarerfællesskab, Omstilling Nu og Skraldecafeen. Slutteligt er der også de fællesskaber, som har deres primære virke i det digitale univers, og hvor dem, der bærer fællesskabet, faktisk ikke nødvendigvis kender hinanden. Dette er i særlig grad udfoldet hos Stop Spild af Mad.

Foto: Geir Haukursson
pilerensningsanlægget,
Solution Lab 3

FÆLLESSKABER KAN EN MASSE

Fællesskabets betydning for den enkelte er et andet fællestræk, der går igen på tværs af kapitlerne. For det første viser fortællingerne på hver deres måde, hvor opløftende det føles for mange at være med i et grønt fællesskab. Her er de nemlig ikke alene med deres frustrationer over naturens og klimaets tilstand, og de møder værdifæller, som også ønsker at omstille deres hverdagsliv, lokalmiljø og samfundet til noget grønnere.

Bogens fællesskaber er også med til at åbne muligheder, som det er svært at få som individ. At stable et økosamfund eller en økologisk indkøbsforening på benene er for eksempel ikke noget, man bare gør alene.

Det er opgaver, der kræver en kritisk masse for at kunne realiseres og ikke mindst køres videre. Fortællingerne viser også, at det er en fordel at være en del af et fællesskab, hvis man ønsker at påvirke samfundet – det være sig på kommunalt og nationalt niveau. At være mange giver ganske enkelt større synlighed, bredere forankring og dermed en stemme i den offentlige debat. Politikkerne virker også til at være mere lydhøre, hvis de kan se, at en sag har stor folkelig opbakning. En sådan opbakning trives specielt godt på de digitale platforme. Her har grønne fællesskaber og bevægelser mulighed for at skabe stor opmærksomhed og blive talerør for

”

AT VÆRE MANGE GIVER GANSKE ENKELT STØRRE SYNLIGHED, BREDERE FORANKRING OG DERMED EN STEMME I DEN OFFENTLIGE DEBAT.

adfærdændringer både på individuelt og organisationsniveau.

Bogen viser, at grønne fællesskaber – som en slags levende fremtidslaboratorier – er med til at forandre menneskers hverdag. Fællesskaberne er en inspirationskilde for andre borgere og organisationer, samtidig med at de opbygger et momentum til at skabe større samfundsmæssige

forandringer. Som det fællesskab af fællesskaber COMPASS udgør, ser vi, at de grønne fællesskaber vokser og får større gennemslagskraft. Alle „vi der gør“ nærmer os den nødvendige kritiske masse, der gør, at samfundets udvikling kan få en mere beslutsom kurs mod et mere bæredygtigt samfund.

FÆLLESSKABER SKAL FINDE DEN RETTE BALANCE

Ønsket om at handle i fællesskab er, som det fremgår af flere af kapitlerne, ikke altid nemt. Et tredje fællestræk er, at der ofte vil være spændingsfyldte dynamikker på spil i et fællesskab;

individuelle behov overfor de fælles, indbyrdes konkurrence og spørgsmål om, hvem der har magt og indflydelse. Vi skal øve os og gøre os umage, når vi vil fællesskabet, for det kommer ikke

Måltid lavet af skrald til Solution Lab 4

DEN STILLE GRØNNE REVOLUTION STARTER MED, AT VI ALLE GØR LIDT MERE – SAMMEN MED LIDT FLERE

af sig selv. Mange af bogens historier er lige så fokuserede på balancen imellem det fælles og det individuelle og træningen i at lære at holde møder, træffe beslutninger og håndtere konflikter i fællesskab som en del af den grønne og bæredygtige dagsorden. For i et samfund, hvor fællesskaber er en bærende og forandrende faktor, er velfungerende sociale relationer en forudsætning for, at vi kan omstille til bæredygtige adfærds- og livsformer.

Således handler bæredygtighed også om at have omsorg for både mennesker og natur, om at finde en balance, hvor både naturen, mennesker og fællesskaber trives og udvikler sig, og hvor vi finder en god balance mellem det private og det kollektive – og imellem sagen og fællesskabet.

For sagen er naturligvis vigtig, men den skal afbalanceres med det sociale fællesskab og herunder også de individuelle perspektiver. Hvis man kun tænker på sagen og glemmer at have det hyggeligt og sjovt sammen, ender man med at brænde ud. Og hvis man kun er optaget af det

sociale fællesskab og på at have det sjovt, glider sagen ud, og man mister sin drivkraft.

Fællesnævneren for at skabe en bæredygtig kultur er at give plads til disse dilemmaer. Det må ikke blive enten-eller. Det skal være både-og, det skal være muligt for alle at være med på deres egen måde. At starte i det små og lade det vokse.

Den bæredygtige omstilling og de grønne fællesskaber handler ikke om at være perfekt. Det er en vigtig læring – på tværs af kapitlerne – at det ikke kræver, at man er 100% bæredygtig for at kunne være med. Det er nemlig nødvendigt for den grønne omstilling, at alle kan være med, at alle kan bidrage på hver deres måde med det, de nu kan. Vi er stadig mennesker med levede liv først – og bæredygtige derefter. Den stille grønne revolution starter med, at vi alle gør lidt mere – sammen med lidt flere.

LÆSEGUIDE TIL BOGEN

Vi har valgt at lade de grønne fællesskaber, som man lever og bor i, komme først i rækkefølgen. Disse kapitler er fulgt af de fællesskaber, hvor man er sammen om konkrete aktiviteter, som gavner den grønne omstilling, samt en digital udgave af en grøn bevægelse.

Kapitel 2: I Den Selvforsynende Landsby er der fokus på at finde balancer i hverdagslivet – både balancen mellem natur og mennesker og mellem fællesskab og individ. Livet i Landsbyen er fyldt med strukturer, der gør det nemmere at leve bæredygtigt. Afgørende for disse strukturer er, at de tager udgangspunkt i en tolerance beboerne imellem: sammen gør de en forskel, men der er også plads til at leve sit eget liv.

Kapitel 3: I bofællesskabet Svalin er skabelsen af bæredygtige bygninger lige så vigtig (og lige så svær) som skabelsen af et bæredygtigt fællesskab. Der findes ingen bæredygtig bygning uden fællesskab og intet bæredygtigt fællesskab uden en meningsfuld fysisk infrastruktur. Bygninger og fællesskab er to sider af samme sag.

Kapitel 4: Fællesskaberne i Andelsamfundet i Hjortshøj er drivkraften bag det bæredygtige lokalsamfund. De kan en masse, men kun når de fungerer. Og dét kræver et målrettet arbejde samt de rigtige redskaber til at pleje fællesskaberne. Kapitlet beskriver redskaber inden for 4 områder: Vores kommunikation og evne til at skabe relationer. En god grundstemning og mødekultur samt et reelt demokrati.

Kapitel 5: Køge Fælles Jord anvender permakulturens principper til at give værdi for både jorden og mennesket: du skal ikke arbejde imod naturen eller imod mennesket; du skal arbejde sammen med dem for at opnå gode resultater.

Kapitel 6: Skraldecaféen i Aarhus viser, hvordan affald i sociale fællesskaber kan blive til en ressource. Og hvordan marginaliserede borgere hjælper hinanden til at blive kreative og meningssskabende „omstillingspirater“.

Kapitel 7: I Københavns Fødevarerfællesskab går alternativ forsyning af økologisk mad sammen med alternative måder at organisere sig på. Forsyning af grøntsager, som følger andre regler end traditionelle markedskræfter, er organiseret på en frivillig basis langt fra traditionelle hierarkiske arbejdsforhold

Kapitel 8: Stop Spild af Mad viser, at digitale fællesskaber kan få et bæredygtigt budskab ud til mange mennesker, og at foreninger over distancen også kan indvirke på menneskers videns og adfærd. Derudover beskriver

kapitlet, hvordan Stop Spild af Mad arbejder med at få indflydelse i det politiske rum.

Kapitel 9: Omstilling Nu viser, hvor inspirerende det kan være at handle på en sag sammen med andre, og hvordan de har forsøgt at fremme en folkelig samtale om den nødvendige systemiske omstilling. Kapitlet viser også, at man ikke skal glemme fællesskabet i kampen for sagen, og at for mange administrative opgaver på frivillige hænder kan være drænende for energien i en organisation.

Foto: Geir Haukursson
Workshop til Solution
Lab 3

”

**ALLE KAN BIDRAGE PÅ HVER DERES MÅDE
MED DET, DE NU KAN. DEN STILLE GRØNNE
REVOLUTION STARTER MED, AT VI ALLE
GØR LIDT MERE - SAMMEN MED LIDT FLERE**

STRUKTURER SKABER EN BÆREDYGTIG HVERDAG

OM DEN SELVFORSYNENDE LANDSBY

Foto: Anette Høite
Hansen
Selvforsyning

*Forfattere: Karen Margrethe Jensen,
Pia Duus Jensen og Anette Høite Hansen*

Karen Margrethe Jensen har boet i Den Selvforsynende Landsby siden 2012.

Pia Duus Jensen har boet i Den Selvforsynende Landsby siden 2007.

Anette Høite Hansen er PhD-studerende i antropologi og har lavet feltarbejde i Den Selvforsynende Landsby.

DEN SELVFORSYNENDE LANDSBY

Den Selvforsynende Landsby ligger på Sydfoyn og blev etableret i 2004 på og omkring den 250 år gamle Hølgård med tilhørende 15 hektar jord. I dag har vi 24 parcelhusgrunde, der er beboet. Vi er en økolandsby og et levetællesskab, hvor 36 voksne og 45 børn deler alt fra matrikel til mad, hverdag, fritid og landbrug.

Vi vil gerne leve et bæredygtigt liv, og vi hedder Den Selvforsynende Landsby, fordi vi gerne vil være selvforsynende, hvor det giver mening for os – for eksempel i forhold til fødevarer, energi, byggeri og arbejdskraft. Vi bor i vores private boliger, men mødes dagligt i vores fælleshus, som er den gamle 3-længede gård, „Hølgården“. Her har vi vores fællesspisning, affaldssortering, tøjbytte, bogdeling og fødevarerfællesskab. Det er desuden her, vi f.eks. kan booke vores delebil, låne vores fælles gæsteværelser, hente post i vores dueslag eller holde vores samlende møder, nytårsfester og meget andet.

INTRODUKTION

I dette kapitel fortæller vi om nogle af de fysiske og sociale strukturer, vores fællesskab har skabt gennem tiden, som er med til at præge den enkelte beboers adfærd i en mere bæredygtig retning. Strukturernes er ikke statiske, men hele tiden i bevægelse og til forhandling, og de gør det nemt og mere tilgængeligt for os at have en livsstil, der tager hensyn til klima og miljø, uden at det fylder alt i vores liv. For selvom vi er samlet om en „sag“, der handler om at opbygge naturressourcer og leve bæredygtigt, er det vigtigste hos os ikke „sagen“, men at der er plads til mennesket.

I modsætning til andre former for foreninger, der har fokus på miljø og fællesskab, bor og lever vi i vores „forening“. Det betyder, at vi ikke går ind og ud ad de strukturer, der sætter rammen for vores liv. Tværtimod er vi i dem hele tiden. Det betyder ikke, at det første, vi tænker på, når vi vågner om morgenen, er CO₂ eller klimaets tilstand – vi er ligesom de fleste andre mennesker optaget af vores familie, relationer, arbejde og projekter. Men strukturerne gør det enkelt og nemmere for os at leve mere „klimavenligt“.

På de følgende sider får du et indblik i hverdagen i vores fællesskab. Vi fortæller om fællesspisning og madordning, om fællesarbejde, husbyggeri og livet i de private hjem. Disse temaer er kun et lille udpluk af de strukturer, vi bevæger os i hver dag, men vi håber alligevel, at du som læser får en fornemmelse af, hvad det er, der gør vores fællesskab til det, det er, og at vores fortælling om, hvordan vi har udviklet os, kan føre til inspiration i dit eget liv og dit eget fællesskab.

I kapitlet kommer vi ikke ind på møde- og beslutningsformer i vores fællesskab, da det bliver beskrevet i andre kapitler (kapitel 4) af denne bog. Men vi vil gerne understrege, at gode møder og beslutningsprocesser er afgørende for et fællesskabs trivsel og udvikling.

Madlavning til fællesspisningen – Karens personlige fortælling

Klokken 10 begynder jeg i min egen have forberedelserne til fællesspisningen med at plukke brombær og mælkebøtteblade til en salat. På gården er det store fåreslagtedag, så da jeg kommer derop, har de allerede 4 lammehjerter klar til mig, og de næste 3 er godt på vej.

Jeg går ind i lagerbygningen og ser, hvad der er. Jeg tager en kasse og fylder den med løg, squash og gulerødder. Alt sammen er høstet på vores marker. Der mangler lidt squash, så jeg smutter ud på marken for at se, om jeg er heldig, og finder 3 ekstra. Jeg fylder en skål med friske grønkålsblade, og på vejen ind i køkkenet snupper jeg to store flotte hvidløg fra en af vores mange hvidløgsranker, der hænger på hovedhuset.

Jeg nyder, at det er sommer, så der er nok af friske grøntsager. Om vinteren er der ikke meget, vi kan samle fra markerne. Der kan stå lidt porrer og grønkål, og har vi dyrket nok, kan vi være heldige, at der stadig er kartofler, løg, hvidløg og nogle rodfrugter.

Stine kommer forbi og tilbyder mig løg og tomater fra hendes madtjans i går. Skønt! – så slipper jeg for at fælde de tårer, det giver at ordne og hakke de friske løg. Anne, der har meldt sig til at stille frokost frem til slagteholdet, kommer forbi i køkkenet. Vi får snakket lidt, mens jeg hakker store mængder af ingefær og hvidløg til den mexicanske lammehjertegryde, jeg skal servere til fællesspisningen i aften. Jeg skal lave to gryder – én med- og én uden kød. Der skal altid serveres vegetarmad, uanset om det er slagtedag eller ej.

Det tager tid at få rensat og skåret hjerterne, så først kl. 14 kan jeg sætte gryderne over. Retten skal simre en halv times tid, hvorefter gryden skal stå i hækassen, indtil vi skal spise.

Mens gryderne simrer, vil jeg cykle ned og samle tomater. Jeg tager kurven og kører ned til polytunnelerne. I den ene finder jeg et par fine små agurker, og i den anden er der et væld af tomater i mange forskellige former, farver og størrelser. Jeg fylder min kurv og snupper et par små abrikoser på træet, som jeg spiser på vejen tilbage på cyklen. Jeg passerer Maria, der i blæsevejret har taget den uldtrøje på, jeg strikkede til hende sidste vinter af ulden fra vores egne får. Det er faktisk de får, som vi skal spise hjerterne fra i dag. Jeg bliver glad, og synes landsbylivet her giver så god mening.

Tilbage i køkkenet kan jeg nu sætte gryderne i hækassen. Der er stadig en masse, der skal hakkes og ordnes, før jeg kan sætte maden på buffeten og sige „værs’go“. Maden skal være færdig kl. 18, hvor det strømmer ind med børn og voksne og sultne maver og lyden af „uhm, hvor dufter det skønt...“

Lars har taget en flaske vin med til maden, og jeg er heldig og får sat mig ved hans bord. Vi skåler og snakker om fåreslagtningen, og hvad der ellers dukker op.

Efter maden er det også mig, der skal rydde af og vaske op. I dag sætter jeg høj klavermusik på og tager det stille og roligt og rydder også lidt op i fællesstuen.

Kl. 21 er jeg færdig og klar til at cykle hjem. Det har været en laaang dag, og jeg er smasketræt. Men hvor har det været drøn hyggeligt. Jeg elsker at gøre mig umage med at servere et godt og smukt måltid til mit fællesskab, og nu er der så små 15 dage, hvor jeg med god samvittighed kan sætte mig ved bordet på gården og nyde ikke at skulle bruge en aften på at overveje aftensmad, købe ind, lave mad og vaske op.

1. MADFÆLLESSKAB

Som Karen beskriver i sin fortælling om en dag med madlavning til fællesspisningen, handler rigtig meget af det, vi foretager os i vores lille levefællesskab, om mad: Vi producerer mad, køber mad ind fælles, laver mad til hinanden, spiser sammen og taler om mad, mens vi spiser. Vi har enkle, men faste principper for vores fælles mad – principper som sikrer, at vi får økologiske råvarer, hvor bl.a. klima og dyreetik er vægtet højt.

Fællesspisning

Hjertet i landsbyen er fællesspisningen. Det er her, vi uforpligtende og hverdagsagtigt kan mødes og følge med i hinandens liv. Alle er på hjemmebane, uden at det er privat. I en kultur, hvor vi ikke bare går ind og ud af hinandens døre i respekt for privatlivets fred, er det en stor gave at have et fælleshus, hvor vi uforpligtende kan

mødes. Og et tilbud om fælles aftensmad dagligt giver ikke kun mulighed for socialt at opleve, at du hører til; det er også en konkret aflastning for familierne, der slipper for hver eneste dag at tage sig af alt det, der hører til for at servere aftensmad i de små hjem. Fællesspisningen er frivillig, og det er altid muligt at vælge den fra, evt. ved at hente maden og spise den hjemme. Ingen ser skævt til det.

Selvom der er fællesspisning næsten hver dag året rundt, er det ikke alle, der spiser med hver aften – de fleste er med i fællesspisningen på deltid. Det kan der være flere grunde til. Nogen kan ikke overskue at lave mad til de andre beboere så mange gange, som det kræves for at være med fuld tid, andre prioriterer i højere grad alene-tiden med familien derhjemme, og atter andre har lyst til at spise anderledes, end fællesspisningen lægger op til.

” **JEG ER OVERRASKET OVER, HVOR MEGET MINE VANER HAR ÆNDRET SIG, EFTER AT JEG ER FLYTTET HERTIL. DET ER KOMMET AF SIG SELV, AT JEG HOVEDSAGELIG SPISER ØKOLOGISK, SPISER MINDRE KØD OG SPISER MERE LOKALT PRODUCERET.**

Vi har gennem tiden forsøgt at lave rammer for hvilken mad, der skal serveres til fællesspisningen. Vi har altid vegetarisk mad. I perioder har vi forsøgt at indføre en ugentlig fiskedag, og i andre perioder har der været ønske om vegansk mad. I praksis har det vist sig svært at stille for mange krav til kokken, da det kan virke demotiverende at skulle lave mad, der opfylder en række særinteresser. Vi har dog en liste over ingredienser, som forskellige beboere gerne vil undgå (fx mælk eller gluten), som kokken forsøger at navigere efter. Fællesspisningen har nogle klare personlige fordele, som eksempelvis at vi får mere tid til rådighed, spiser mere varieret og så selvfølgelig det sociale aspekt. Samtidig er det også en struktur, der er med til

at fremme en bæredygtig adfærd: De fleste af os spiser mere grønt, lokalt og årstidsbestemt, da kokken har afsat en hel dag og giver sig tid til at snitte og bearbejde flere råvarer, end det ofte er tilfældet, når man laver mad hjemme. Samtidig er der mindre madspild og et lavere energiforbrug ved kun at have ovne tændt i fælleshuset, fremfor i 24 individuelle huse.

Sådan strukturerer vi fællesspisning:

- Der er aftensmad på Højgården alle ugens syv dage, for dem der har lyst.
- Det koster ikke ekstra at være med til fællesspisningen. Det, du skal betale med, er din tid.

- Vi kan være med i fællesspisningsordningen på fuld tid, halv tid eller en gang imellem.
- Vi betaler for fællesspisningen med arbejdskraft, hvor fuldtids-’spisere“ skal lave mad en gang hver tredje uge.
- En gang hver 6. uge sender vores madplansansvarlige et Google sheet ud med en oversigt over hvilke dage, der er i næste plan. Her skriver vi os på de dage, vi laver mad, efter først til mølle-princippet.
- Vi spiser retter med kød ca. 1-2 gange om ugen. Derudover er al aftensmad vegetarisk.
- Vi har aftalt, at det kød, der serveres på gården, skal være kød af egen avl.
- Maden tilberedes dels af det, vi selv producerer, dels af det, der købes ind i vores fælles indkøbsordning,
- Det er kokken, der suverænt og spontant bestemmer, hvad der serveres.
- Når vejret tillader det i sommerhalvåret, sidder vi på gårdspladsen og spiser. Resten af året fordeler vi os i Højgårdens stuer.

Fødevarerfællesskab

Hos os har vi ét stort fødevarerfællesskab, hvor vi for et fast månedligt beløb har adgang til en række madvarer. Fødevarerfællesskabet består dels af det, vi selv producerer, dels af sammen købte basisvarer.

Der var engang, hvor al mad var fælles. Der blev købt eller produceret en lang række madvarer, og hvis vi manglede noget – fx en bakke leverpostej til ungerne madpakker – kunne vi købe det i Brugsen og få pengene refunderet af fællesskabet.

Det blev dyrt og ikke særlig klimavenligt. Mange af os mistede fornemmelsen for, hvad mad egentlig koster. Ostene blev købt ind i store runde stykker, hvor vi skar en lille trekant

Foto: Anette Høite Hansen
Den Selvforsynende
Landsby på Sydfyn

DET GIVER ENERGI AT TAGE DEL I FÆLLESARBEJDET. MENS JEG GØR EN LILLE DEL, GØR MANGE ANDRE OGSÅ EN LILLE DEL, OG SAMMEN FÅR VI LAVET EN HEL MASSE

ud og tog med hjem. Hvis vi havde lidt travlt, glemte vi måske at pakke ostene ordentligt ind, så den lå og blev tør. Eller vi tog godt for os af rosinerne – de var jo betalt.

På et tidspunkt blev det for meget for nogle beboere, som ville have en billigere madordning med færre indkøbte produkter. Så fik vi en tid med „basisspiserner“ og „luksusspiserner“. „Luksusspiserner“ havde adgang til alle de samme fødevarer som før, mens „basisspiserner“ betalte mindre og ikke længere havde adgang til fælles ost, indkøbt frugt, nødder, rosiner, mv. Det gav nogle gange lidt dilemmaer – fx hvis en „luksusspiser“-familie ofte havde besøg af „basisspisernes“ børn, kunne de så dele frit ud af frugten til „basisspisernes“ børn på bekostning af de andre „luksusspisere“, der jo var med til at betale for den?

I dag har vi konstrueret fødevarerfællesskabet, så vi alle sammen er med i den samme madordning. Det er en ordning, der fungerer godt, selvom der kan være divergerende interesser – skal soyamælk eksempelvis være med i ordningen eller ej? Det er ikke dyrere eller mindre klimavenligt end komælk, som er med i madordningen.

Foreløbigt har vi løst det ved at have en afstemning efter behov om hvilke varer, der skal med.

Kørsel til indkøb er en af de store CO2 syndere generelt, og vores fælles indkøbsordning begrænser de enkelte husholdningers kørsel til eget indkøb, i stedet har vi én samlet kørsel om ugen. Frugt og grønt i indkøbsordningen købes ud fra et klimabarometer: Det er ikke dyrket i drivhuse, ikke transporteret med fly, og nogle gange er det datovarer med kortere holdbarhed. En yderligere fordel ved den fælles indkøbsordning er, at vi reducerer vores samlede emballageforbrug, energiforbrug og madspild.

At maden i vores fødevarerfællesskab er økologisk, overvejende vegetarisk og delvist selvforsynende, gør det nemt for os alle at spise bæredygtigt sammenlignet med, hvis hver husstand skulle klare alle indkøb selv. Her har indkøberen truffet valgene, så når vi henter fødevarer på gården, skal vi ikke hver gang stå og overveje, om det, vi tager, nu er bæredygtigt. På den måde sikrer fællesskabets madetik, at vi som individer spiser relativt miljø- og klimavenligt. Dog kan vi godt blive endnu skarpere og mere kritiske

i forhold til de fødevarer, vi vælger at købe ind. Især kunne vi godt blive mere opsøgende på lokale producenter.

Kød er som andre steder også her et dilemma. Vi har vegetarer og veganere, som egentlig helst så, at vi ikke spiser og producerer kød. Til fællesspisningen serverer vi kun kød fra vores egne dyr, og vi begrænser vores kødproduktion. I den ordning accepterer veganere og vegetarer, at de er med til at betale for vores kødproduktion, til gengæld kan de som os andre nyde, at dyrene spiser madrester, giver gødning, uld, skind og faktisk er ret hyggelige at leve tæt op ad.

Hvad den enkelte husstand vælger at gøre derhjemme, blander fællesskabet sig ikke i. Om en familie spiser mange måltider med oksekød, køber mango, der er fløjet hertil, eller drikker en masse Coca-Cola, er deres individuelle valg, deres personlige frihed uden for fællesskabets blik, struktur og dom.

Sådan strukturerer vi fødevarerfællesskab:

- Der er selvforsyning af en stor mængde grøntsager, bær, korn, frugt, nødder og kødproduktion af landsbyens egen dyreavl.
- Der er en fælles indkøbsordning af økologiske tørvarer, mælkeprodukter og supplerende grøntsager, der

leveres direkte til gården af vores leverandør 1-2 gange ugentligt.

- Fødevarerne er både til det fælles brug på gården og til din private husholdning derhjemme.
- Fødevarerne opbevares på gården, hvor alle kan hente efter behov i egne bøtter og dåser.
- Alle betaler 1029 kr. for at være en del af fødevarerfællesskabet. Prisen reduceres for børn afhængigt af deres alder.
- Selvforsyningen og den fælles indkøbsordning består af basismadvarer til husholdningen.
- Fællesspisningen laves udelukkende af mad fra fødevarerfællesskabet.
- Vores fødevarerfællesskab er internt for beboere i landsbyen.

Vores erfaringer med madfællesskab: Opsamling og perspektivering

Vores fødevarerfællesskab har udviklet sig fra at være 100 % fælles og imødekomme også særinteresser fx i forhold til pålæg til i dag at være fælles på de basisvarer, som vi kan blive enige om udgør en fundamental del af

kosten og samtidig er klimamæssigt ansvarlige.

Udviklingen har været drevet af enkelte beboeres ønske om en mere økonomisk madordning, som er blevet diskuteret og besluttet på vores gårdmøder, der er landsbyens besluttede „myndighed“. Undervejs har vi evalueret ordningen og finpudset den, så den tager højde for de dilemmaer, der opstod undervejs – eksempelvis dilemmaerne ved at have forskellige ordninger. Som mange andre strukturer i landsbyen er den altså udviklet i samspil mellem enkelte beboeres initiativ og „fællesskabet“ og justeret efter vores erfaringer.

Vi oplever, at vores fællesspisning og fødevarerfælleskab er en struktur, der gør det lettere at have mere bæredygtige madvaner, da valget af råvarer

og basisvarer er truffet, og produktion, indkøb, madlavning, opvask og madrester håndteres samlet for mange husholdninger på én gang samtidig med, at vi reducerer vores transport- og emballageforbrug for de varer, vi ikke producerer selv. Fleksibiliteten i vores fælles madlavning, hvor man kan deltage på nedsat tid, og hvor der ikke stilles for store krav til dagens kok, gør det tilgængeligt for mange at være med. Et bæredygtigt forbrug af fødevarer behøver derfor ikke kun at handle om at dyrke selv – man kan også gå flere sammen om indkøb af bedre råvarer og om at spise sammen. Vi kan derfor kun opfordre andre fællesskaber til at have en fælles fødevarerordning (med plads til justeringer), da vi oplever, at det giver mening både socialt, klimamæssigt og økonomisk.

2. FÆLLESARBEJDE

Vores fællesskab er bygget op omkring forpligtende, frivilligt fællesarbejde, hvor alle voksne beboere bidrager. Med fællesarbejdet arbejder vi for hinanden – vi producerer, ordner, vedligeholder og udvikler ting og projekter, der er til glæde for alle i

fællesskabet. På den måde behøver vi ikke allesammen dyrke grøntsager eller bage rugbrød for at få del i udbyttet.

En stor del af vores fællesarbejde handler selvfølgelig om at producere mad, det er dog ikke det eneste, vi er fælles om, men det fylder en stor

del af det, vi gør sammen. Vi har omkring 50 store og små arbejdsgrupper, som breder sig over alt fra dyrkning til vejvedligehold, affaldssortering, cykelværksted eller strik af uldsweatre til landsbyens beboere. De fleste af os er med i flere forskellige arbejdsgrupper. De fleste arbejdsgrupper har i en eller anden grad et mål om at skabe en mere bæredygtig hverdag for os i fællesskabet.

Fællesarbejdet er aktivist-styret. Det betyder, at vi gør det, vi har lyst til – så hvis ingen for eksempel har lyst til at have grise, så har vi ikke grise. Nogle opgaver er det dog nødvendigt at løse – vi skal fx have styr på vores økonomi og passe vores renseanlæg. Med tiden har organiseringen af fællesarbejdet

udviklet sig fra at være meget detailstyret til en mere projektorienteret tilgang. Vi har en let uformel opdeling i „must have“ og „nice to have“, hvor „nice to have“ er opgaver, vi kan undvære. Som udgangspunkt vælger man arbejdsgruppe ud fra, hvad man har lyst til at lave. Det er altså ikke fællesskabet, der definerer hvilke arbejdsgrupper, vi skal have – udover de få „must have“-opgaver.

De første par måneder af landsbyens levetid havde man en seddel hængende i fælleshuset, hvor hver beboer satte en streg hver gang, han eller hun havde lavet fællesarbejde. Kravet hed tolv timer om ugen – inklusiv madlavning og deltagelse i møder – og det blev løbende evalueret, om man havde leveret det lovede antal timer. Der var ingen af os forfattere, der boede i landsbyen dengang, men historierne går om, at man begyndte at skrive selv små opgaver, såsom at tømme opvaskemaskinen, ind i skemaet. Efter nogle måneder gav den meget detailstyrede ordning anledning til utilfredshed og konflikter, og man gik over til en form, hvor vi i stedet for at lave regnskaber for fællesarbejdet lavede budgetter. En gang om året skrev vi hver især ind i et excelark hvor mange timer, vi ville bruge i de forskellige arbejdsgrupper det kommende år. Sammenlagt skulle det gerne blive 208 timer om året til fællesarbejde

Foto: Anette Høite
Hansen
Fællesarbejde

svarende til fire timer om ugen, hertil var der krav om deltagelse i to fælles arbejdsdage samt møder og madlavning. I praksis blev excelarket dog ofte kompliceret – for hvordan kan du vide hvor tør en sommer, det bliver, og hvor mange timer, du derfor skal bruge på at vande i grøntsagshaven? Eller hvor mange timer du skal bruge på at indhente får, der er løbet ud af indhegningen? Eller alt det andet uforudsigelige her i livet? Samtidig følte nogen stadig, at excelarket var for kontrollerende og ønskede en løsere organisering.

I dag er vi endt i en noget løsere struktur, hvor excelarket er erstattet af projekter. Det betyder, at vi hvert år omkring jul laver en status over vores arbejdsgrupper, hvor vi (ideelt set) beskriver, hvad arbejdsgrupperne vil lave det kommende år og hvor mange penge, de har brug for for at løse opgaven. Vi sætter ikke timetal på opgaverne, men forventer, at vi hver især justerer vores indsats efter formåen og behov. Det betyder i praksis, at nogle arbejder de forventede fire timer for fællesskabet om ugen, at andre (det er et fåtal) lægger mindre end fire timer, og atter andre arbejder langt mere end fire timer. Nogle vælger at tælle timerne meget nøje, mens andre løser de opgaver, der er.

Overgangen fra excelarket til den mere projektbaserede form kom ikke

som en bevidst fælles beslutning, men var noget, „der skete“. Opgaven med at sørge for, at alle fik udfyldt excelarket, overgik til en anden person, som ikke lagde samme energi i at følge op på, at folk fik skrevet deres timer ind, som den oprindelige tovholder gjorde. I takt med at excelarket ikke rigtigt blev udfyldt, valgte hun derfor stille og roligt at udfase det – uden at møde protester. Det var derfor ikke noget, vi talte særlig meget om, og der har aldrig været en fælles gårdmødebeslutning om, at det skulle være sådan – men nu er der enighed om, at vi „arbejder mere projektorienteret“ i fællesarbejdet, og det er også det, der bliver videformidlet til tilflyttere.

På den måde har fællesarbejdet udviklet sig fra at være meget „retfærdigt“ (hvis man tænker at retfærdighed betyder, at alle skal yde det samme) til at være mere drevet af engagement. Man kan sige, at vi i dag i højere grad yder efter evne og nyder efter behov.

Styrken ved denne måde at organisere sig på er, at vi tager større hensyn til hinandens livssituation, og at der er plads

til at være i fællesskabet på mange forskellige måder – også i perioder hvor man ikke har så meget at give. Og så er det sjovere at arbejde af lyst og ikke for at opfylde et måltal.

Svagheden ved denne form er, at der vil være nogen, der ikke bidrager lige så meget som andre, men alligevel har adgang til de samme goder. Men som mange af os har erfaret, er det meget sjovere at bo i vores fællesskab, hvis man er engageret og tager del, så der er som sådan ikke nogen grund til at lade være. Udover at der selvfølgelig kan være personlige grunde til at holde sig tilbage en overgang. Er

der så ikke irritation over, at „nogen“ måske ikke laver lige så meget som andre? Jo, irritation kan opstå, men det er en af de mange kameler, man må være villig til at sluge, når man bor i et fællesskab. Selv en meget „retfærdig“ struktur kan ikke sikre, at alle bidrager lige meget, med mindre man vil gøre brug af kontrol – og det har vi ikke længere lyst til.

Sådan strukturerer vi fællesarbejde:

- Alle i landsbyen forpligter sig til at arbejde cirka 4 timer ugentligt for landsbyen. Arbejdet er ulønnet.

Foto: Geir Hauksson
Genbrugsrum

- Vi holder ikke øje med, hvor meget hinanden arbejder.
- Vi forsøger at gøre det lystbetonet, så arbejdet ikke bliver en sur pligt.
- Lystprincippet betyder, at det er drivet og motivationen, der bestemmer, hvor vi bevæger os hen – her er ingen strategier og femårsplaner, men al magt til aktivisterne.
- I december laver hver arbejdsgruppe et budget og beskrivelse af, hvad gruppen vil lave det kommende år.
- Vi har følgende arbejdsgrupper i DSL: Affaldssortering, administration, bier, cykelreparation, delebiler, drivhuse, energiskov, faddergruppe for byggeri, forskønnelsesinitiativer, frugt, får, garnfarvning, grise, græsslåning, grøntsager, hønserrier, indkøb/lager/kiosk, IT, kiosk-bøger, kompost, kontaktperson, korndyrkning, kvæg, køkkenudstyr, kartofler, lorte-junta, læhegn, madtjansplaner, marmelader, maskiner, mødeleder, pileanlæg, rengøring, rugbrød, rundvisning, strik af sweaters, tomater, udeområder, vask af køkkenlinned, vedligehold af Højgård, vejvedligehold, vejledning for tilflyttere, økonomi. Derudover opstår der løbende anarkistiske ad hoc arbejdsgrupper.

Vores erfaringer med fællesarbejde: Opsamling og perspektivering

Vores strukturer for fællesarbejdet gør, at vi får del i en masse bæredygtig produktion, som vi ikke selv og alene skal stå for, og så giver det stor glæde at arbejde sammen med sine naboer og at producere for andre. Vi kan derfor kun anbefale at organisere sig med en eller anden grad af fællesarbejde.

Strukturerne for fællesarbejdet hos os har, som beskrevet, udviklet sig gennem tiden, uden at det er noget, vi har talt om – det er bare sket. Det handler nok rigtig meget om fællesskabets kultur. I begyndelsen havde vi ikke en fælles kultur i Den Selvforsynende Landsby og var derfor nødsaget til at lave mange aftaler – og sige dem højt og følge op på dem. Med tiden har vi udviklet en kultur for, hvordan vi gør tingene, og nogle forandringer sker derfor, uden at vi tager en formel beslutning om dem – ligesom det også ofte sker i en familie. En ulempe ved den måde at organisere sig på er, at det kan være svært for tilflyttere at gennemskue aftaler og strukturer, fordi mange af dem ikke er beskrevet på eksempelvis hjemmesiden eller i vores kommunikation.

Hvor struktureret og veldokumenteret, man skal organisere sig, skal vi ikke komme med anbefalinger om. Dog er vores egen erfaring, at

vi generelt trives bedst uden alt for mange regler – men at et „samfund“ uden regler kræver, at der er stor tillid til hinanden, og det er ikke noget, der kommer fra første dag, det skal opbygges gennem tid. Når vi trives bedst uden for mange regler, hænger det nok sammen med, at landsbyen ikke er en arbejdsplads eller en forening,

hvor vi er i et afgrænset antal timer og derefter kan tage hjem for at „være os selv“. Vi skal kunne leve et helt liv med alle dets facetter i landsbyen, og derfor passer det mange rigtig godt, at der ikke er lagt for rigide strukturer ned over så følsomt et emne, som hvordan vi bruger vores tid.

3. DERHJEMME-LIV

Vi er et fællesskab, og vi deler mange ting – men vi værner også om privatlivet. Vi bor i hver vores hus med små haver rundt om. Nogle har valgt at skærme haven af med hæk, så man visuelt bor uforstyrret, og selvom vi nyder den kollektive livsstil, er mange af os også introverte mennesker med brug for alene-tid. Vi render ikke hinanden på dørene, men mødes især i fælleshuset – og selvfølgelig også af og til derhjemme til en kop kaffe, fødselsdage eller en spontan snak.

Husbyggeri

De første beboere flyttede ind på de tomme græsmarker omkring Højgård i 2004 og gik i fuld sving med at byggemodne, lave veje og gøre alt

forarbejdet for at etablere en landsby. Når man flytter ind hos os, får man retten til at bygge på en af vores ledige grunde. Grunden lejer man af fællesskabet, huset ejer man, men vi har givet fællesskabet retten til indflydelse på, hvordan huset skal bygges. Reglerne skal sikre, at vi får sunde huse, hvor klima og miljø er tænkt ind. Vores regler for selve byggeriet er ikke skåret i sten – der er mulighed for at tolke dem rimeligt bredt. Reglerne har sådan set ikke ændret sig siden 2004, men måden, de tolkes på, har udviklet sig en del.

I starten tog husbyggerne genbrugs- og naturmateriale-tanken meget bogstaveligt – det er halm, genbrugsvinduer, genbrugstræ osv. – mens nogle af de nyere huse

eksempelvis bruger en del beton i fundamentet eller ikke benytter sig af genbrugsvinduer. I dag har vi nok bevæget os fra en ret radikal holdning til byggerier til en mere pragmatisk holdning – eksempelvis kan et nyere vindue bidrage bedre til et lavt energiforbrug end et gammelt vindue, og måske er det lige så godt at bygge et hus, der kan holde i 200 år og hvor materialerne er knap så bæredygtige, som at bygge et hus i rene genbrugsmaterialer, der kun holder de næste 50 år. Sådan sat lidt på spidsen.

Vi har udarbejdet en prisnøglestruktur, som bestemmer en maksimumpris pr m² i forbindelse med salg af huset – med den hensigt at forebygge, at det med tiden bliver alt for dyrt at bo her.

Sådan strukturerer vi husbyggeri:

- Brug materialer, som ikke har en stor klima- eller miljøbelastning (ler, halm, træ, muslingeskaller, etc.).
- Brug genbrugsmaterialer – herunder genbrugsmursten.
- Minimer brugen af beton.
- Tænk i drift med lavt energiforbrug.
- Undgå, at dit hus bliver et affaldsproblem, når det engang skal rives

ned. Enten skal det kunne skilles ad, eller det skal kunne formulde.

- Alle husbyggerier skal have byggetilladelse fra kommunen. Inden byggeansøgningen sendes til kommunen, skal den godkendes af gårdmødet.
- En „faddergruppe“ vejleder nye beboere om byggerierne og følger op på, hvordan det går.
- Ved salg kan huset sælges for 8000 kr./m² for de første 50 m², herefter 5500 kr./m² for 51-100 m² og 3500 kr./m² for 100+ m².
- Som udgangspunkt skal man have en byggetilladelse til huset inden, man flytter ind i landsbyen. Samtidig kan man søge om byggetilladelse til at opstille en skurvogn i to år. Tager byggeriet længere tid end det, kan man søge om forlængelse.
- Vi er organiseret som en andelsforening, hvor medlemmerne er os, der bor i Den Selvforsynende Landsby. Man lejer sin grund af andelsforeningen, men ejer selv huset.
- Vi har fælles biologisk renseanlæg. Varmeløsninger er individuelle

(masseovne, fleksovne, jordvarme, etc.). Vi får vand fra Hundstrup Vandværk, og som udgangspunkt er man tilsluttet el fra offentligt net.

Vores erfaringer med derhjemme-liv: Opsamling og perspektivering

I begyndelsen gik vi mere ind og ud af hinandens huse, end vi gør i dag. Det var dengang, hvor alle byggede, hvor vi skabte og opfandt og afprøvede og var på eventyr på ukendt land. I dag er husene stort set færdige, og vi render ikke hinanden på dørene på samme måde. Vores private hverdag er dog stadig i høj grad flettet ind i landsbyen og fællesskabet.

Hverdagsting som at vaske tøj, komme af med affald, kompost eller madrester, og indkøb (som hos os er erstattet af en gåtur op til gårdens madlager), samt ting som at arrangere

en lånebil, skaffe en byttebog eller noget genbrugstøj og benytte sig af fx fælles saftkoger eller vaffeljern – alle disse hverdagsting skaber for os situationer, hvor vi skal bevæge os ud af vores private sfære og ud i fællesskabets rum. Når vi bevæger os ud, møder vi næsten altid en eller flere fra landsbyen, og for det meste giver det anledning til en eller anden samtale.

Alle disse møder og vandringer mellem hinanden gør, at vi oplever at have en daglig tilknytning til landsbyen. Det er måske ikke alle beboere, vi ser dagligt, men på en eller anden måde bliver vi alligevel forbundet hver dag gennem vores helt almindelige gøremål i den her ualmindelige fællesskabsstruktur. Et fællesskab, der altid er i udvikling og bevægelse. Et fællesskab, der altid defineres af de mennesker, der bor her lige nu.

” JEG NYDER, AT JEG IKKE ALTID SKAL PLANLÆGGE, HVIS JEG HAR LYST TIL AT VÆRE SOCIAL. MED MINE VENNER OG FAMILIE UDEFOR LANDSBYEN ER DET VILDT SVÆRT AT FÅ KALENDERE TIL AT PASSE, NÅR VI SKAL LAVE EN AFTALE. HER KAN JEG BARE GÅ UD PÅ DEN ANDEN SIDE AF HÆKKEN OG FÅ EN SNAK MED NOGEN, NÅR JEG HAR LYST TIL DET.

KONKLUSION

Vi har i dette kapitel fortalt om nogle af de strukturer, vi har i vores fællesskab i Den Selvforsynende Landsby, og hvordan de gør det nemmere for den enkelte at leve mere bæredygtigt.

Alle de strukturer kan måske lyde som regler, der hæmmer og begrænser os. Vi oplever dog tværtimod, at strukturerne ofte giver frihed og muligheder, fordi vi ikke hele tiden skal tage stilling til alt, hvad vi gør.

Det er dog en vigtig pointe, at det ikke er strukturerne, der skaber os – men os der skaber dem, og at de hele tiden er i forandring. Det er os, der bestemmer, og vi har direkte indflydelse på vores eget liv. Forandringerne kan ske på mange måder. Nogle gange er de initieret af en eller flere beboere, som siger ønsket om en forandring højt og tager det op som et punkt på vores fælles møder. Andre gange sker de ved, at en eller flere personer ændrer på en praksis, uden at det bliver „sagt højt“, men alligevel accepteret af resten af fællesskabet.

Vi er alle flyttet ind i den her økologiske landsby ud fra et ønske om at bo i fællesskab med andre, men også med en lyst til at bo mere selvforsynende og bæredygtigt og tage vare på naturen.

Så vidt muligt. For som vi også har fortalt i vores beskrivelser af vores fælles madordning, fællesarbejde og „derhjemme-liv“, så er det at bo i et fællesskab som vores en evig proces, hvor intet er „fikst og færdigt“, og hvor vi indgår kompromisser og måske ikke altid er så bæredygtige, som vi „kunne være“, mens vi andre gange er langt mere bæredygtige, end det ville være muligt, hvis vi ikke boede her.

Det er vigtigt for os, at der er plads til at være hele mennesker – for det her er vores liv, og ikke en forening eller lignende, vi kan bevæge os ind og ud af. Det handler altså om, at vi mennesker skal komme før „sagen“, og ikke omvendt. Der skal være plads til at tørre tøj i tørretumbler, tage bilen på arbejdet eller sætte tænderne i en saftig bøf, uden at det udløser misbilligelse fra resten af fællesskabet, og der skal være plads til at være mere optaget af sit arbejde, sin kæreste eller sine børn end af klimaforandringer. Men samtidig skal der også være plads til, at vi inspirerer hinanden og gennem bl.a. strukturerne „holder hinanden oppe“ på at tage klima- og miljøvenlige valg.

”

AT BO I ET FÆLLESSKAB ER SOM EN LANG RÆKKE AF KAMELER, DER SKAL SLUGES

Vi bevæger os altså hele tiden i en balancegang mellem det enkelte individ og fællesskabet, og vi og vores strukturer er hele tiden i forandring i en søgen efter det gode, bæredygtige liv – for fællesskabet og for den enkelte. Samtidig må du som enkeltperson også hele tiden være klar til at acceptere, at fællesskabet ikke altid udvikler sig i den retning, du allerbedst kunne tænke dig. Her skal være plads til dig, men du skal i den grad evne og have lyst til nogle gange at give slip på dine egne behov og give plads til de andre. Så vi sluger kameler! Det er

en nødvendig præmis, og vores kamelslugning forudsætter, at vi har stor tillid til fællesskabet og til hinanden, og at vi skaber en kultur for, hvordan vi skal leve sammen. Fællesskabslivet er ikke nødvendigvis noget, vi er flasket op med, og det er derfor en lærerig dannelsesrejse at bo i Den Selvforsynende Landsby.

Til gengæld for kamelslugningen får vi en hel masse igen. Og som vi har vist, kan vi gennem de rette strukturer sørge for at gøre det nemmere, mere tilgængeligt og mere meningsfuldt at leve en bæredygtig hverdag.

ANBEFALINGER

Vi vil her komme med nogle korte, opsamlende anbefalinger til, hvordan andre kan lykkes med at skabe et levedygtigt fællesskab. Selvom alle grupper, alle situationer og alle øjeblikke i levedygtige fællesskaber er forskellige, stiller vi her skarpt på nogle pointer og spørgsmål, der måske kan give anledning til refleksioner på baggrund af alle de erfaringer, vi har gjort os i Den Selvforsynende Landsby. Vi deler meget gerne af vores erfaringer, så kontakt os gerne for detaljer og uddybninger – eller kom på besøg til en rundvisning hver den sidste lørdag i måneden kl. 14.00.

Praktiske strukturer:

Fællesspisning og fødevarefællesskab gør det lettere at spise bæredygtigt

- Fællesindkøb
 - » Hvor tit ønsker I varer?
 - » Skal de leveres?
 - » Kan de skaffes lokalt, sæsonbestemt og med minimal emballage?
 - » Hvordan afgrænser I, hvad der skal være fælles?
 - » Hvordan skal varerne opbevares?
- Fællesspisning
 - » Hvor ofte ønsker I fællesspisning?
 - » Hvem skal lave maden?
 - » Skal I lave et budget? (vi må fx. max bruge 140 kr. pr. måltid af ikke-fælles varer).
 - » Kan I strukturere madskemaet? (fx over google sheet som hos os).

Fællesarbejde giver mulighed for bæredygtige systemer og infrastrukturer.

- Vi har en opdeling i „must have“ og „nice to have“ opgaver.
 - » “Must have“, er vi alle enige om, skal ordnes, det er fx regnskab og vedligeholdelse af veje og fælleshus.
 - » “Nice to have“ er mere lystbetonet, det er opgaver, der kan lukkes ned, uden, at hverdagen trues.
 - » Fælles arbejdsdage er en effektiv måde at samle mange om at løfte en enkelt sag.

Bæredygtigt byggeri sikrer en lav miljøpåvirkning. Et privat hjemmeliv sikrer et overskud til fællesskabslivet.

- Vil I lave regler for byggematerialer og tekniske løsninger?
- Vil I bygge selv eller i fællesskab, ens huse eller – mere krævende – at alle bygger hvert sit projekt?
- Vil I købe byggekyndig hjælp udefra?
- Vil I have haver med plads, haver der også binder tid til pasning og pleje?

Menneskelige strukturer:

- Indstilling: Alle må sluge kameler indimellem
- Åbenhed for forandringer: Ikke alt kan foregribes, der kommer hele tiden overraskelser
- Tillid: Jo mere der kan bygges på tillid frem for faste regelsæt, jo bedre
- Tålmodighed: Det tager tid at skabe en fælles bæredygtig kultur
- Evne til at lytte til sig selv og til andre: Så du ved, hvad du vil og ikke vil, tager ansvar for egne valg og er lydhør over for andres behov for ændringer
- Lyst til at bidrage til fællesskabet: Så fællesskabet sammen kan løfte noget, der er større, end hvad individuelle kræfter kan.

AT BYGGE ET KLIMAVENLIGT BOFÆLLESSKAB

Erfaringer fra Svalin

Foto: Lars Fahl Lundegaard
Svalins 5 års fødselsdag

Forfatter: Jacob Skjødt Nielsen

Jacob Skjødt Nielsen er uddannet cand.scient. soc. og arbejder som Grøn Ambassadør i Køge Kommune. Han har været med til at starte flere bofællesskaber og har fungeret som rådgiver for en række kommuner, organisationer og bofællesskabsinitiativer.

BOFÆLLESSKABET SVALIN

Svalin er et bofællesskab bestående af 20 huse og et stort fælleshus. Det ligger i Trekroner Øst ved Roskilde og stod indflytningsklar i påsken 2013. Der bor 17 børnefamilier og tre seniorfamilier i alt. Idéen til Svalin opstod i december 2010 og entreprenøren gik i jorden i August 2012.

Husene er opført som aktivhuse i træ, det vil sige meget velisolerede boliger med solceller på taget. Varmen kommer fra et fælles jordvarme- og solvarmeanlæg, der forsyner alle boligerne med klimavenlig varme. Samlet set producerer alle solcelleanlæg mere energi på årsbasis, end hele bofællesskabet bruger på strøm i huset og til varmepumper.

INTRODUKTION

”Vil du være med i et grønt, klima- og miljøvenligt bofællesskab? Vi er ved at etablere et bofællesskab, hvor åbenhed, forskellighed og økologisk bevidsthed er centrale værdier.”

Sådan stod der på de flyers, som vi hængte op på biblioteker, i vuggestuer, børnehaver og kulturhuse rundt omkring i København i 2011.

Jeg vil gerne fortælle om mine erfaringer med at etablere et bofællesskab i Trekroner ved Roskilde for om muligt at kunne inspirere andre til at realisere deres bofællesskabsdrømme – og hvis muligt lære fra vores erfaringer. Det vil jeg gerne fortælle, fordi Anja og jeg ikke blot ønskede at skabe et hjem for os selv – men vi ønskede også at bidrage positivt til

klimaforandringerne, og dette projekt var en oplagt mulighed for at gøre netop det. For hvor tit har man mulighed for at bygge 21 huse? Og i hele denne proces lærte vi en masse om, hvad der er godt og mindre godt at gøre, hvis man vil etablere et bofællesskab, hvilket jeg håber, andre kan lære noget af.

Når der skal etableres et bofællesskab, er der mange ting, man skal tage stilling til – og hensyn der skal tages. Der er givetvis ikke to forløb, der er ens for de etablerede bofællesskaber, men jeg vil i det nedenstående beskrive nogle af de hovedelementer, som de fleste vil skulle igennem. Selvom det ikke nødvendigvis er i kronologisk rækkefølge.

Begyndelsen på bofællesskabet Svalin

Det startede en solrig dag i marts måned 2010 udenfor Irma ved Østerport station, hvor unge mennesker uddelte gratis eksemplarer af Information. På det tidspunkt var Anja højgravid med vores andet barn, og vi havde af og til talt om, at det blev nødvendigt at finde et andet sted at bo, når vi blev fire i familien. Der var imidlertid mange forskellige ting, vi overvejede i forbindelse med en flytning: skoler, afstand til arbejde, økonomi og ikke mindst et godt naboskab. Vi havde ikke lyst til at være stavnsbundet med et 30-årigt realkreditlån, og på den anden side ville vi heller ikke flytte for langt væk fra vores netværk. På de sidste sider i den gratis udgave af weekend Information var der en lille annonce, hvor der stod, at der ville blive afholdt informationsmøde om et nyt bofællesskab i Trekroner. Vi kunne hurtigt mærke, at det her var en mulighed for at flytte ind med ligesindede. Jeg tog til informationsmøde, og vi meldte os straks i initiativet. Henover det næste halve år var vi meget aktive i foreningen og involveret i de mange valg og beslutninger, der blev truffet. Men hen over efteråret begyndte vi at mærke, at der blev truffet valg, der gik i en anden retning end vores ønsker om at bo bæredygtigt til en pris, vi havde råd til. Hele processen havde dog givet os en klar idé om, at det kunne gøres på en måde, der var bedre tilpasset vores visioner for vores kommende hjem. Da der samtidig var opstået usikkerhed om, hvorvidt projektet overhovedet ville kunne realiseres, havde vi formuleret vores egne ønsker og visioner og undersøgt priser mv. En aften i november 2010 kiggede vi på hinanden og blev enige om at tage springet og melde os ud af det andet bofællesskabsinitiativ og starte vores eget for at realisere vores drømme om at bo i et klimavenligt bofællesskab.

Det var en svær beslutning at forlade et bofællesskabsinitiativ, men det føltes også helt rigtigt at følge vores drømme, så det var med stor begejstring, vi kastede os over arbejdet med bofællesskabet Svalin. Et navn vi hentede fra den nordiske mytologi, hvor Svalin er navnet på et skjold, der beskytter jorden mod solens hedeste stråler – et passende navn til et klimafællesskab.

Visionerne var, som nævnt, blevet modnet gennem lange samtaler i vores lille lejlighed, om hvordan vi egentlig ønskede at bo i fremtiden. Vi stillede og besvarede spørgsmål som: Hvilket nabofællesskab vil vi gerne være en del af? Hvordan kan vi selv gøre noget aktivt for at bidrage til løsninger for CO2 reduktion? Hvad har vi råd til? Hvor kan vi bo i forhold til arbejde, skole, familie osv.? Da vi havde besluttet os for at prøve at etablere et bofællesskab selv, dannede vi en forening bestående af os selv og vores to små børn i bestyrelsen og skrev vores visioner ind i vedtægterne, så vi kunne fastholde vores målsætninger hele

vejen: Vi ville være selvforsynende med el og varme og gøre Svalin til Danmarks første aktivrækkehuse. Det definerede vi som velisolerede, funktionelle huse, der som minimum skulle leve op til 2020 kravene for nybyggeri. Med solceller på tagene og varmepumper og jordvarme skulle husene producere mere energi, end de forbruger til varmt vand, opvarmning og el. CO2 udslippet skulle være 0.

Men det skulle samtidig være til at betale og kunne rumme en familie med børn – det skulle gerne være et byggeri, der kunne appellere bredt til mange familier og vise, at det ikke er dyrt at bygge miljørigtigt. De allerførste tegninger blev tegnet af en god ven, der er arkitekt, og viste intentionen om et hus på 120 m² i to etager med mulighed for 4 værelser – og på den baggrund var vi klar til de første informationsmøder, hvor vi skulle rekruttere 19 familier, der havde de samme ønsker og drømme som os.

Senere skulle vi så finde en arkitekt, der ville tegne det rigtige projekt med detaljetegninger, og en entreprenør, der ville opføre og sælge et sådant hus nøglefærdigt for 2.5 mio. kr. inklusiv grund og andel i fælleshus og -arealer. Der var på det tidspunkt langt fra vision til realisering. Vi var bekymrede for, at prisen kunne blive højere i løbet af projektet, så vi skrev også prisen ind i vedtægterne for bofællesskabet Svalin. Det gjorde de senere forhandlinger med entreprenørerne noget sjovere, når vi sad med det ufravigelige udgangspunkt. Det betød nemlig, at vi blot måtte henføre til vores vedtægter, hvis samtalen kom ind på, at det ville blive dyrere med forskellige løsninger. Vi sad med andre ord med et meget stærkt forhandlingsmandat og måtte søge løsninger, der kunne imødekomme alle parter behov.

PROCESSEN MED AT ETABLERE BOFÆLLESSKABET

Visionerne for fællesskabet

Vi udarbejdede efter grundige og lange samtaler om, hvad vi ønskede for vores fremtidige hjem, en projektbeskrivelse, der kunne hjælpe os med at fastholde vores visioner for bofællesskabet og gøre det lettere at rekruttere andre, der delte vores drømme om et klimavenligt bofællesskab. Ud over visioner indeholdt projektbeskrivelsen en tidsplan for hele processen og vores forventning til økonomien – både under etableringsfasen og boligøkonomien efter indflytning.

De fleste visioner blev holdt på et helt overordnet plan som for eksempel demokrati, der også inkluderer børn, genanvendelse af affald, dele- og elbiler, sunde økologiske fødevarer og et minimalt kødforbrug. Enkelte dele af vores visioner blev beskrevet i mere detaljeret, for eksempel hvordan husene skulle blive aktivhuse ved hjælp af solceller på taget og en bæredygtig opvarmningsform, som vi hurtigt fandt ud af skulle være baseret på jordvarme og varmepumper.

Projektbeskrivelsen blev også strukturerende for indholdet af den

nyoprettede hjemmeside, hvor de første koncepttegninger også blev lagt ud. Jeg kunne høre på tilbagemeldingerne ved informationsmøderne, som vi afholdt, at mange opfattede projektet som mere fremskredent end tilfældet var – netop fordi det var beskrevet relativt detaljeret og med tegninger til.

Foreningsdannelse

Vi dannede en byggeforening, skrev vedtægter og nedsatte en bestyrelse med det samme i december 2010. Det betød, at vi kunne præsentere os som en forening og låne lokaler til møder mv. Vi vedtog, at der skulle betales et forholdsvist stort indskud for at være med i byggeforeningen. Det betød, at vi kunne hyre rådgivere, betale for annoncering mv. Samtidig sikrede et indskud af en rimelig størrelse, at de, der meldte sig ind, var seriøse og parate til at engagere sig i etableringen af fællesskabet. Vi havde brug for, at de, der meldte sig ind med det samme, var klar over, at det ville kræve en indsats at være med – og en økonomisk risiko. Vi gjorde det dog sådan, at et medlem, der trak sig, ville kunne få sit indskud tilbage, såfremt der var en anden, der meldte sig ind.

Den oprindelige bestyrelse blev hurtigt udskiftet med en egentlig bestyrelse. Igennem hele processen blev der afholdt over 100 bestyrelsesmøder, og selvom mange var over Skype, var det tidskrævende, men nødvendigt for at kunne varetage den daglige drift af foreningen og sikre fremdrift i projektet. Vi fandt også, at det var en god ide at præsentere sig som en forening, da vi oplevede, at vi blev taget mere seriøst af konsulenter og i banken. Det gav alle parter en god fornemmelse af, at projektet havde hold i virkeligheden, at der var styr på tingene og regler og økonomi til at realisere byggeforeningens formål.

Arbejdsgrupper

Der er et utal af opgaver – store og små – når man vil etablere et bofællesskab. Det er en fantastisk ressource at være mange til at trække læsset, så det gælder om at udnytte det store potentiale i de mange hænder, hjerner og hjerter. Udover den nævnte bestyrelse i byggeforeningen, oprettede vi en række arbejdsgrupper, der stod for at organisere det daglige arbejde og tog ansvar for at få ting undersøgt og gennemført. Der var nogle grupper, der antog en næsten permanent karakter, som eksempelvis byggegruppen, der varetog kontakten til arkitekt og entreprenør og deltog på byggemøder. Rekrutteringsgruppen, der stod for at

hverve nye medlemmer, var naturligt nok mest aktiv i den indledende fase. Derudover blev der på fællesmøder nedsat en kommunikationsgruppe, der vedligeholdt hjemmeside, sociale medier, flyers mv. og en fælleshusgruppe, der arbejdede med indretning af fælleshuset osv.

De mere midlertidige arbejdsgrupper fungerede typisk sådan, at medlemmerne havde taget eller påtaget sig en opgave og derefter forberedte et oplæg med alternative valgmuligheder, som de fremlagde på fællesmødet til endelig vedtagelse. Det var ikke altid uproblematisk, når der var nogen, der havde stærke interesser og havde arbejdet længe med et emne, og det eventuelt blev underkendt på fællesmødet. Det gav anledning til diskussion og frustration, hvis arbejdet blev forlænget, tilsidesat eller helt droppet.

I al almindelighed blev der taget godt imod det arbejde, som arbejdsgrupperne kom frem med, men det kunne problematiseres af få personer. Dermed kunne vi enten vælge at gå til afstemning – og dermed underkende et mindretal – eller bede arbejdsgruppen om et nyt oplæg i håbet om at kunne opnå konsensus på et senere tidspunkt. Det var dog ikke alle beslutninger, der kunne vente, eller hvor der kunne være flere valgmuligheder i spil, for eksempel når det gjaldt farven på husene. Her skulle der træffes beslutninger, også selvom det gik imod et mindretal og ikke kunne stille alle tilfredse. Jeg kan ikke påstå, at vi fandt frem til den bedste model for at opnå enighed eller konsensus, men vi forsøgte med gensidig respekt og ved at forberede møderne bedst muligt.

En anden udfordring var at sikre, at de nye medlemmer også blev

inddraget og fik en rolle og en stemme i etableringsfasen. Derfor supplerede vi de mange arbejds møder med sociale arrangementer, som vi afholdt mindst en gang om måneden, og hvor både børn og voksne deltog med leg og fælles buffet. Det var en god måde at lære hinanden at kende på uden for rammerne af formelle møder og på den måde finde ud af, hvilke grupper og aktiviteter de nye kommende naboer var mest interesseret i at deltage i.

Kommunikation

Kommunikation er helt afgørende igennem hele processen – både den interne kommunikation i foreningen og udadtil til potentielt interesserede medlemmer. Den eksterne kommunikation foregik på hjemmeside og sociale medier, men også flyers, avisartikler og reklamer på nettet. Hjemmesiden hjalp med at samle alt relevant information og var det sted, som vi altid kunne henvise til overfor interesserede og bruge som præsentation af projektet. Det var også muligt at få lokale medier til at skrive om projektet – det gælder nok især for projekter, hvor der er en idé, der er lidt udover det sædvanlige.

Vores hjemmeside var helt afgørende for den eksterne kommunikation, og det var her, vi præsenterede projektet, når vi annoncerede via Google

Indflytning i Svalin

og andre kanaler om vores initiativ. Det var samtidig et sted, hvor vi kunne opdatere projektbeskrivelsen, efterhånden som virkeligheden overhalede de oprindelige tanker. Hjemmesiden fik mange besøgende, og vi lavede et nyhedsbrev, som interesserede kunne tilmelde sig i løbet af processen. Vi fik mere end 200 abonnenter via hjemmesiden, der modtog vores nyhedsbrev, når vi sendte et ud cirka en gang om måneden. Hjemmesiden blev brugt som vores visitkort overfor arkitekter, entreprenører, kommunen og mange andre, når vi præsenterede vores projekt.

Rekruttering

Mens dette stod på, og vi kunne mærke, at der var god fremdrift i projektet, begyndte vi at intensivere indsatsen for at rekruttere flere interesserede til projektet. For selvom vi var 20 medlemmer, var vi også klar over, at der ville være nogen, der trak sig fra projektet undervejs – og at ikke alle ville få den krævede bankgaranti. Vi oprettede tidligt en venteliste, hvilket var en god idé, da der var flere, der faldt fra undervejs af mange forskellige årsager: økonomi, private forhold eller ændringer i planerne for boligerne, eller simpelthen fordi de erkendte, at det ikke lige var deres drøm, der kunne realiseres i dette projekt.

Vi holdt rekrutteringsmøder hver

anden uge igennem en længere periode. Hver anden uge i Trekroner hvor kommunen lod os låne et børnehus, der lå lige ved siden af grunden, som vi ville købe – og hver anden uge i København, hvor mange børnefamilier kom og hørte om bofællesskabstankerne. Vi fortsatte rekrutteringsarbejdet, indtil vi var fuldtallige, og alle medlemmer havde fået tilsagn fra deres bank om, at de kunne låne til boligen.

Derefter holdt vi færre rekrutteringsmøder og prøvede at målrette møderne mod den type beboere, vi manglede: Vi havde nemlig et ønske om at skabe et aldersblandet bofællesskab, så vi reserverede tre boliger – kaldet senatet – til kommende bofæller over 50 år. De sidste møder foregik ofte privat, hvor eksisterende medlemmer kom på besøg eller inviterede de interesserede hjem til sig for at fortælle om projektet. Det tog lidt længere tid end forventet med de „ældre“ medlemmer, men til sidst kom vi i mål med 17 børnefamilier og 3 lejligheder med ældre beboere.

Ejerform

For os – og for de fleste mennesker – er det helt grundlæggende, hvilken ejerform man ønsker – eller har mulighed for – at bo i. Det handler måske primært om finansieringsmuligheder og juridiske forhold. I vores tilfælde

var vi hurtigt klar over, at vi ønskede at etablere vores bofællesskab som ejerboliger, da vi vurderede, at det ville gøre etableringsfasen hurtigere, hvilket var vigtigt for os. Nogle bofællesskaber tager over 5 år at etablere, og det havde vi ikke lyst til at vente på, da vores børn skulle starte i skole indenfor de næste år.

Lejeboliger kan give flere mennesker mulighed for at bo i fællesskabet, men det kræver, at der indgår et boligselskab i processen, og kommunen skal stille grundkapital for almennyttigt byggeri. Det kan samtidig være en ekstra udfordring at blive enige om vilkår både under byggeprocessen, og når bofællesskabet er etableret. Der er dog gode eksempler på, at det lykkes at lave blandede ejerformer i bofællesskaber fx Munksøgård og Permatopia, så det er ikke umuligt. En mellemvej kunne være at prøve at etablere flere fællesskaber i nærheden af hinanden, der så kan have forskellige ejerformer og måske deler en fællesgrund i en grundejerforening. Det kræver dog sandsynligvis, at kommunen er med på ideen, da det stiller større krav til lokalplanlægningen.

I løbet af processen med etablering af bofællesskabet oplevede vi, at der var mange henvendelser med forespørgsler, om det var muligt at leje en bolig eller opføre dele af fællesskabet som en andelsbolig. Disse

henvendelser var ofte begrundet i, at de ønskede at flytte i bofællesskab, men at de ikke havde mulighed for at få finansieret en ejerbolig. Men ligesom med lejeboligerne vurderede vi, at det ville være både juridisk kompliceret og forsinke processen og muligheden for at opnå finansiering, hvis det var et blandet fællesskab, for så vidt angår ejerformer. Der var dog ingen tvivl om, at der er et stort behov for bofællesskaber for mennesker, der ikke nødvendigvis har midlerne til at købe en nyopført bolig.

Aftale med arkitekter

Det bofællesskab, som vi ønskede at etablere, skulle ligge i Trekroner i Roskilde. Det betød, at der var en lokalplan, der stillede en række krav til den måde, byggeriet skulle tage sig ud. Vi var klar over, at vi havde brug for professionelle for at kunne møde de mange formelle krav til et kommende byggeri. Vi havde først og fremmest brug for en arkitekt til at lave en overordnet, sammenhængende plan for hele byggeriet, som kommunen kunne godkende. Men arkitekten skulle også forstå sig på at samarbejde med en flok glade, visionære amatører og have viden om bæredygtigt byggeri. Da vi var tæt på at have opnået vores mål om 20 medlemmer i byggeforeningen, var vi klar til det næste skridt. Vi arbejdede videre med

projektbeskrivelsen og udformede på baggrund heraf et mini-udbudsmateriale med henblik på en indledende dialog med de interesserede arkitekter. Vi sendte dette udbud ud til 10 arkitektfirmaer, som vi valgte ud efter deres annoncerede interesse for bæredygtigt byggeri. Vi havde i udbudsmaterialet inkluderet vores projektbeskrivelse og de første koncepttegninger og stillet en række spørgsmål om, hvordan de kunne forestille sig at løse forskellige dele af opgaven, og ud fra deres svar afholdt vi opfølgende møder med 4 firmaer.

På møderne forsøgte vi at afklare, om arkitekten syntes at have forståelse for bofællesskabets ønsker og visioner – og møderne fungerede også som en lakmusprøve i forhold til realisme i vores krav og ønsker. Efter at have sammenlignet de forskellige muligheder valgte vi en arkitekt, der havde en god bæredygtig profil – og samtidig havde kontakt til en

interesseret entreprenør. Vi indgik en aftale med arkitekten om, at de skulle lave det første skitseprojekt – dvs. tegninger af husene og et udkast til en situationsplan. Dette skulle bruges til næste skridt, der var forhandlinger med kommunen.

Finansiering

Spørgsmålet om, hvordan byggeriet og byggeprocessen skal finansieres, afhænger naturligvis også af mulighedernes kunst og medlemmernes privatøkonomiske forhold. Udfordringen ved et byggefællesskab – også set med en finansieringsvirksomheds øjne – er, at det økonomiske ansvar er fordelt på mange privatpersoner, og det opfattes gennemgående som en forøget risiko. Problemet i en nøddeskal er, at både grundkøb og byggeriet skal finansieres i hele byggeperioden, og boligerne opnår først deres egentlige værdi, når byggeriet er færdigt.

Bygning af
Fælleshuset

Vi løste denne udfordring ved at finde en entreprenør, der var villig til at købe grunden på vores vegne og opføre hele byggeriet og vente med at få betaling, til byggeriet blev godkendt og afleveret. Det betød, at denne entreprenør fungerede som hovedentreprenør og bygherre, men vi betingede os i aftalen, at vi skulle høres i alle væsentlige forhold og deltage på byggemøderne. Denne konstruktion betød, at det var totalentreprenøren, der havde ejerskabet, ansvar mv. frem til overdragelsen af det færdige byggeri, som han kun kunne sælge til de 20 medlemmer. Det gjorde det meget lettere at opnå finansiering for os – men også for totalentreprenøren, der jo kunne vise 20 købskontrakter inkl. bankgarantier til sin egen bank. Risikoen for alle parter var dermed minimeret.

For at sikre at alle, der meldte sig ind i byggeforeningen, også havde mulighed for at købe, gjorde vi det til en praksis at sikre, at de havde været i deres egen bank og fået et køberbevis på købesummen for den bolig, de ønskede at reservere. Dette var primært for medlemmernes egen skyld, men det hjalp også med at finde de rigtige medlemmer i udgangspunktet. Senere i processen skulle alle købere få en bankgaranti på hele beløbet. En sådan garanti brugte entreprenøren, som nævnt, til at få en fordelagtig mellemfinansiering, da det på den

måde kunne bevises, at boligerne var solgt på forhånd.

Dialog med kommunen

Vi havde allerede talt med kommunen om den grund, vi var interesseret i at bygge vores bofællesskab på. Vi vidste derfor ud fra lokalplanen for området, at kommunen var indstillet på, at der kunne bygges et bofællesskab på den storparcel, de havde til salg. På baggrund af arkitekternes skitseprojekt kunne vi begynde at udforske, om de formelle krav blev overholdt, og hvordan byggeriet kunne spille sammen med lokalplanen for hele området. I vores tilfælde var et stort spørgsmål, hvordan sammenhængen mellem private- og fællesområder skulle fordeles, hvordan vi skulle løse udfordringen med at få nok parkeringspladser, uden at det gik ud over vores ønsker til vores fælleshaver og andre ting, vi gerne ville have rum til på grunden.

Der var ingen tvivl om, at kommunen havde en ide med den samlede bebyggelse i området, og at det ikke nødvendigvis passede med vores ønsker til grunden. Det var ikke noget, der blev løst på et enkelt møde, men gennem løbende dialog og tilpasninger fra begge sider lykkedes det at opnå et godt resultat for begge parter.

Udbudsmateriale

På baggrund af dialogen mellem arkitekter, bofællesskabet og kommunen udarbejdede arkitekterne tegninger og beskrivelse af projektet til brug for aftale og betingelser for grundkøb og til en grundigere udbudsmateriale, der blev sendt til mulige entreprenører. Her gjorde vi rede for alle de krav og ønsker til byggeriet inklusive fælleshus, energiklasse, fællesarealer, materialevalg mv.

Der skulle udvikles et udbudsmateriale for at undersøge, hvilke entreprenører der kunne løfte opgaven til den beskrevne pris og kvalitet. Vi skulle afgøre, om det skulle være en totalentreprenør eller en anden part, som skulle varetage projektledelsen. Med udbudsmaterialet og de efterfølgende samtaler med entreprenørerne fik vi testet, om vores ønsker til hele projektets økonomi og tidsplan kunne realiseres. Selvom vi havde gjort et forarbejde, var det jo ikke sikkert, at antagelserne ville holde, når der skulle realitetsforhandles. Da besvarelserne på udbudsmaterialet kom ind, afholdt vi afklarende møder og stillede opklarende spørgsmål til tilbudsgiverne i samarbejde med rådgivere. Da vi var ved at være klar til at indgå en aftale med en entreprenør, hyrede vi en advokat, der kunne hjælpe os med udformning af kontrakt. I vores tilfælde var vi så heldige, at der var en med

relevante kompetencer, der kunne hjælpe med bearbejdet, så vi sparede meget tid og penge på advokat.

Byggetilladelse, byggemodning og projektering

I byggesagsbehandlingen kontrollerer kommunen, om reglerne i byggeloven og lokalplanen er overholdt. Kommunen kan herefter give byggetilladelse og begynde byggemodningen af grunden. Byggemodning betyder, at der anlægges veje og eventuelt fællesarealer – og der føres vand, kloak, varme og el frem til grunden.

Arkitekterne startede på dette tidspunkt hovedprojekteringen, hvor alle detaljer i byggeriet gøres klar til entreprenøren. Vi overlod de største dele af byggesagsbehandling til arkitekterne, der forestod dialogen og forhandlingerne med kommunen. Arkitekterne kom på denne måde til at fungere som mægler mellem kommunens, entreprenørens og vores ønsker. Arkitekterne forsøgte på bedste vis at navigere i de mange og sommetider modsatrettede ønsker, krav og forventninger, der var til byggeriet. Det var en stor hjælp for os at have professionelle, der kunne hjælpe og støtte os i de forskellige valg og fravalg. Vi syntes fx tidligt i projektet, at det kunne være fantastisk at udnytte tagene, så vi hver især kunne få et større areal, der kunne begrønnes og fungere som

ophold og give et andet perspektiv på byggeriet. Det viste sig imidlertid, at en tagterrasse teknisk set er en etage, og at det derfor ikke er tilladt at lægge en terrasse på taget i forhold til lokalplanens formål, hvor der kun måtte bygges to etager i området. Løsningen blev at lave store altaner med udgang fra førstesalen som et tilvalg til de boliger, der ønskede dette. Men da det var udover standardboligen, var det et tilvalg, beboerne selv skulle bekoste. Vi var imidlertid mange, der ønskede at opføre en sådan altan på sigt, og boligerne blev derfor konstrueret, så det var muligt i fremtiden at etablere altaner på begge sider af boligen. Der blev lavet franske døre, så en ombygning ikke ville blive så omkostningstung, og boligernes arkitektur var forbedret på dette. Der var utrolig mange små og store ting, hvor arkitekterne kunne hjælpe os igennem og fandt en løsning, der både kunne tilfredsstille kommunen og entreprenøren.

Byggeprocessen

Den dag, hvor vi endelig kunne underskrive kontrakten, samledes vi hos en af medlemmerne for at fejre, at vi nu omsider kunne se, at projektet med sikkerhed ville blive gennemført. Herfra var der ikke nogen vej tilbage – vi var i gang med at opføre 20 aktivhuse og et stort fælleshus på en bar mark i Trekroner Øst ved Roskilde.

Vi forberedte os på at følge byggeprocessen og sikre kvaliteten i byggeriet og løbende kontrollere fremgangen i byggeriet og dokumentere, hvordan konstruktionen blev opført til brug senere i kvalitetssikring. Vi havde på dette tidspunkt undersøgt markedet for en byggesagkyndig, der kunne bistå os med faglig viden og komme med input på de kommende byggemøder med entreprenøren.

Vi betingede os, at de arkitekter, som vi havde valgt, ville forblive i projektet som arkitekter, og vi havde også en energirådgiver, som vi fik med i hovedentreprenørens gruppe. Arkitekterne var nu formelt set en del af hovedentreprenørens organisering, og de bliver betalt af entreprenøren og ikke længere direkte af os. Vi oplevede heldigvis ikke, at arkitekterne helt opgav at varetage vores interesser, men det er klart, at vi ikke længere kunne bruge dem på samme måde overfor entreprenøren, når de nu var blevet en del af og blev betalt af hovedentreprisen.

Derfor fandt vi en selvstændig byggekonsulent, der kunne varetage vores interesser og træde i stedet for os i forhold til de daglige forhandlinger med entreprenøren. Vi var ret sikre på, at den kontrakt, vi havde indgået, var så detaljeret, at der ikke var behov for en bygherrekonsulent, der ofte kan være en ganske omkostningstung

post i et byggeri. Vi stolede på, at den entreprenør, vi havde fundet, ville kunne varetage opgaven og løse den til vores tilfredshed. Den byggesagkyndige var en form for forsikring for, at det også skete, og at vi ville have dokumentationen i orden i tilfælde af tvivlsspørgsmål eller direkte konflikt.

Det var en stor lettelse for alle at have en fagperson til stede til bygemøderne, også selvom det sommetider bragte os ud i situationer, hvor vi måtte vælge, hvilken vej vi ville følge. Et eksempel herpå var en længere diskussion af, hvorvidt et materiale, der blev anvendt i konstruktionen, var hensigtsmæssigt i forhold til at modstå fugt i væggene. Det var ikke almindeligt på det tidspunkt at bygge et hus i træ, og der var derfor ikke meget viden om materialernes indbyrdes påvirkning i sådan en trækonstruktion. Vi fik sendt datablade på materialerne til en førende ekspert, der var sagkyndig indenfor fugtbekendtgørelsen i dansk byggeri. Det viste sig, at han kunne godkende materialerne og konstruktionen – og syntes faktisk, at det var så interessant en opbygning, at han gerne ville vide mere om byggeriet med en trækonstruktion. Det er et eksempel på en situation, hvor en uenighed mellem vores byggesagkyndige og vores totalentreprenør kunne være blevet en egentlig konflikt. I stedet kom det til at koste os lidt

penge at få den sagkyndige, uvildige ekspert til at beregne på risikoen for fugt i byggeriet – og det var enormt godt givet ud, da det skabte tryghed for alle, og vi kunne komme videre til den næste udfordring.

Indflytning og livet i bofællesskabet

I en varm og solrig påske i 2013 flyttede vi ind sammen med de første ti familier efter en usædvanlig lang og snefyldt vinter. Vores hus stod færdigt, og vi var ovenud lykkelige. Udearealerne var slet ikke færdige – primært på grund af den usædvanlige kolde og våde vinter og forår – så vi gik rundt på midlertidige grusstier og boede side om side med gigantiske bunker af grus og håndværkere, der byggede de sidste ti huse færdigt, mens vi flyttede ind.

Disse første måneder var en ubeskrivelig fornemmelse af at have gennemført noget stort i fællesskab med alle ens naboer. Det følte nærmest som en stor sommerlejr på en byggeplads mellem konstant skiftede bunker af jord og byggematerialer. Vi var alle optaget af at flytte ind, sætte ting på plads, møblere vores hus og møde vores naboer, så i den første tid savnede vi slet ikke fælleshuset, der ville blive opført som det sidste. Vi mødtes af og til privat hos en nabo og holdt små fællesspisninger,

og dertil kom en masse møder for at få færdiggjort resten af byggeriet og sikre, at de sidste 10 kunne flytte ind til rette tid. Vi var også opmærksomme på udearealer, der nemt kunne blive forsømt i travlheden, og at det kunne komme til at trække ud med den samlede aflevering af byggeriet, hvis vi ikke alle var opmærksomme på disse afsluttende ting.

Der gik med andre ord mindst et halvt år, før noget, der kunne minde om dagligdagen, indfandt sig. Og selv efter det var der mange møder og mange detaljer, der skulle forhandles på plads og færdiggøres. Livet i bofællesskabet var begyndt, men alt organisering tog vi mere eller mindre, som det kom, i erkendelse af, at vi ikke var i fuldt fællesskab, før alle 20 familier var flyttet ind og fælleshuset færdigbygget.

Da fælleshuset så omsider var færdigt, var det længe ventet, og vi kunne holde endnu en fest for at fejre vores store fælleslokaler og mulighederne for at begynde med fællesspisninger og møder i disse nye rammer. Vi blev hjulpet meget på vej af de mange, mange møder, der var gået forud for indflytning i forhold til, hvordan vi organiserer vores fællesmøder. Ikke desto mindre var det klart, at der snart ville blive behov for en anden måde at

mødes på, træffe beslutninger, sætte ting til afstemning og hvordan den enkelte og demokratiet respekteres på én og samme gang. Det er ikke altid, at forskellige temperamenter kan mødes i fællesskab og træffe beslutninger, der imødekommer alles lyster og behov. Det er dog også farligt at ignorere, at der er forskellige interesser på spil, og at vi har forskellige tempi og en forskellige energi at lægge i forskellige ting.

Selv om vi kendte hinanden lidt gennem de foregående møder og sociale aktiviteter, så var vi jo på godt og ondt fremmede for hinanden i forhold til, hvordan hverdagslivet udfolder sig, og hvordan vi ønsker at leve livet i et fællesskab med respekt for privatlivet. Der var nogen, der havde travlt og gerne meget hurtigt ville deltage i nye projekter og ideer f.eks. fælles have, legepladser, cykelskur, og carporte og så videre. Andre havde nok i deres egne familier og indretning af deres nye hjem ud over, hvad der nu var af karriere, børn, interesser udenfor fællesskabet og meget mere.

KONKLUSION

De gode intentioner møder virkeligheden

Overordnet set gik etableringen af vores bofællesskab overraskende godt: vi fik hurtigt opfyldt vores mål på 20 medlemmer/boliger. Vi oprettede en venteliste, der også hurtigt fik mange medlemmer. Som nævnt, var der mange, der meldte sig ud i løbet af de halvandet år, den del af processen stod på, men det stod klart for os, at vi havde ramt et behov, og at der var mange, der var klar til at flytte ind i et nybygget klimavenligt bofællesskab.

I rekrutteringsfasen havde vi dog en udfordring, idet vi både var initiativtagere og en børnefamilie fra København med to børn i førskolealderen. Det er et helt typisk tidspunkt i livet at søge en ny bolig, og der var en klar tendens til, at mange af de, der umiddelbart blev interesseret i vores projekt, mindede om os selv: to voksne og to børn omkring skolealderen. Der var henvendelser fra singler, fra seniorer og andre, men de, der endte med hurtigst at melde sig ind og opnå den krævede godkendelse i banken, var overvejende yngre børnefamilier med to jobs.

Vi ønskede imidlertid et aldersblandet bofællesskab – og vi kunne se konturerne af det, da der relativt tidligt var et lidt ældre ægtepar, der meldte sig ind og deltog meget aktivt i processen. Det gjorde, at vi turde tro på, at det kunne lade sig gøre at finde flere i det segment, der ønskede at bo sammen med børnefamilier. Vi valgte derfor at reservere tre boliger til „ældre“ og prøvede at lave målrettede annoncer henvendt til seniorer. Det tog dog længere tid end forventet, flere samtaler og flere udmeldinger, end vi havde oplevet ved de yngre medlemmer. Men vi holdt fast i vores beslutning – og i sidste ende lykkedes det også at få de tre boliger besat af mennesker, der havde lyst til at bo sammen med 17 børnefamilier.

Hvis initiativtagerne havde været ældre, haft større børn, været singler eller andet, ville vi muligvis have haft større held med at tiltrække flere fra disse segmenter. Det vil givetvis være en fordel med en aldersblandet initiativgruppe fra starten for at få held med at få for eksempel seniorer til at flytte ind med børnefamilier. Andre bofællesskabsinitiativer har været i den præcist modsatte situation:

” **DET ER IKKE ALTID, AT FORSKELLIGE TEMPERAMENTER KAN MØDES I FÆLLESSKAB OG TRÆFFE BESLUTNINGER, DER IMØDEKOMMER ALLES LYSER OG BEHOV. DET ER DOG OGSÅ FARLIGT AT IGNORERE, AT DER ER FORSKELLIGE INTERESSER PÅ SPIL, OG AT VI HAR FORSKELLIGE TEMPI**

initiativtagerne var et ældre ægtepar uden børn, der har haft meget vanskeligt ved at tiltrække børnefamilier eller helt andre socialgrupper. Dette er især udbredt i forhold til f.eks. indvandrere eller socialt udsatte eller, som nævnt, de der ikke har råd til at købe sig ind i nybyggeri. Det var ikke en udfordring, vi formåede at løse i Svalin, men det stod klart for os, at der var meget arbejde med.

Fleksibilitet

Det kan være en fordel at tænke i fleksible bo-enheder, som en del af fællesskabet. Det vil sige, at boligens fysiske rammer kan tilpasses eller eventuelt udvides eller indskrænkes over tid. Herudover kan der skabes variation i bofællesskabet ved at integrere boliger af varierende størrelser, så der tilbydes flere muligheder afhængigt af behov. Det handler bl.a. om at skabe „fællesskabsfremmende arkitektur“, hvor der arbejdes aktivt med balancen mellem det fælles og det private.

Fællesskabsfremmende arkitektur kan eksemplificeres ved arkitekternes arbejde med at etablere fælleshuset

i midten af bofællesskabet og en sti der forbandt alle huse i en stor cirkel/oval. Derudover var ideen, at alle køkkenvinduer skulle vende ud mod den indvendige gård, hvilket gav mulighed for et hurtigt overblik over livet på fællesområderne og de naboer, der gik forbi. Andre arkitektoniske elementer, der kan sige at fremme fællesskab, kan handle om, hvor man vælger at placere kompostbunken, bytcentralen, parkeringspladser, legepladser med videre. Er der tænkt på rum, der giver plads til de private, til mindre grupper med særlige interesser, og til det store fællesskab, når alle har behov for at mødes på en gang. Men centralt står, hvordan de tilfældige møder organiseres i det daglige gennem arkitektur, og intentionen er at få beboerne til at mødes naturligt i det daglige.

Lad nogle ting være åbne

Hvis alt ikke er færdiggjort eller låst, inden beboerne flytter ind, kan bofællesskabet opføres og udvikles løbende. Det handler også om at skabe muligheder for fremtidens fællesskab og give fællesskabet plads til at finde sig

til rette. Et eksempel kan være, at man i anlægsfasen reserverer et pengebeløb til bofællesskabet, så der er mulighed for at skabe nye tiltag, som fællesskabet selv kan finde frem til og dernæst forvalte. Det skaber mulighed for medbestemmelse, og samtidig stiller det også krav til bofællesskabets beboere i forhold til engagement og organisering. Beboernes forestillinger, om hvad man vil involvere sig i, hvordan og i hvilken grad, overhales ofte af hverdagens praksis og den virkelighed, som bofællesskabet kommer til at rumme. Hvis man tager designet af bofællesskabet for langt, skaber man en sårbar situation.

Foto: Lars Fahl
Lundegaard
Svalin 5 års
fødselsdag

”Hvis man har gættet for meget og gættet forkert, går der længere, inden de rigtige beboere flytter ind. Man kender ikke behovet endnu“.

Fællesskab er mange ting

Den bagvedliggende organisering har stor betydning for fællesskabets mulighed for at udfolde sig. Der findes forskellige slags fællesskaber: nogle handler om og defineres ved, „hvad“ man deler, mens andre handler om, „hvad man gør“. Derfor er det vigtigt, at der både er muligheden for at dele, samtidig med at der selvfølgelig skal være noget konkret at dele.

Fællesskabet findes også i de rent praktiske forhold. Det kommer helt af sig selv ved at dele praktiske opgaver så som at gå ud med skraldespanden og tilplante et bed“. Den bagvedliggende organisering kan derfor forstås som en slags „mulighedernes infrastruktur“, der kan bidrage til, at traditioner og relationer kan opstå hen ad vejen.

ANBEFALINGER

- Start med at definere jeres visioner og værdier for et fællesskab.
- Lav en projektbeskrivelse med formål, tidsplan og budget.
- Skab den formelle organisering med forening og vedtægter.
- Drag nytte af hinandens styrker – lav arbejdsgrupper, så alle kan bidrage til etableringen.
- Intern kommunikation er afgørende for, at alle kan være involveret i processen og beslutningerne.
- Ekstern kommunikation via hjemmeside og sociale medier er afgørende for rekruttering af medlemmer.
- Hold løbende informationsmøder for at rekruttere nye medlemmer.
- Tag beslutning om de formelle ting meget tidligt til processen: Ejerform, geografi mv.
- Find arkitekter, der passer til jeres værdisæt og kan og vil arbejde sammen med en bofællesskabsgruppe.
- Finansieringen af byggeriet er afgørende, og der skal tages stilling til det tidligt i processen. Hvem skal være bygherre, hvem køber grunden, hvem løber den økonomiske risiko i byggefasen.
- Tag selv kommunen med i processen og find ud af, hvad der er vigtigt for kommunens planer for området. Er der områder, hvor bofællesskabet kan bidrage til realisering af politiske visioner i kommunen?.
- Lav et udbudsmateriale. Vær ikke bange for at forstyrre entreprenører, arkitekter og ingeniørfirmaer – men gør det med respekt for deres tidsforbrug. De er ikke vant til at forhandle med lægfolk, men en byggegruppe kan sagtens bruge de samme teknikker med fx udbudsmateriale, som professionelle bygherre gør.
- Brug professionelle fagfolk og konsulenter til at støtte jer i – eller stå for – forhandlingerne ved kommune og andre parter.
- Sørg for at være med i byggeprocessen, have adgang og en stemme (veto i nogle sammenhænge) på byggemøder. Konsulter uafhængige fagfolk, når der opstår tvivl.
- Nyd jeres fremgang og fejrr jeres sejre. Det styrker fællesskabet, når man overkommer vanskeligheder undervejs.
- Den første tid er gylden. Brug den til at skabe relationer og opdag nye sider af hinanden.

VÆRKTØJER TIL STÆRKE, LIVSDUELIGE FÆLLESSKABER

Erfaringer fra Andelssamfundet i Hjortshøj

*Hjortshøj festival
2015*

Forfatter: Niels Aagaard

Niels Aagaard er tidligere formand for Landsforeningen for Økosamfund og med i kernegruppen for Det Fælles Bedste, et netværk af godt 80 grønne foreninger. Han er beboer i Andelssamfundet i Hjortshøj og andelshaver i Grobund

ANDELSSAMFUNDET I HJORTSHØJ

Andelssamfundet i Hjortshøj (AIH) er etableret i 1992. I dag bor vi 300 voksne og børn i 8 forskellige bo-grupper, fordelt på 131 husstande og 7 fælleshuse. Vi har både almene lejeboliger, kommunalt bofællesskab, andels- og ejerboliger samt boliger for handicappede. Vores huse repræsenterer mange slags eksperimenter inden for bæredygtigt byggeri.

AIH har ca. 20 såkaldte Kompetencegrupper: Landbrugsgruppen, æblegruppen, grisegruppen, el-cykelgruppen, bæredygtig varmeforsyning osv. AIH har også udviklet et biodynamisk landbrug i en ordning med 120 frivillige. Der er dyrehold med køer, geder, grise, høns der giver os kød og æg, en æbleplantage til most og bistader til honning m.v.

Ildsjæle har igennem 15 år udviklet et inklusionsprojekt for handicappede mennesker med særlige behov: 16 boliger samt eget fælleshus med voksne, der indgår i forskellige former for jobs. Inklusionsprojektet er grundlaget for VIMBY (Velkommen I Min BYdel) med den opgave at skabe lokalt iværksætteri og erhverv, der inkluderer samfundets svageste.

Målet er at skabe en bæredygtig livsstil, som fungerer som et levende og praktisk alternativ til samfundets normale livsstil: Bæredygtige boliger, miljøvenlige energikilder, dyrkelse af jorden i fællesskab og lokal forsyning af bæredygtige fødevarer, sociale fællesskaber, inklusion af mennesker med særlige behov, grønne erhverv, socialøkonomiske virksomheder, reelt demokrati, et lokalsamfund hvor børn trives, et rigt kulturliv, samspil med naturen/jorden og alles ansvar for de fælles opgaver. Andelstanken spiller en central rolle i denne vision.

INTRODUKTION

Fællesskaber kan en masse, når de er velfungerende. Men det er de langt fra altid. De er måske præget af konkurrence, magtkampe eller opslidende uenigheder; eller passivitet, fordi man ikke orker de vanskeligheder, der indimellem kan være i et fællesskab. Fællesskaber er krævende, hvis de skal fungere optimalt.

Som historien på side 62 viser, forsøger Andelssamfundet i Hjortshøj at skabe fællesskaber. Og det er af stor betydning. For en følelse af god stemning, imødekommenhed, samhørighed og gode fælles aktiviteter kan løfte fællesskabet, så det bliver langt stærkere. Og så sker der noget godt. For når mange trækker på samme hammel, kan fællesskabet en masse. Omvendt tog det os det meste af 10 år at få lavet ét fælleshus for bo-gruppe 7 og 8 – en beskeden firkant af et hus; og undervejs blev der talt med store bogstaver om økonomi, placering m.m. Der blev raslet med sabler, og der var fronter, hvor man ikke hilste på hinanden på stierne. Det var frustrerende og lammede handlekraften. Fællesskabet blev udfordret, og dermed krakelerede hele fundamentet for vores sammenhold og samarbejde.

Fællesskabet er på godt og ondt hele drivkraften i det, vi gør, og en afgørende faktor i arbejdet med at skabe et bæredygtigt samfund.

I kapitlet fortæller jeg om fællesskabers evne til at løfte store opgaver, når de er velfungerende og levedygtige. Men også at sådanne fællesskaber kun opstår, bliver funktionelle og vedbliver med at fungere som motor for at skabe udvikling og omstilling, hvis vi plejer dem – meget gerne gennem en bevidst og målrettet pleje. Dét kræver redskaber. Det fortæller jeg her, fordi nogle af erfaringerne er dyrt købte, og når jeg, der skriver, og du, der læser dette, forhåbentligt er på vej samme sted hen – nemlig til en grønnere verden med bedre fællesskaber – så kan mine erfaringer måske hjælpe dig på vej.

I Andelssamfundet i Hjortshøj troede vi helt i starten, at vi var et fællesskab, blot fordi vi var en gruppe, som havde bosat os ud fra en enighed omkring nogle visioner. Men i praksis var samhørigheden, den indbyrdes kontakt til og nysgerrighed på hinanden ofte begrænset, og de fælles aktiviteter blev tit begrænset af den enkeltes job, familie og mange gøremål. Der er langt fra at være „en

gruppe“ til at være et fællesskab, og det sidste kræver tit et langt sejt træk.

Vi troede, vi holdt „ok-“, måske ligefrem gode møder, indtil vi i andre sammenhænge opdagede og erfarede, hvordan et godt møde kan være – hvor meget god energi, der kan frisættes.

Vi var børn af en individualistisk, konkurrerende og materialistisk kultur og troede, at blot fordi vi gerne ville være anderledes, så kunne vi det også – sådan uden videre. Men der er et godt stykke vej fra teori til praksis. Der må arbejdes for at skabe en fællesskabskultur. På mange planer. I dette kapitel har jeg udvalgt 4 områder, som kan være med til at oplyse vejen til et velfungerende fællesskab.

Det drejer sig om:

1. God kommunikation
2. Den grundlæggende stemning – atmosfæren og kulturen
3. Gode møder der skaber gode beslutninger – og styrker fællesskabet
4. Det reelle demokrati – og dermed fællesskabet – styrkes, når beslutningsprocesserne er gennemsigtige, ordentlige og inddrager alle på en ligeværdig måde.

Alle er områder for livslang læring, men kan bringes til at fungere med mindre end det optimale. Jeg vil fremlægge disse områder med konkrete eksempler fra AIH.

”

NÅR VORES INDBYRDES KOMMUNIKATION ER GOD, VOKSER BÅDE VI SELV OG FÆLLESSKABET

Andelssamfundet i Hjortshøj, en september lørdag aften 2018 i det store telt på vores fællesareal

Vi sidder inde i bo-gruppe 7's store telt, som vi har købt for at have plads nok til os allesammen, når vi fejrer noget. Vi er mange, det larmer, alle snakker; vi griner, mens duggen falder, og mørket lige så stille sænker sig udenfor, og vi bliver kønnerer i stearinlysenes skær. Lige nu er vores bord på 11 personer ved at lave tekst til en kendt børnemelodi. Vi sidder ved lange borde – børn og voksne fra to AIH bo-grupper i ét sammensurium. Over for mig sidder en voksen, jeg kun kender lidt, for hun er ny. Ved vores bord er vi lige blevet enige om at skrive en politisk ukorrekt tekst, én hvor vi fører os frem ved at fortælle, hvor gode vi er i bo-gruppe 7 (især) og lidt i 8. Vi tager stærkt gas på os selv, og det løsner for humoren. Jeg opdager, at det er længe siden, jeg har grint så meget. Kvinden, jeg sidder over for, griner helt inde fra sjælen, bemærker jeg. Og manden ved siden af får al sin sarkasme – og der er en del, og den er skarp, men bestemt sjov – til at blomstre.

Lidt efter synger vi de 9 vers, som bordene har skrevet. Vores vers er det første og sidste, for der er bid i dem. Vi synger, så teltet løfter sig. Alle har glade ansigter, hjulpet godt på vej af en dag med gadefest, ringridning på gummiged, boder med kager og halløj, fælles frokost og en masse snak. Børnene optræder med sang og musik, de danser i ring – de ældre børn tager sig af de mindre. En kærlig fornemmelse sniger sig ind i mig.

Denne aften fornemmer vi at være et fællesskab, som understreges af, at vi kun 14 dage forinden – efter en ørkenvandring på små 10 år! – kunne fejre indflytterfest i bo-gruppe 7 og 8's nye fælleshus. Seks-syv af os optrådte i den anledning med „Fut i fejremøget“, „Her i vores hus er glæde“ og andre 60'er numre med riv i. Folk var kommet fra hele økosamfundet, og der var gaver til os. Vel gennemtænkte gaver. Børn i alle aldre legede i sensommeraftnenes solstråler på grusstien, spillede bold og spiste grillpølser lavet af andelssamfundets kød fra vores køer. Da gæsterne var ved at bryde op, spurgte en fra bandet, om vi ikke bare skulle spille alle 4 sange igen. Jo, selvfølgelig! Ny koncert. De tilbageblevne rykkede ind i teltet, og vi spillede de samme stakkels 4 numre igen. Og fra første nummer for alle op og begyndte at danse, som jeg sjældent har set det. En aften i Paradis.

1. GOD KOMMUNIKATION I DE SOCIALE RELATIONER

AIH's fællesskaber opbygges på mange måder. En af de vigtigste er de relationer, vi har indbyrdes. Hvordan vi taler sammen. Om vi føler os knyttede til hinanden og foretager os ting sammen. Empatien og omsorgen imellem os, både i den enkelte bo-gruppe og i AIH som helhed. Et eksempel til illustration:

Vi har en Genbrugs, hvor vi sætter vores brugte ting, og kan købe andres brugte ting billigt. Her er der altid kaffe på kanden og en sofa eller en god stol at sidde i. Personalet har altid tid til en sludder, kort eller lang. Det giver en fornemmelse af hjemlig hygge og imødekommenhed. Kommunikationen er ubesværet og afslappet. Den kan være dyb og seriøs eller blot uformel og sjov. Andre kommer ind og blander sig. Vi føler, at vi kommer hinanden ved. Også selv om den anden måske er fra landsbyen eller en bo-gruppe, vi ikke har så meget at gøre med, så mærker vi alligevel en samhørighed. Vi kommer der ikke kun for at købe noget, men i nok så høj grad for at møde hinanden og snakke. En fuldstændig modsætning til det omkringliggende samfunds stadig større supermarkeder og fremmedhed. Genbrugsen er

opbygget med de sociale relationer i førersædet. Og ikke som et kommerzialiseret salg af flest mulig varer med formålet at tjene mest muligt.

Vores sociale relationer er vores forhold til hinanden, og de er vigtige for vores trivsel, for vi er sociale væsener og har et stærkt behov for at høre til og være en del af noget. Det var en væsentlig grund til, at mange af os oprindeligt flyttede i andelssamfundet. Og når vi trives, så vil vi også den næste fælles opgave, så engagerer vi os osv., fordi det giver mening, også fordi det er sjovt og giver os glæde. Vores sociale relationer opbygges primært af vores indbyrdes kommunikation – to og to, i små eller større grupper. Når vores indbyrdes kommunikation er god, vokser både vi selv og fællesskabet, – det er tydeligt at mærke i AIH. Her vores erfaringer, baseret på 6 års observationer indenfor feltet:

Skab ressourcefokus i stedet for fejl-finderi: En stor del af vores omgangstone i AIH oplever jeg som værende præget af indbyrdes respekt og troen på, at andre gør deres bedste. Vi ser for det meste hinandens ressourcer og lægger vægt på dét, og vi går ikke – eller kun sjældent – rundt

og i rettesætter hinanden for fx ikke at bidrage nok. Fejl-finderi forekommer, og så dræner det voldsomt, mens ressourcefokus skaber overskud og imødekommenhed. Derfor er de opgaver, vi påtager os i AIH, frivillige. Vi bidrager der, hvor vi har ressourcer. Og hvis én ikke kan håndtere en opgave, så hjælper andre.

Ressourcefokus er også det, der gør AIH i stand til at imødekomme andre typer af beboere end dem, der ligner en selv, fx dem i bo-gruppe 6's inklusionsprojekt. Det er tilladt ikke at være perfekt – ingen af os er det alligevel – og folk er vant til at have fokus på ressourcerne i det enkelte menneske. Det er overordnet dét, der får inklusionen til at fungere.

Værdsæt og anerkend: Ressourcefokus handler bl.a. om at værdsætte hinandens indsats. Vi vokser som personer, når vi bliver værdsat. I min bo-gruppe flyttede der for et par år siden et par ind, hvor kvinden er rigtig god til at anerkende og fortælle folk, når de gør noget godt. Tak, siger hun, tak fordi du har gjort det og det. Langsomt siver det til os andre, og bo-gruppen begynder at blive bedre til at anerkende hinanden.

Udvis Empati: Kere sig om hinanden. Se hinanden, lytte oprigtigt dvs. aktivt og med empati til hinanden. Empati er evnen til at sætte sig ind i andres følelser og agere ud fra

en dybfølt holdning om, at andre er vigtige for os – en evne vi sjældent er opdraget til, men som er helt afgørende for ethvert fællesskab. I et tæt samfund som AIH mærkes det tydeligt, når nogen udviser empati. Vi har oplevet personer, som flytter væk, fordi de savner empati. Og omvendt er det for mig, som om jeg letter, når jeg mærker empati, jeg bliver glad, fordi jeg føler mig set og hørt.

I 2013 formede en gruppe beboere en studiekreds af frivillige på tværs af bo-grupperne omkring bogen „Empati“. Målet var at styrke vores evne til at udvise empati ved i første omgang at læse om det i fællesskab, snakke sammen og så brede det ud som praksis i andelssamfundet som helhed. Vi forsøgte, men det er ikke bare let. Så vi håber, der kommer flere forsøg på at italesætte vigtigheden af empati imellem os. For det er bestemt et fortsat udviklingspunkt for AIH.

Holde sig på egen banehalvdel: En grundforudsætning for at opbygge sociale relationer og en god kommunikation er, at vi taler ud fra vores egne ønsker og værdier og undgår at overskride hinandens grænser gennem vurdering og tolkning af andres adfærd. At blive på egen banehalvdel betyder, at vi lærer at forstå dybden i, at andre har lov til at have meninger, der er fuldstændig anderledes end vores egne. At vi respekterer vores

indbyrdes forskellighed i småt og stort og altid som udgangspunkt viser respekt for det, andre mener og gør. Det er vi relativt gode til, måske fordi der er kontant afregning, når vi ikke gør det – så opstår der afstand. Vi bruger for det meste jeg-budskaber fremfor du-budskaber og taler for det meste ud fra egne behov og synspunkter. Men bestemt ikke altid, for der er en hel kultur, vi samtidig skal aflære, og vi er ikke altid gode til at italesætte sådanne behov for forandring i vores adfærd. Det er betydeligt lettere at tale om praktiske ordninger vedrørende grøntsager og energi end om vores egen adfærd.

Rum forskellighed: Vi er 300 unikke individer, i alle aldre, forskellige med forskellige synspunkter, så det giver ikke mening at kommunikere ud fra

en forudsætning om, at andre burde mene det samme som jeg. Det er forskelligheden, som – når den tackles hensigtsmæssigt – er det stærke grundstof, der kan skabe stærke fællesskaber, hvor personlige og kompetencemæssige forskelle skaber værdifulde synergier. Det er tit lettere sagt end gjort. I et lille samfund som AIH, der arbejder meget med inklusion, kunne man tro, at vi var nået lidt længere med denne forståelse – men vi er på vej, fornemmer jeg. Det styrkes af, at vi er mennesker fra mange forskellige jobs, uddannelser og kulturer. Forskellighed bliver hverdag.

Lyt: Når vi lytter seriøst, aktivt og med respekt til hinanden, så skaber vi muligheden for en situation og en relation, hvor der er to vindere i stedet for en vinder og en taber; skaber dialog

Hjortshøj festivalen

DET ER BETYDELIGT LETTERE AT TALE OM PRAKTISKE ORDNINGER VEDRØRENDE GRØNTSAGER OG ENERGI END OM VORES EGEN ADFÆRD

i stedet for diskussion; anerkender andres værdi. Men vi er stort set alle opdraget til snarere at ville fortælle end at lytte, så det er en udfordring for os. Da inklusionsprojektet i bo-gruppe 6 protesterede imod en for tæt placering af et værksted ned mod deres huse, blev der – efter en tid – lyttet fra bestyrelsens side, og værkstedet blev flyttet nogle meter. Meget vigtigt for følelsen af et reelt ligeværd.

Tal fra hjertet: Når vi kommunikerer, kan vi skabe afstand, eller vi kan åbne for kontakt. Vores ord kan skabe mure eller åbne vinduer. Vi kan tale fra hjertet – dvs. være ærlige i vores udtryk – og oprigtigt lytte til, hvad andre har på hjerte, uden fx at fokusere på, hvem der har ret eller ikke ret. I god kommunikation tager vi selv ansvaret for vores følelser og får andre til at handle – ikke ved at få dem til at føle skyld eller vha. vrede, – men ved at fremsætte anmodninger. Vi adskiller person og sag, og vrede ses som vores egne umødte behov, som måske/måske ikke kan imødekommes gennem dialog. Vi forsøger at sige vores mening på måder, der ikke skaber fjendtlighed, hvilket gør det muligt at tale også om de ting, hvor vi er uenige. Når vi taler fra hjertet,

er vi direkte og autentiske, og det er tydeligt at mærke for andre og øger fællesskabet.

Brug tid sammen og lav noget sammen: Fællesskab kræver tid. Tid til møder, nødvendige pligter og fælles aktiviteter, men nok så vigtigt også til blot samvær. AIH er god til at skabe fællesarrangementer. I min bo-gruppe er vi blevet ret stærke til at skabe arrangementer, som styrker vores fællesskab. Vi laver fx:

Årlige gadefester eller en indvielsesfest for vores nye fælleshus. Nogle voksne spiller musik sammen. Børnene spiller sammen i en trio der og en duo her. Børnene laver bagedyst, og de unge indretter en cirkusvogn. Børn og voksne laver af og til bueværksted og pileskydningskonkurrencer. I en visionsbrunch for voksne og børn har vi lavet visioner for temaet: Hvad vil vi med vores bo-gruppe? Vi har arbejdsdage, hvor mange giver et nap og en lækker frokost.

At have tid kan være svært – tiden bliver let opslugt af arbejdsmarkedet. Vores andelssamfunds boliger er dyre, hvorfor beboerne typisk har en normal arbejdsdag – og ikke kun de 4 timer dagligt, som Andelssamfundets vision oprindeligt foreskrev. Men inden for

disse rammer gøres der en del. Vi er nok mindre gode til blot at gå ind og ud ad hinandens døre, men også det er ved at komme – nogle er begyndt at gøre det oftere. Det er tydeligt, at jo flere ting vi laver sammen, jo større bliver kendskabet til hinanden og følelsen af sammenhold.

Ud fra erfaringer med en række af Danmarks økosamfund og de mange

grønne foreninger i Det Fælles Bedste oplever jeg, at gode relationer – og bag det: God kommunikation – er et afgørende vigtigt udviklingspunkt for rigtig mange frivillige fællesskaber og vil kunne styrke dem til at fungerer langt bedre. Og fællesskaber bliver kun stærke og levedygtige, hvis vi plejer dem og tager os af de ting, der afgør om de fungerer.

2. AT SKABE EN KULTUR HVOR „STEMNINGEN I BAGERIET“ ER GOD

Den stemning og atmosfære, der generelt er i AIH, er vigtig som baggrundstæppe og fundament for kommunikationen. Når fællesskabet foregår i en kultur fyldt med varme og humor, og når det er engagerende eller fuld af livsglæde, påvirker det vores stemningsleje og selvværd positivt. Vi føler os værdifulde, og det opleves som noget dybt positivt at være en del af fællesskabet. Derfor er det også vigtigt at skabe en fællesskabskultur, hvor „stemningen i bageriet“ er god.

Noget af det, der er med til at skabe fællesskabskultur, er fællesarrangementer. Specielt kulturlivet er en samler, som evner at skabe den gode grundstemning.

Hvert år har Hjorth-Festivalen skabt en stemning af liv, kreativitet, samvær og glæde. To til tre forårsdage med dygtige orkestre, gøglere, klovne, alternativ-teater, sofaer udendørs på en græsplet, cafeer med lækker mad og alskens fest, optræden og aktiviteter, som slutter i en stor fest, hvor der danses igennem til den lyse morgen. Alle AIHs torve, marker, småpladser, selv pileskoven fyldes med optræden og deltagelse. Festivalen er forberedt af en række grupper hele vinteren igennem.

Da dét i 2016 blev for stor en opgave, blev der i stedet skabt en ny version af festivalen i Hjortshøj – „Pop-up Hjort“. Det er en festival, hvor alle i AIH

Foto: Randi Romvig Pisani
Vi reparerer børnevognen

og landsbyen Hjortshøj kan byde ind med aktiviteter i deres have eller hus. Det kan fx være et samisk, rundt telt med fortællinger, kunst, poesi. En have med jazz. Et forsamlingshus med rock. Den lokale kirke med fortællinger. Et fælles hjerte og samlingssted med taler, musik, mad og drikke.

Derudover holder AIH året igennem en række arrangementer eller årstids-traditioner. Vi har fx:

- Sommerfest med fodboldkonkurrence bo-grupperne imellem, fiskekonkurrence for alle aldre i en af vores 3 søer, musik, klovneoptræden

og et hav af kunstfærdigt udførte, hjemmebagte kager.

- Vinterhvervsfest, hvor alle voksne og børn laver lamper af pil og papir og i en lang karavane bærer ild rundt på alle stier i AIH og bagefter samles til en gang rygende varm chili con carne. Undervejs laver de enkelte huse fx små bålsteder eller et nissested, hvor familien er udklædt som nisser og byder på varm risengrød.
- Økologisk Høstmarked med en stribe boder, der tilbyder økologisk frugt, hjemmegjort marmelade, uldsokker, keramik, kunst, the og kager m.v. Grønne foreninger udefra har boder. Der er rundtur i høvognen, og børnene leger i en halmballeborg. Bo-gruppe 7-8's spontanorkester optræder med deres foreløbige numre. Bagefter er det „Krauka“ med deres vikingemusik og nordiske tone, 3 stemmigt og på hjemmelavede middelalderinstrumenter.
- Fantastisk Fredag åbner en gang om måneden i Petersborg fælleshuset en cafe for alle. VIMBY og ad hoc frivillige står for maden og det praktiske. Ideen er at lave lækker økologisk mad, så lokalområdet og AIH kan komme og spise

sammen og hygge sig. Overskud går til VIMBY og deres arbejde med at skabe lokale, inkluderende arbejdspladser. Cafearrangementet understøttes af butikkerne omkring Petersborg, som har åbent med salg af pizzaer, is, kaffe, økologiske dagligvarer, kunst osv. Det giver en vis markedsstemning.

Alle arrangementerne er med til at skabe en følelse af, at vi hører til i lokalområdet, har fælles bånd og skaber noget sammen i en sjov stemning – fællesskaber skal ikke kun være møder, dagsordener, referater og pligter; de må også gerne være sjove og berigende. Da AIH er opdelt i en række undergrupper, dels bo-grupperne, dels kompetencegrupperne, så der er behov for at samles på tværs. Det gør disse arrangementer. Nogle arrangementer, som „Pop-up Hjort“, går videre ud og involverer landsbyen Hjortshøj, for det er vigtigt for os også

at involvere dem.

Det er dog ikke kun vigtigt, hvad vi gør, men også hvordan vi gør det. Vi kan skabe nok så mange fine arrangementer, men hvis grundstemningen ikke er god, så fungerer det ikke rigtigt. „Stemningen i bageriet“ er en sart ting, som er udpræget følsom over for magtkliker, misbrug af frivillighed m.v. En god stemning forudsætter både godt værtskab, glæde og medejerskab.

Fællesskaber er forskellige, men på tværs af dét er det min erfaring, at der er nogle vigtige faktorer, som henholdsvis fremmer eller hæmmer fællesskabskulturen.

I fællesarrangementerne kan vi bevidst forsøge at arbejde ud fra de faktorer, der fremmer fællesskabet, og undgå de ting, der hæmmer det. Jo mere vi evner at undgå sådanne hæmmere for fællesskabskulturen, jo mere fremmer vi fællesskabet. Og det er afgørende, for fællesskabet er

Fremmere:

- Du må gerne være noget
- Ting siges direkte
- Alle har mulighed for at være med
- Rummelighed og imødekommenhed

Hæmmere:

- Jantelov
- Sladder
- Uformel elite
- Mobning

ikke kun et middel, det er også et mål.

Hvis AIH vil realisere målet om et bæredygtigt, social-økologisk lokalsamfund, så skal vi skabe levedygtige og velfungerende fællesskaber, for i sidste ende er det dem, der skal sætte os i stand til at indfri målene.

Derfor arbejder vi med at skabe sociale arrangementer på måder, som styrker sammenholdet. Det gælder også fællesspisning, arbejdsdage og de mange andre slags aktiviteter i de enkelte bo-grupper.

Vi er den, vi vælger at være som person. Det gælder både i den direkte

kommunikation folk imellem og i de mange fælles arrangementer. Og fællesskaber er ikke kun et spørgsmål om at løse opgaver, men også et spørgsmål om at være villig til at se ens eget ansvar for ens egen personlige udvikling. Fællesskabet fungerer i takt med, at dets deltagere fungerer. Og tit kræver det, at vi udvikler os som mennesker.

3. GODE MØDER, SOM MAN GLÆDER SIG TIL AT VÆRE EN DEL AF

Fællesskaber kræver møder, ofte mange møder. Det er der, vi i fællesskab beslutter, hvad der skal ske. Møderne har derfor stor betydning, fx for demokratiet, informationsniveauet, fællesskabet, kendskab og tillid til hinanden, stemningen, beslutningernes kvalitet, vores evne til at realisere mål og visioner.

Møder kan være drøje. De kan være kedelige, for lange og nogle gange ineffektive uden beslutningskraft. Nogle møder kan måske være præget

af uenigheder, som lægger sig som en dyne af dårlig stemning henover mødet. Dårlige møder dræner deltagerne og dermed fællesskabet.

Men møder kan også være noget, man glæder sig til. For det er jo dér, vi overhovedet ser de andre. Det er dér, vi beslutter, hvad der skal ske med organisationen i småt og stort. Det er dér, vi får informationerne om, hvor de andre er i diverse processer. Møderne er også der, hvor vi fysisk sidder sammen og tilbringer tid sammen med

mulighed for at have det sjovt og rart, så vi styrker det sociale kit, der skaber og binder organisationen og fællesskabet sammen. Det er kort sagt helt afgørende for en organisation at have gode møder.

I LØS's blad, „Økosamfund i Danmark“, rummer nummer #84 en opsummering

omkring økosamfundenes mange møder: „Vi troede, vi holdt gode møder, indtil vi opdagede, hvordan et godt møde kan være – hvor meget god energi, der kan frisættes. En god mødekultur er noget, man skal øve sig på og trænes i. Så vi skal lære at skabe gode, livgivende møder.“

Mødeforberedelse i bogruppe 7

I 2013 nedsatte vi i min bo-gruppe en visionsgruppe på 3, som ønskede en udvikling af bo-gruppens fællesskab. Visionsgruppens arbejde resulterede i en „Visionsbrunch“ en lørdag formiddag i forsommeren 2014 ved bålpladsen. Vi mødte op, voksne og børn, med en god stemning, hjemmebagte boller, juice og kaffe. Visionsgruppen havde forberedt dagen ganske grundigt med oplæg og runder over spørgsmålet: „Hvorfor er jeg flyttet i økosamfund?“ – Det gav mange spændende svar, hvor der blev åbnet for drømme og visioner, som længe havde gemt sig i mølposen. Det førte til spørgsmålet: Hvordan vil vi gerne leve om 5 år – hvordan er vores fællesskab så? Et af resultaterne af denne runde og den efterfølgende fællessnak blev, at vi efterfølgende ved hvert bo-gruppemøde tog ét af i alt ti ord op. Ordene var foreslået af visionsgruppen og hed fx

”Glæde. Omsorg. Empati. Fælles aktiviteter. Det skal være sjovt at bo i økosamfund/bo-gruppe7.”

For hvert ord talte vi på de efterfølgende bo-gruppemøder om følgende 5 ting: Er dette ord (fx empati) noget, der er vigtigt for os i bo-gruppen? Har vi det nu – i hvilket omfang? Vil vi have mere af det? Hvordan kan vi gøre det? Hvem gør så hvad?

Disse drøftelser gav på de første 3-4 møder en vældig energi. Da vi kom til 5. møde, og ordet lød, „Det skal være sjovt at bo i B7“, var stemningen blevet flad: Gider vi blive ved? Der er også så meget af det vigtige – de praktiske ting. Og vi vil alle gerne hjem i rimelig tid. Men vi gjorde det, og snakken endte med, at vi grinte sammen i en time eller mere over alle de pudsige indfald og ting, vi kunne gøre for at gøre det sjovt at bo i bo-gruppen. Og det var tydeligvis godt at grine sammen.

MØDER KAN VÆRE KEDELIGE, FOR LANGE OG INEFFEKTIVE. MEN MØDER KAN OGSÅ VÆRE NOGET, MAN GLÆDER SIG TIL. FOR DET ER JO DÉR, VI TILBRINGER TID SAMMEN MED MULIGHED FOR AT HAVE DET SJOVT OG RART

Her følger nogle redskaber, der kan være med til at sikre gode møder:

Mødeforbereelse: Mødeforbereelse er vigtig. I eksemplet, der er beskrevet i boksen, banede netop mødeforbereelse vej for en nyorientering af vores bo-gruppens møder og stemning. Vi fik aftalt, at hvert møde skulle starte med en sang og en fortælling fra skiftende bo-gruppedlemmer om „Hvor kommer jeg fra?“ – vi ville gerne lære hinanden mere at kende.

En god mødeforbereelse sikrer vi, når vi laver en dagsorden, som har tilpas mange vigtige punkter, så det giver mening at deltage, uden at der er for mange punkter, så behandling og beslutning risikerer at blive stresset og overfladisk. Vi ved fra erfaringen, at det er en god idé at gøre det tydeligt, om et punkt er et beslutnings-, et orienterings- eller et udviklingspunkt, så det står klart, hvad der skal opnås. Og vi ved, det er godt at angive hvor meget tid, der cirka forventes brugt på de enkelte punkter. Nogle punkter kræver et kort oplæg, så alle forstår, hvad det handler om. En god mødeforbereelse smitter af på selve mødet.

Mødeledelse: Mødelederen har en central rolle. Måden, mødet ledes på, er i høj grad med til at skabe tonen og atmosfæren på mødet. Det er tit en god ide at være to mødeledere, som kan støtte hinanden, hjælpes om at sikre talerækken, tidsoverholdelse, bevare roen, imødekommenheden og overblikket. Mødeledelsen skal være åben og empatisk, bevare hovedet holdt og hjertet varmt. Den skal sikre, at alle inkluderes, føler sig medstemmende, set og hørt, at mødet foregår på et fundament af ordentlighed og gennemskelighed.

Reflekterende teams: Mødeledelsen kan understøttes ved at bruge reflekterende teams på fx to personer med opgaven at observere mødeprocessen. Teamet vælges ved mødestart og kan, når der er behov for det, afbryde mødet og komme med sit input til processen; måske foreslå, at punktet drøftes på en anden måde, opfordre til kortere indlæg, ikke at afbryde osv. Gruppens opgave er at fungere som „det tredje øje“, som følger processen og giver konstruktiv sparring til den. En neutral instans, som giver feedback

for at sikre en god proces og se på et givet tema ud fra forskellige vinkler og derved finde nye handlemuligheder.

Stemnings-holder: Stemningsholderens opgave er at mærke stemninger og sikre en god tone. Personen vælges ved mødets start og griber ind, hvis mødet foregår på en uhensigtsmæssig måde, eller tonen bliver hård. Mødelederen sikrer, at stemningsholderens input efterkommes.

Mødetyper: Det er vigtigt at variere mødets form efter indholdet, så de to ting passer sammen. Noget er visioner, værdier, holdninger og de lange linjer. Noget er følelser. Andet er praktisk og organisatorisk. Noget er temaer, der kræver fordybelse og særlig viden. Når vi behandler energiselskabets forslag til fremtidens energiforsyning i AIH, så kræver det et dyberegående møde, hvor der er plads til længere videnskabelige oplæg og indlæg. Når vi i bogruppe 7 og 8 taler

Foto: Ulla Carl
Sommerfest 2018,
vi fisker i søen

om, hvordan vi ønsker at bruge vores nye fælleshus, så vælger vi at lave et fremtidsværksted.

Følgende eksempler på mødeformer er skrevet ud fra erfaringer fra mange forskellige økosamfund, samt forskellige former for grønne foreninger i Det Fælles Bedste. Jeg har gode erfaringer med:

- **Worldcafe:** Mødeformen er velegnet til at belyse et emne ud fra mange vinkler. Den store gruppe er opdelt i mindre grupper på 6-7 prs. som går rundt til en række borde med hver sin referent. Hvert sted refereres den sidste gruppes synspunkter på temaet, hvilket gruppen herefter drøfter videre ud fra. Sådan opnår man ved hvert bord at indsamle synspunkter fra mange grupper på ét emne.
- **Rollespil:** Når uenighederne er store, kan det være befordrende at lave forumteater eller rollespil, hvor deltagerne på skift tildeles den rolle at argumentere for det synspunkt, vedkommende var imod. Eller nuancere eget synspunkt. Eller se processen udefra i dens mangfoldighed.
- **De 6 tænkehatte:** en metode, der bringer nuancer ind i dialogen og stimulerer til kreativ tænkning. Hver hat og dermed person har

en bestemt rolle: At være fakta-søgende, være kritisk/se farer, give udtryk for følelser, være optimistisk og positiv, være kreativ, opstille løsninger. Den anvendes typisk i forbindelse med udvikling af løsningsforslag for at sikre bedre løsninger, hvor flere tænke måder bringes i anvendelse.

- **Sociokrati:** Drøftelser foregår via en række runder, som hver har deres tema, fx én runde om uklarheder i et givet forslag, én runde med umiddelbare reaktioner og tanker fra deltagerne, én runde med stillingtagen, én runde med utilfredshed og bekymring og én runde med beslutning. Målet er at øge demokratiseringen af processen gennem alles deltagelse og stillingtagen.
- **Fremtidsværksteder:** en måde at tænke visionært på, hvor man som ramme skaber et unikt „rum“, hvor det er tilladt at tænke stort. Deltagerne guides gennem 3 faser:
 1. kritik af det nuværende/bestående
 2. brainstormudenbegrænsninger
 3. realitetsfasen – hvad kan blive virkelighed, hvornår og hvordan.

Der er mange andre anvendelige mødeformer. Målet med skiftende former er at udvise respekt for det enkelte punkt, så formen understøtter indholdet, og der kan træffes kvalificerede beslutninger.

Gode møder er en kunst, som det kræver bevidst træning og udvikling at gennemføre hensigtsmæssigt ift. engagement, demokrati, at høre alle, holdbare beslutninger etc. God kommunikation og god stemning er afgørende med til at befordre god mødekultur. Og omvendt er en god mødekultur afgørende med til at styrke fællesskabet. Det kræver tålmod, engagement og nogle gange mod at insistere på gode møder. Men det er nødvendigt, hvis fællesskabet skal fungere godt.

Foto: Sophie Ivara
Vinther Andersen
Høstmarkedets
halmborg 2018

4. ET REELT DEMOKRATI I FÆLLESSKABET

Et reelt demokrati kræver beslutningsprocesser, der er gennemsigtige og præget af ordentlighed. Og det kræver ligeværdighed og inddragelse af alle.

Demokratiets måde at fungere på i beslutningsprocesserne er vital for medlemmernes oplevelse af fællesskabet. Om vi oplever reelt at være fælles om at træffe beslutningerne. Om vi i disse processer føler os lyttet til og respekteret. Om beslutningsprocesserne er involverende og gennemsigtige eller det modsatte. For meget topstyring og for lille indflydelse fra de menige medlemmer skaber efter min erfaring meget let modstand eller passivitet.

Strukturen i AIH er enkel: Alle er organiseret i en bo-gruppe. Hver bo-gruppe har en bestyrelse, der indkalder og sørger for dagsorden til bo-gruppens månedlige møde. De 8 bo-grupper vælger alle en repræsentant til en fælles bestyrelse, som ligeledes mødes månedligt. Hver måned er der „Månedsmøder“ for alle beboere i AIH. Ansvar for mødet går på skift mellem de 8 bo-grupper.

Årligt afholdes Generalforsamling med typisk 60-70 deltagere, hvor bl.a. kompetencegrupperne høres.

Bo-gruppernes møder har et fast punkt, der hedder „Nyt fra bestyrelsen“ (den fælles bestyrelse), og de fælles månedsmøder har omvendt faste punkter med nyt fra bo-grupperne og fra VIMBY. AIH har en fælles platform, Borigo, hvor alle referater og dokumenter lægges ud.

Der er således formelt set en stor mulighed for at skabe et reelt basisdemokrati med direkte adgang til beslutninger og informationer. AIH holder fælles månedsmøde op til 10 gange om året. Vi er almindeligvis 15-25 deltagere på et månedsmøde ud af samtlige AIHs 180 voksne. Ikke ligefrem imponerende.

Ethvert demokrati er sart over for samling af magten i nogle fås hænder, over for klikedannelser eller marginalisering af dem, som ikke følger så meget med i beslutningsprocesserne. Det er ofte relativt få personer, som er tilstrækkelig inde i de mange sager, i historik, omgangstener, formalia og beslutningsvaner. Derfor bliver det let de samme få mennesker, som spiller en afgørende rolle for beslutningerne – både på bestyrelsesmøder og månedsmøder. Viden er magt, og det kan være svært for andre at deltage

på lige fod. Det er ofte de samme, som ikke kommer til månedsmøder – først og fremmest de mange yngre familier med mindre børn, hvis hverdag giver for lidt tid til deltagelse. Det er et problem, vi til dato endnu ikke har løst. Der har været mange bud på løsninger i form af specielle temadage, intranet etc., men uden at det har fundet en endelig form.

Månedsmøderne har samtidig været præget af, at selve mødeformen er meget lidt afvekslende: Samme dagsorden hver gang, stort set samme type møde. Formen skifter kun sjældent med indholdet. Samme måde at lede møderne på. Der kunne meget let arbejdes langt mere med at udvikle disse møder, så de blev mere involverende, mere levende og talte til flere intelligenser end blot den akademiske, den boglige og analytiske.

Forslag om afveksling i mødernes form er blevet rejst mange gange, men der har ikke været opbakning til andet end et par enkelte forsøg på temadage o.l. Så her er en erfaring, vi ikke selv ligefrem er verdensmester i at omsætte til praksis.

Det er oplagt i ethvert demokrati regelmæssigt at lave et demokrati-tjek. Har man bil, bliver den tjekket løbende. Har man demokrati, kan vi gøre det samme: Tjekke det med mellemrum og spørge: Fungerer det godt nok? Hvad er godt og hvad kan forbedres?

Hvordan kan vi konkret forbedre det? Er vore beslutningsprocesser åbne og gennemsigtige? Sådanne tjek bør være anonyme og offentliggøres og derefter drøftes i fælles fora med henblik på evt. at handle anderledes.

Demokratiet i et fællesskab har jeg set blive styrket gennem:

- En åben og modig fremlæggelse af problemer og udfordringer af en vis størrelse
- Åben og ærlig kommunikation på fællesskabets mange møder
- Indholdsdækkende og let forståelige referater fra diverse mødefora
- Gennemskuelighed i alle beslutningsprocesser
- Bevidst imødekommenhed over for nytænkning
- Et bevidst arbejde for at inddrage alle og formidle vigtig viden om aktuelle sager

Jo mere vi gør sådan, des større bliver chancerne for et reelt demokrati. Der er ingen formelle barrierer for at benytte sig af disse metoder/principper. Når de ikke anvendes, er det typisk pga. af andre faktorer: Måske er det

„stemningen i bageriet“ som siger, at man skal undlade at protestere i en sag for fx ikke at blive uvenner med nogen. Eller det er den indbyrdes kommunikationskultur, som afgør om man føler sig i stand til at sige sin mening åbent. Måske er det fornemmelsen af ikke at vide tilstrækkeligt om en sag til at stå op og indgå i dialogen.

AIH's værdigrundlag vedtaget i 2016 formulerer ret præcist fællesskabets intentioner vedr. demokrati:

”Andelssamfundet baseres på nærdemokrati og alles mulighed for deltagelse i beslutninger. Vi arbejder for, at så mange som muligt deltager i visioner, planer og projekter. Vi ønsker gennemsigtighed og redelighed i alle aktiviteter, der laves i fællesskabets regi.”

Ved at foretage et løbende demokrati-tjek og finde ud af, om tingene nu også er så åbne og demokratiske, som vi tror, eller om det er blevet forbeholdt de få, kan vi vedligeholde de gode og livsduelige fællesskaber.

Man er ikke et fællesskab, bare fordi man er en gruppe. Man holder ikke gode møder, bare fordi man ofte holder møder. På samme måde er man ikke et demokrati bare fordi man har demokratiske strukturer. Man er nødt til at gøre sig umage, pleje det og sende det til service-tjek ind imellem, for at det kan blive livsdueligt.

Foto: Elisabeth Grooth
Fællessang og
kædedans

KONKLUSION

Fællesskaber er ikke bare et middel, som vi kan opnå diverse mål med. Det er også et mål i sig selv, for her skaber vi grundlaget for vores livskvalitet og fællesformåen. Økosamfund har mange erfaringer med at skabe fællesskaber. Men vi kunne vælge at arbejde mere struktureret og systematisk med det. Vi kunne italesætte feltet, tage én ting ad gangen og finde ud af, hvordan vi kan styrke fx ovenstående 4 områder.

Hvis der skal skabes en bæredygtig forandring af hele samfundet nedefra – båret af de mange fællesskaber i civilsamfundet – så skal vi formå at skabe stærke og levedygtige fællesskaber. Og fællesskaber bliver kun stærke og levedygtige, hvis vi plejer dem. Det kræver en løbende bevidst indsats, en hel del viden og ikke mindst modet til at turde påpege indsatsens nødvendighed, velvidende at den ofte er besværlig.

ANBEFALINGER

- Tænk fra start, at det ikke blot handler om sagen (målet). Det handler nok så meget om, hvordan vi arbejder for sagen. Det handler derfor ikke blot om at skabe gode rammer i form af fx bæredygtige boliger, erhverv, landbrug, men i lige så høj grad om at skabe et godt fællesskab, for fællesskabet er afgørende i ethvert økosamfund, bofællesskab og enhver forening – Gør derfor fra start en stor indsats for at prioritere opbygningen af jeres fællesskab. Og forsøg altid at vedligeholde det. Tag det jævnlige op til revision.
- Respekter forskellighed i småt og stort – ethvert fællesskab består af forskellige mennesker, som alle skal kunne være med. Se forskelligheden som en styrke og en mulighed for at skabe synergier
- Skab god kommunikation. Arbejd for et ressourcefokus, at værdsætte hinanden, at lytte aktivt, udvise empati, bruge tid sammen og gøre fælles. Tal fra hjertet og fra egen banehalvdel. Se fællesskabet som en mulighed for en personlig udviklingsproces
- Skab en kultur med „en god stemning i bageriet“. Hvor det er ok at fejle, og ok ikke at vide alt. Hvor vi fejrer livet og hverdagen sammen, siger tingene ligeud og direkte til hinanden. Hvor jantelov og sladder er minimeret, og mobning ikke forekommer. En kultur fyldt med varme.
- Skab gode møder og respekter, at det kræver masser af øvelse og gode redskaber
- Opbyg demokratiske beslutningsprocesser, der understøtter alles inddragelse, gennemsigtighed og ordentlighed, som skaber et reelt og velfungerende basisdemokrati
- Tjek regelmæssigt, om du og I arbejder sådan, som I gerne vil – handler vi, som vi taler?
- Processen er vigtig, den ender aldrig, så man kan ligeså godt øve sig – og nyde den.

FORSKELLIGHED OG FEJL

Vejen til succes

Foto: Lars Hylleberg
Udekøkkenet

Forfatter: Marianne Mark

Marianne Mark har de sidste 25 år brugt Permakultur i sit arbejde både i Nepal, København og Køge, hvor hun har arbejdet som miljørådgiver og naturvejleder. Marianne har desuden skrevet et par bøger om strandurter og kompost. De sidste 12 år er Marianne begyndt at koble sundhed og natur mere og mere, hvilket har resulteret i en terapeutuddannelse og nu Natur-og mindfulnesshold for sygemeldte. Marianne er pt. koordinator og en af drivkræfterne på Køge Fælles Jord.

KØGE FÆLLES JORD

Køge Fælles Jord (KFJ) har siden 2015 lejet 2,3 ha. jord af Køge kommune, som ligger blot 2 km syd for Køge Station og er derfor både bynært og på forunderlig vis midt i naturen. Jorden udvikles i henhold til økologiske og permakulturelle dyrkningsprincipper samt har fokus på flerårige spiselige planter. Der er pt. anlagt en grøntsagshave med både fælles bede og individuelle højbede, en terapihave til forløb for sygemeldte, en sø, en eng og en madskov. Der er ligeledes bygget en træpavillon i terapihaven af de unge fra jobcenteret, opsat et tunneldrivhus og bygget et udekøkken (se kort).

KFJ er en forening med ca. 100 medlemmer, og dertil kommer flere forskellige andre instanser, som bruger jorden i det daglige bl.a. Projekt Center Køge Bugt (Aktiveringsprojekt), Køge Jobcenter (Sygemeldte borgere), Den gule dør (Psykiatri gruppe) etc. Terapihaven har Natur- og mindfulnesshold for sygemeldte fra jobcenteret; de kommer tre gange om ugen i 12 ugers forløb. Dette er et samarbejde ml. Køge Fælles Jord, Holbæk Sygehus/Region Sjælland og Køge Jobcenter. I Pavillonen er der også individuel coaching og terapiforløb resten af ugen.

KFJ fungerer som et udendørs „kontorfællesskab“, hvor alle, som bruger jorden, arbejder indenfor formålet: „Genopbygning af jorden og genopbygning af mennesket”

INTRODUKTION

Når man vil have et sundt og stærkt fællesskab, er det nødvendigt at rumme alle medlemmers forskellighed og fejl og tilpasse ambitionsniveauet til de ressourcer, som findes i gruppen. Det er vores erfaring på Køge Fælles Jord (KFJ). Men hvordan i alverden er det praktisk muligt, når en drikker for meget, en anden ikke kender de økologiske principper, en tredje kun kan slå græs, en fjerde drøner derud af med høje ambitioner og en femte har angst og sjældent dukker op?

Det er det jeg vil fortælle om i dette kapitel, fordi det har haft stor betydning for fællesskabet på Køge Fælles Jord. Vi ville slet ikke være nået så langt med projektet og være så sundt et fællesskab, som vi er nu, hvis vi ikke havde kunne rummet folk, som de er hen ad vejen. Jeg håber at du kan bruge de erfaringer, vi har fået på Køge Fælles Jord, til at udvikle og fremme det fællesskab du er en del af og så du kan forstå, hvorfor det er så vigtigt at rumme forskellighed og fejl til at fremme et stærkt og sundt fællesskab.

Først beskriver jeg en almindelig forårsdag på Køge fælles jord(KFJ), for at sætte dig ind i konteksten og stedets ånd. Dernæst giver jeg to beskrivende eksempler, som viser, hvordan vi på KFJ rummer og giver plads til forskellighed og hvilke fordele, der er ved det. Dernæst beskriver jeg opstarten af madskoven, og hvordan denne opstart dannede præcedens for at gøre hver dag til et legende eksperiment med plads til fejl. Til sidst fortæller jeg med udgangspunkt i en historie om opbygningen af vores udekøkken, hvorfor det er så vigtigt at sætte ambitionsniveauet ned eller tilpasse det til de ressourcer, som er i gruppen, og der ved give plads til nydelse. Kapitlet ender med en kort konklusion og en række simple anbefalinger til dig, som er ved at starte et fællesskab op eller dig, som har udfordringer med at få fællesskabet til at fungere.

Alle navne, personer og historier i dette kapitel er til dels fiktive og dog lavet med inspiration fra hverdagen på KFJ.

En almindelig varm forårsdag på Køge Fælles Jord

Klokken er 8.20, så snart jeg begynder at gå ned ad den lange, snoede græssti fra parkeringspladsen videre ind på jorden, begynder jeg at slappe af og nyde morgenen. Det er ligesom helt naturligt at parkere morgens stress og jag på parkeringspladsen. Stilheden og det lange græs kalder på min opmærksomhed, og jeg nyder at blive opslugt af græsset og den ro, som er her. På vej hen til terapihaven stiller jeg lige en termokande te i udekøkkenet, så der også er te til dem, som skal arbejde i grøntsagshaven.

Søen er ekstra smuk i dag, den er nærmest magisk med sin turkis grønne farve, og i dagens anledning er der landet 2 ænder i søen. Jeg nyder søen og bliver endnu engang trukket ind i nuet af naturen. På min vej til terapihaven går jeg lige forbi vandkanten for at se, om haletudserne er kommet ud af æggene, men de ligger stadig i klynger rundt om i søen. Majbritt ankommer nu med lidt æbler og snack til natur- og mindfulnessholdet. Vi bliver enige om, at vi godt kan sidde udenfor i dag, selv om det måske trækker op til regn senere. Det er så skønt at sidde udenfor i alt slags vejr, her er højt til „loftet“ og plads til alle. Vi gør klar til de 7 deltagere på holdet, og så smutter Majbritt op til udekøkkenet/grøntsagshaven.

Kl. er nu 8.50, og det begynder stille og roligt at myldre ind med folk på jorden. 7 sygemeldte fra Jobcenteret kommer ned i terapihaven. I udekøkkenet mødes 4 medlemmer, en praktikant og Projekt Center Køge Bugt kommer også i dag, de er 4-5 stykker. Dem kan man altid kende, de kommer i deres projektcenterbil og arbejdstøj med logo på.

Jeg kigger på uret – klokken er 9.00 – så kan vi godt gå i gang med vores morgenrunde på natur- og mindfulnessholdet, om hvad der fylder i ens liv lige nu. Til efter runden har jeg i dag forberedt en lille snak om tanker og en øvelse, som hjælper deltagerne med at mærke på egen krop, hvordan tankerne egentlig fungerer, og hvordan de kan finde ro og accept med deres tanker.

Kl. er nu 10.30. Jeg kan fra terapihaven se, at projektcenteret er gået i gang med at lave taget på udekøkkenet færdigt, og jeg kan også lige skimte, at 4-5 medlemmer er i gang i grøntsagshaven med at luge.

Så er det tid til Qi Gong i naturen. Efter den første øvelse med lukkede øjne åbner jeg øjnene og ser himlen og poppeltræet krystalklart, det er som om, jeg ser det på en helt ny måde og tænker; „hvor er vi heldige, vi står her i den smukke natur og laver kinesiske energiøvelser“.

Kl. 11.15. Så er det tid til en kop te og lidt snack – snakken går livligt i gruppen. Bagefter introducerer jeg en mindfulnessøvelse, som hver især skal lave alene i stilhed i naturen. „I kan godt gå ned i madskoven, ned til bierne eller helt over i det

fredede hegn – bare I komme tilbage, når jeg ringer med klokkerne“, Siger jeg, inden deltagerne forsvinder ud i naturen. Hannah har fundet en tidsel på sin tur, og den kommer med helt klar besked til hende, som går lige ind. Ja, vi lærer både at finde ro og stilhed i naturen, men også at finde svar i naturen på dette hold.

Kl. 12.00. Deltagerne er nu på vej hjem. Der er kun Hannah tilbage, som lige vil spørge lidt mere ind til, hvordan det kan passe, at tidslen i naturen kunne give hende det svar, den gav. Vi får en hyggelig og indsigtsrig snak, hvorefter jeg begiver mig stille og roligt op i grøntsagshaven, hvor jeg spiser min frokost sammen med KFJ medlemmer, praktikanter og unge fra Projektcenteret. Snakken går livligt, og vi er glade for at sidde i skyggen i udekøkkenet på denne enormt varme dag. Hassan spørger, om jeg ikke lige skal smage den salat, han har lavet. Salaten smager vidunderligt og så med et godt pift chili, der lige overrasker. Alle ingredienser er fra den fælles grøntsagshave, dét er jeg vild med. Ja, det gør lige, at jeg nyder salaten en ekstra gang. Det giver bare så meget mening for mig – dét at plukke og spise maden lige der, hvor den gror, at sidde udenfor i naturen og være sammen i et meningsfuldt fællesskab, hvor vi arbejder for en større meningsfuld sag (genopbygning af jorden og genopbygning af mennesket), og hvor forskellighed er helt naturligt.

Anna vil godt lige pointere, at der også er Squashblade i salaten, og at hun spiste disse blade ofte i Afrika. „Må jeg godt plukke nogen squashblade med hjem?“ spørger Anna. „Ja, gør endelig det!“ siger jeg intet anende om, at de kunne spises, før Anna fortalte mig det i dag.

Allerede lidt før frokosten er ovre, siger Birgitte (medlem af KFJ), at hun lige går ned i terapihaven og tager et hvil i en liggestol; hun er træt og har lige brug for at hvile hovedet efter alt snakken under frokosten. Efter frokosten går vores praktikant Karen og jeg ned i madskoven for at luge lidt i de flerårige grøntsagsbede, her er ro. Karen har selv udtrykt behov for at gå stille og roligt og nusse med arbejdet, og det er der rum til i madskoven, der ligger et godt stykke væk fra den fælles grøntsagshave.

Kl. 14.00 begiver jeg mig igen hen ad den lange, snoede græssti tilbage til parkeringspladsen – det er tid til, at jeg tager hjem, jeg skal også nå at svare på nogle e-mails og kigge på lidt regnskab, inden arbejdsdagen er omme. Da jeg kommer hjem, kan jeg mærke naturens, vindens og solens bid i mit ansigt. Jeg har en dejlig fornemmelse i hele kroppen efter at have været ude det meste af dagen. Jeg nyder min te og knækbrød en ekstra gang pga. naturens tag i min krop. Jeg bliver stille og rolig bekræftet i, at vores koncept virker. Der er højere til „loftet“ og rum og plads til os alle i naturen. Ja – Vi får det alle bedre af at være ude i naturen.

1. AT RUMME FORSKELLIGHED ER EN NØDVENDIGHED!

Jeg har via mit engagement og arbejde på Køge Fælles Jord erfaret, at det simpelthen er en nødvendighed at kunne rumme folks forskellighed for at skabe et stærkt og sundt fællesskab. Når vi begynder på tankegangen: „Vi skal alle være økologiske“, „Vi skal alle være med på de permakulturelle dyrkningsprincipper“, „Vi skal alle forstå madskovsprincipperne“, „Vi skal alle yde lige meget“, så går det galt. I et stærkt fællesskab er der plads til alle, rum til alle og rum til alle holdninger – også dem som ikke forstår grundprincipperne, og også dem som ikke yder særlig meget set på en effektivitetsskala.

Det lyder jo helt vildt banalt og som den naturligste ting, når jeg her siger, at vi skal kunne rumme folks forskelligheder og fejl, og alligevel er det

ikke så let, hvilket vi bl.a. kan se på stressepidemien, som sker rundt om i verden på arbejdspladserne. Hvis du ikke kan arbejde 100 % effektivt; hvis du ikke kan beholde smilet på hele dagen; hvis du bliver stresset; hvis du ikke kan leve op til forventningerne; hvis du ikke kan holde dit helbred i top form; hvis du ikke kan det ene eller det andet, så ryger du stille og rolig ud af arbejdsmarkedet og bliver stille og rolig stemplet som uarbejdsdygtig, syg, dårlig samfundsborger, en byrde for systemet etc. I det etablerede samfund er der altså ikke altid præcedens for at skabe rum og plads til alle, hvilket er tankevækkende.

På grund af, at så mange folk efterhånden ikke kan følge med/ikke passer ind i det etablerede samfund, prøver vi på Køge Fælles Jord at skabe et

Foto: Lars Hylleberg
Arbejdsdag

åndehul i naturen, hvor der er rum og plads til alle med alle deres forskelligheder og skjulte ressourcer samtidig med, at vi genopbygger de mennesker, der kommer på jorden. En del af genopbygningen af mennesket er at lave et meningsfuldt og nødvendigt arbejde – det at genopbygge jorden på en bæredygtig måde samt at indgå i et fællesskab, hvor du bliver rummet og accepteret lige nøjagtig, som du er. Men hvordan foregår det at rumme forskellighed lige i praksis? Det vil jeg godt belyse med nogle konkrete eksempler fra Køge Fælles Jord nedenfor.

At rumme forskellighed ved hjælp af naturen og den fysiske ruminddeling af KFJ

De fysiske rum på KFJ er inddelt således, at nogle rum (terapihaven og madskoven) primært lægger op til stille aktiviteter, og andre rum (udekøkken og fælles grøntsagshave) lægger op til sociale og mere støjende aktiviteter. Det er faktisk sådan, at jo længere du bevæger dig ind på jorden, jo mere lægger uderummene op til stilhed. Dvs. at du som bruger af jorden selv kan vælge, om du vil lave dagens arbejde på den mere stille del af jorden eller den mere sociale del af jorden, i henhold til hvilken dagsform og hvilket humør du er i.

Når du tager et kig på kortet af KFJ, kan du se, at uderummene terapihaven, madskoven og bierne ligger længst væk fra parkeringspladsen, og det er netop her, vi tilbyder mindfulness, væren i naturen og havearbejde i ro og stilhed. Så på den måde er den fysiske ruminddeling af KFJ med til at støtte op om konceptet at rumme

*Foto: Lars Hylleberg
Afslapning i den fælles grøntsagshave*

forskellighed og mennesker med forskellige ressourcer og forskellige dagsformer.

Så har du en dag, hvor du har brug for stilhed og ro, så siger du som den naturligste ting, jeg vil gerne arbejde i madskoven i dag – velvidende at her er ro og stilhed. Vi giver på den måde folk på jorden en mulighed for at lytte til egne behov hver dag, og hvis behovet er at trække sig tilbage i ro og stilhed, så er det en mulighed.

Stisystemerne og den efterhånden færdiglavede indhegning af terapihaven støtter op om at skabe ro og stilhed for aktiviteterne i terapihaven og arbejdet i madskoven.

Endvidere er naturen i sig selv med til at skabe rum for forskellighed. Det at være udenfor hele dagen med højt til himlen giver følelsen af, at der er højt til loftet, der er plads til mig. Hvis jeg bliver sur, vred eller ked af det, kan jeg lige gå en tur, uden det virker mærkeligt.

Til tider viser naturen sig fra sin barske side (stærk vind, storm, stærk sol, regn, sne, kulde, ekstrem varme), hvilket får medlemmer og deltagere til at mærke, at de er en del af naturen, og at de er en del af de stærke naturkræfter, som hersker her. Dette giver en robusthed og styrke, som giver velvære og et positivt syn på livet. Deltagerne får en følelse af at når de kan klare at være her i naturen i barks kold vind, så

kan jeg også klare de småting, som er derhjemme. Det er som at blive blæst igennem af noget, som er større, og samtidig føle sig som en del af det, som er større. Det styrker og får folk til at genfinde kernen i dem selv.

”Det er så skønt at komme her i dag og blive blæst fuldkommen igennem, jeg føler mig så godt tilpas, jeg havde ellers slet ikke lyst til at komme i dag, da jeg så den voldsomme storm ud ad vinduet i morges“

At rumme forskellighed mht. principper

På Køge Fælles Jord har vi en fælles grøntsagshave og 18 individuelle højbede. I de individuelle højbede må du plante lige det, du har lyst til. I den fælles grøntsagshave laves der derimod henover vinteren en plan for de 20 fællesbede, som følger økologiske og permakulturelle dyrkningsprincipper. Dvs. der er tænkt over samplantningsprincipper, sædskifte, no-dig, hvilke varer vi kan sælge til Køff (Køge Økologiske Fødevarer Fælleskab – den lokale øko-biks). Alt i alt vil jeg sige, at det er en meget gennemarbejdet plan, som bliver vedtaget på et fællesmøde.

Hvad gør vi så på Køge Fælles Jord, når der kommer en familie, som meget gerne vil være aktive i den fælles grøntsagshave og helst vil have flere bede og selv vil bestemme, hvad der skal være i bedene, ikke kender til de

økologiske og permakulturelle principper og dog er villige til at dele udbyttet og arbejdet i bedene, som jo er princippet i vores fælles grøntsagshave?

Dette kan give noget røre i andedammen. Her kommer en familie, som selv vil bestemme, hvad der skal være i flere af fællesbedene. Det sætter en modreaktion op i gruppen: „de skal ikke tro, de kan få mere end os andre“, „de skal ikke tro, de selv kan bestemme, hvad der skal gro i fællesbedene, når vi andre ikke kan“, „de skal ikke ødelægge vores gennemtænkte økologiske og permakulturelle design for bedene“.

Vi valgte i dette konkrete eksempel at løse problematikken på følgende måde: Vi vidste, at vi havde brug for mere arbejdskraft i den fælles grøntsagshave, og at det ellers ville blive svært at overkomme arbejdet der. Så at sige nej til deres tilbud var svært, men flere mente dog, at det var nemmere, hvis familien meldte sig ind i en anden fælles have, hvor der ikke var økologiske og permakulturelle dyrkningsprincipper samt mindre samarbejde.

Vi valgte dog efter noget tid at lade familien få 2 bede i fælleshaven, hvor de selv bestemte, hvad der skulle være i bedene uden hensyntagen til vores dyrkningsprincipper. Dog med overholdelse af grundprincippet ingen kunstgødning, ingen sprøjtning

og deling af arbejdet og udbyttet med de andre i den fælles grøntsagshave.

Resultatet blev, at vi fik flere ressourcer til at løfte arbejdet i den fælles grøntsagshave og generelt på hele KFJ. De grøntsagsbede, familien stod for, stod smukt og blev passet helt fantastisk, og når det kneb i et andet bed, så hjalp de også til der. Når der pludselig var en større opgave på jorden som fx at hente et genbrugsdrivhus, så stillede de op og hjalp til. Pludselig opstod der også nogle andre relationer, hvor konen lavede spændende mad i udekøkkenet og gik med i meditationsgruppen og på den måde fik mere ro og anerkendelse, hvilket igen gav positive bølger tilbage til vedligeholdelsen af haven, da hun så fik flere kræfter til haven og følte sig rummet og accepteret på jorden.

Da tørken stod allermest på, så var det den familie, der var mest

vedholdende med at vande i grøntsagshaven. Og vanding var ikke den nemmeste sag. Nej, det var at gå til søen for at hente vand og så slæbe 2 vandkander til bedene. Ja, manden fra denne familie kunne gøre dette i 3 timer uden at rynke på næsen; de fleste andre i haven var stoppet efter 1/2-1 time.

Så alt i alt vil jeg konkludere, at det er vigtigt at rumme alle, uanset hvilken forskellighed de kommer med. Og i visse tilfælde må du afvige fra nogle af fællesskabets grundprincipper for at rumme folk. I det lange løb kan du kun bygge et stærkt fællesskab, hvis du rummer folks forskellighed. Når du kan rumme dem, så vil du høste tifold i den anden ende på den ene eller anden måde.

Vi på KFJ „høstede“ i dette tilfælde, udover hvad vi havde forventet: hjælp i hele fælleshaven, hjælp til de større

projekter på jorden, vedholdenhed i forbindelse med vanding i tørkeperioden, ressourcer til spændende mad i udekøkkenet og et potentiale for at tage mere ansvar i den fælles grøntsagshave i 2019 – både i afdelingen med økologiske og permakulturelle principper og måske med 2-3 bede, hvor familien får afløb for deres ideer.

For mig og KFJ handler det om at fange den ressource, du får givet, og gå med den og ikke imod den. Det er ligesom et af permakulturens grundprincipper: „Work with nature – not against it“. På samme måde skal vi fange den ressource og forskellighed, folk kommer med, og kanalisere den ud, så den bliver konstruktiv, og det gør du ved at arbejde med folks præmisser og ikke imod dem. Så kommer der et medlem, som kun kan slå græs, så lad vedkommende slå græs og ikke andet.

Det kan illustreres med det klassiske legetøj – en puttekasse – hvor du har en masse geometriske former, der skal puttes i det korrekte hul/form i kassen, og du her prøver at få den firkantede form til at være i hullet til den runde form. Det kommer ikke til at virke! „Do not try to fit a square into a round hole – it’s not gonna work!“.

Men hvad gør du så, når der kommer en form, der ikke passer ind i nogen af hullerne af puttekassen? Ja, så må du åbne lågen foroven og rumme formen, som den er. Det er det, vi prøver at gøre

Foto: Lars Hylleberg
Kaffepause

på Køge Fælles Jord, at rumme folk, som de er, også selv om vi nogle gange må åbne lågen foroven og derfor fravige vores grundprincipper, hullerne i puttekassen. Vi kan ikke tvinge folk ned i en form, de ikke passer ind i.

At rumme forskellighed mht. følelser og mødestabilitet

Jeg vil godt give endnu et eksempel på det at rumme forskellighed. Hvad gør du, når et af medlemmerne har svære angstsymptomer og kun dukker op sjældent? Er der plads til ham, eller skal han hellere finde et aktiverings-tilbud i det offentlige sygehusvæsen? På Køge Fælles Jord er der også rum og plads til denne person.

Et sted i gruppen kan der måske meget kort dukke følgende tanker op: „Han må da tage sig sammen!“, „Hvorfor komme han ikke noget oftere?“, „Han må da yde det samme som os andre!“, „hvorfor kommer han ikke, når han har sagt det?“, „Han kan da ikke gå her og være sur eller tude hele dagen, vi har jo noget havearbejde, som skal laves!“, „Nu gider jeg ikke invitere ham mere – han kommer jo alligevel aldrig!“.

Men disse tanker får ikke fodfæste på KFJ, da vi har valgt en anden tilgangsvinkel: Her må du gerne have angst; her må du gerne græde; her må du gerne være sur; her må du gerne være træt; her må du gerne være vred; her må du gerne være glad. Her må du gerne dukke op

den sjældne gang, du har overskud til det – alt er velkomment og helt naturligt – sådan er menneskets natur.

Så det, at der bliver grædt, mens der bliver plantet, luget, sået etc., er helt ok, det er ikke et særsyn, men bare en naturlig menneskelig reaktion på hverdagen og dens udfordringer. Alle kan have en dårlig dag, og derfor kan jeg som koordinator også være vred eller græde, det er helt ok. Det, at jeg selv og andre faste folk på jorden går foran og er åbne omkring, at de også kan have en dårlig dag og tør vise deres følelser, gør, at der er en barriere, som nedbrydes, og du kan bare være den, du er – uden at tage masken på, som du normalt skal ude i samfundet. Vi har på KFJ valgt, at der er plads til Søren, plads til gråd, plads til træthed, plads til at være anderledes.

„Her kan jeg være mig selv – Det her er mit helle“.

„Her behøver jeg ikke tage en maske på – jeg kommer bare, som jeg er, og det er så befriende“.

Resultatet er, at når Søren er frisk og dukker op på jorden, så er han den, der laver mest – blåpladsen bliver bygget, før vi får set os om, komposten er gravet op og kørt på bedene, majsene er vandet. Ja, der bliver ydet og givet i store mængder. Så de dage, Søren er på jorden, får vi en kæmpe hjælp i haven. Samtidig får Søren afløb for sine følelser og delt det med nogen,

hvilket gør, at Søren får det bedre i det lange løb. Som Søren selv siger:

„Ja, vi får det jo alle bedre, når vi kommer her, sådan er det bare – jeg elsker at komme her på jorden, endelig har jeg fundet et sted, der gør mig glad, og hvor jeg passer ind“

Hvad får fællesskabet ud af, at vi rummer Søren på jorden? Søren giver stedet arbejdskraft, kapacitet til at løfte tunge fysiske opgaver, som mange andre på jorden ikke magter. Han giver glæde, energi og dynamik. Endvidere

skaber Søren glæde for sine børn og netværk med andre børnefamilier, som så tiltrækker andre børnefamilier igen, som giver KFJ flere mennesker til at løfte opgaverne, sammenhold, omtale og grobund for en ny målgruppe – børnefamilierne.

Hvis vi ikke kunne rumme Søren, ville vi miste det ovenstående, og vores gruppe ville blive mindre og svagere. Søren styrker fællesskabet, når vi forstår at rumme ham.

2. HVER DAG ER ET LEGENDE EKSPERIMENT MED PLADS TIL „FEJL“!

Via vores konkrete arbejde på Køge fælles Jord har jeg erfaret dét at give tilladelse til – at gøre hver dag til en leg og et eksperiment – får skuldrene til at falde ned og angsten for præstation til at forsvinde. Folk får hermed større mulighed for at være tilstede i nuet, nyde dagen og dermed også yde et godt stykke arbejde.

Nye medlemmer – det er lovligt at fejle

I vores samfund er der mange steder opstået en kultur med forventning om høje præstationer, høje karakterer og

høj effektivitet – helst uden fejl. På Køge Fælles Jord prøver vi at sætte den modsatte bølge i gang. Dvs. når der kommer et nyt medlem eller en ny, som skal til at være aktiv på jorden, så siger jeg til vedkommende: Her er det lovligt at fejle, ja det er nærmest din pligt at fejle, for ellers opstår der ikke læring og udvikling. Det giver afslappethed, kreativitet, eksperimentering og mennesker i udvikling. Udvikling kommer af fejl, det er først, når vi fejler, vi ved, hvordan vi skal løse problemet bedre næste gang.

Opstart af Madskoven på KFJ skabte præcedens for at eksperimentere

Præcedens for eksperimentering kom sig oprindeligt af opstarten af vores madskov på KFJ. På det tidspunkt var der ikke lavet mange madskove i Danmark, og der var i det hele taget ikke så meget praktisk viden om

konceptet. På en eller anden måde vidste vi bare, at det var vigtigt at gå i gang i praksis, også selv om vi ikke vidste så meget om madskovskonceptet. Vi vidste også, at det først var, når vi fik spaden i jorden, at vi virkelige ville lære madskovskonceptet at kende. Meget hurtigt begyndte folk at komme forbi for at se, hvad vi lavede,

og ville vide hvordan og hvorledes. Det kunne godt være en pinlig affære, når vi egentlig ikke helt vidste så meget, og vi bare prøvede os frem ud fra nogle teorier, vi havde læst i bøgerne. I den sammenhæng var det helt naturligt at sige, vi eksperimenter med madskovsprincippet og lærer hen ad vejen. Det gjorde det hele mere uhøjtideligt, legende og let, og pludselig kunne vi tillade os at fejle og „ikke vide“, og på den måde udviklede madskovskonceptet sig i takt med, at vi blev klogere. Så da jeg mærkede, hvordan det at bruge principperne – a) at eksperimentere, b) at tillade sig selv „ikke at vide“ og c) det er okay at fejle – virkede

på mig selv og madskovsprojektet, begyndte jeg/vi at bruge disse principper i alle andre dele af KFJ og som grundprincip for nye brugere. Det er sådan, at vi nu som noget af det første på vores Natur- og mindfulnesshold introducerer „Ved ikke-spanden“, og den giver folk lov til ikke at vide og putte alle de ting, de tror de skal vide, ned i den imaginære „ved ikke-spand“.

”Jeg har brugt „ved ikke-spanden“ meget, siden jeg startede herude, det har hjulpet mig, nu kan jeg bare slappe af, når der kommer et problem og putte det i „ved ikke-spanden“, indtil det pludselig løser sig“.

På KFJ er det okay ikke at vide, at eksperimentere sig frem og fejle. Der er hermed ikke noget, du skal leve op

til – du kan bare være dig selv, og på den måde føler du, at du bliver rummet og accepteret i fællesskabet uden at skulle præstere først.

Når det kommer til stykket, er der egentlig ikke noget, som hedder fejl, der er kun forskellige måder at gøre tingene på, og nogle gange går det godt og andre gange mindre godt. Og det er helt okay, at det går mindre godt, for det er først, når det går mindre godt, at vi virkelig lærer at forstå det, vi arbejder med.

Når du eksperimenterer, så er leg og fejl velkomne. I selve begrebet eksperimentering ligger, at vi ikke helt ved, hvad vi skal gøre, vi prøver os frem, og heri ligger også, at det er okay at fejle.

3. TILPAS AMBITIONSNIVEAUET - DET GIVER NYDELSE OG STØRRE SUCCESS FOR FÆLLESSKABET

Jeg har på KFJ erfaret, at det ofte er vigtigt at sætte ambitionsniveauet ned – det er vigtigere at nyde processen end at se det færdige resultat. Det betyder også, at deadlines ikke er vigtige, tingene bliver løst, når de bliver løst. Jeg vil godt belyse denne påstand med et konkret eksempel fra Køge Fælles Jord

Udekøkkenet skulle være færdigt på 2 uger

Da vi skulle bygge vores udekøkken, var planen, at det skulle bygges over 2 weekender, hvor der begge weekender var ekstern konsulent på, som skulle guide medlemmerne og de betalende workshop-deltagere gennem

opbygningen af udekøkkenet. Så fra start var der en klar forventning om, at efter disse 2 weekender ville udekøkkenet stå klart. Til start var der stort gåpåmod, men hen mod slutningen af første weekend var det tydeligt, at vi slet ikke var nået så langt, som bygmesteren havde regnet med, og at vi som samlet gruppe havde meget mindre håndværksmæssig snilde end forventet. Samtidig drillede vejret helt enormt. Det regnede nærmest non stop og havde gjort det i snart et halvt år. Det gjorde ikke modet hos deltagere og medlemmer bedre. Mellem første og anden workshop skulle

grundlaget for lerovnen bygges af medlemmer og tørre (i totalt regnvejr), før vi kunne starte workshop 2 weekenden efter. Da vi nåede til onsdagen midt mellem de 2 workshops, måtte jeg sande, at det her var som at kæmpe mod naturens lov, som at få vand til at løbe opad. Det var ikke sjovt, det var hårdt, det var frustrerende, det skabte en stemning af; „Vi kan ikke“, „Vi er ikke gode nok“, „Vi kan ikke finde ud af det håndværksmæssige“, „Det er også et lortevejr“, „Jeg er en fiasko“, „Vi er en fiasko“, „Her gider jeg ikke være“. Da jeg først fandt ud af, at vi havde spændt buen for stramt

” DET ER VIGTIGERE, AT FOLK NYDER PROCESSEN OG TRIVES, END AT DET FÆRDIGE RESULTAT STÅR KLAR TIL EN BESTEMT DATO.

og fik snakket med bygmesteren om det, tog vi den naturlige beslutning i hele livet: Vi udskyder workshop 2 til næste forår, så har vi god tid til at lave fundamentet, god tid til at få det til at tørre i forårssolen, nyt gåpåmod etc.

Det, at vi udskød workshop 2 til om foråret, og det, at vi valgte at afholde workshoppen over 3 lørdage i stedet for 1 presset weekend, gjorde, at folk kunne slappe af, se deres familie i weekenden og nyde processen. Vi endte med at få skønt vejr alle 3 lørdage (pludselig havde moder jord sol – og ikke regn på skemaet), vi havde god tid til at lave fundamentet og nød på den måde hele processen på en helt anden måde. Så der opstod en stemning af: „Vi kan“, „Vi hygger os“, „Vi nyder at bygge“, „Vi kan godt finde ud af at lave håndværksmæssige ting“, „Det er fantastisk at være på KFJ“. „Vi er gode, når

vi laver noget sammen“. Pludselig var det en succes – som at arbejde med naturen – det hele flød lettere, bare ved at udskyde workshoppen og fordele den over 3 weekender. Når vi nu kigger på udekøkkenet, har vi en følelse af: „Vi gjorde det“, „Vi kan“, „Det var sjovt“, „Vi er et super fællesskab“, „Vi står sammen“, „Vi gør det sammen“.

Efter denne erfaring presser vi ikke citronen unødvendigt på KFJ. Der er ingen grund til at prøve at få vandet til at løbe opad, når det naturligt løber nedad. Det er ingen skam ikke at nå tingene til den planlagte tid – „Nogle gange tager tingene bare mere tid end forventet- that’s all“.

Det kan i princippet køre et helt fællesskab i sænk, hvis kapaciteten ikke passer til udfordringen, og det ikke bliver standset i tide. Folk bliver stressede, får mindreværd, kan med tiden blive mere uarbejdsdygtige og miste lysten til at komme på jorden.

Det er vigtigere, at folk nyder processen og trives, end at det færdige resultat står klar til en bestemt dato. Så vi har derfor på KFJ ingen deadlines, og det har Projektcenter Køge Bugt heller ikke. Det betyder, at nogle gange tager ting lang tid om at blive færdige, og andre gange tager det kortere end beregnet. Det ved vi ikke, og det er okay ikke at vide.

KONKLUSION

Hvis du vælger at følge de nedenstående anbefalinger i dit fællesskab, så vil jeg vove at påstå, at du kommer i mål med et meget stærkt og sundt fællesskab, som giver plads til det enkelte medlem, som den person vedkommende nu engang er. Nedenstående anbefalinger er alle med til at udvikle det at rumme og acceptere medlemmerne, som de er.

Når det enkelte medlem føler sig rummet og accepteret, så begynder personen at blomstre og yder derfor mere til fællesskabet. En person, som blomstrer, begynder at udfolde sig og kommer frem med sine ideer, potentialer og har lyst til at yde en ekstra indsats for fællesskabet. Det vil sige, selv om du i fællesskabet måske føler, at du i starten giver meget, når du går på kompromis med nogle af fællesskabets principper, så får fællesskabet det tifoldigt tilbage i alle mulige andre henseender, som du ikke kan regne ud fra start. Når den enkelte trives, så trives fællesskabet også. Hvert enkelt medlem udgør nemlig helheden af fællesskabet.

Inden vi startede KFJ, var vi meget bevidste om, at vi skulle lave et permakultursted med alle de rigtige

bæredygtige principper, og det var virkelig madskoven, terapihaven, de flerårige grøntsager, søen, drivhuset og grøntsagshaven, som var i fokus. Ja jeg vil sige, at de fysiske mål og etableringer var i fokus. Mere og mere viste det sig hen ad vejen, at det sociale i projektet havde lige så stor betydning og måske endda større betydning end de fysiske mål. For hvis medlemmerne i KFJ ikke kan rumme og acceptere hinanden, så bliver det fysiske aldrig til noget. Hvis medlemmerne ikke trives, så mister de lysten til at komme/yde noget, og så bliver det fysiske heller ikke til noget.

Så hermed bliver det at rumme forskellige og fejl – vejen til succes.

ANBEFALINGER

- Rum forskellighed, så der er plads til alle og dermed se, at alle har ressourcer, som kan bruges. Det er menneskets grundlæggende natur at være forskellige og kunne forskellige ting, så selvfølgelig er det okay at være den, du er, og kunne det, du kan. Fællesskabet bliver styrket af forskellighed – kunsten er at kunne rumme forskelligheden og se potentialet (ressourcerne) i folk i stedet for manglerne.
- Fang den ressource og forskellighed, du får givet, og gå med den – ikke imod den- Work with nature- not against it.
- Skab forskellige fysiske rum i naturen eller indendørs, som støtter op om forskellige sindsstemninger, så der er steder til ro, stilhed og fordybelse samt andre steder/fysiske rum til snak og social aktivitet. Det styrker den enkeltes trivsel og dermed fællesskabets trivsel.
- Brug naturen så meget som mulig, hold møder udenfor, lav walk and talk udenfor, vær kreativ, og brug også naturen, når den viser sig fra sin mere barske side. Ophold i naturen styrker det at rumme forskellighed, som styrker den enkelte, og dermed styrker det også fællesskabet.
- Grundprincipper er gode, men det er vigtigt at være villig til at afvige fra principperne i visse tilfælde for at rumme folks forskellighed, når det er til fordel for den enkeltes trivsel og dermed også for fællesskabets bedste.
- Alle følelser og sindsstemninger er velkomne, Så du kan møde op, som du er, uanset hvordan du har det lige netop den dag. Det er godt, når de faste folk går forrest og tør vise deres dårlige dage, og at de også kan være sårbare. Det åbner op for at rumme folk, som de er.
- Betragt hver dag som et legende eksperiment, hvor fejl og hermed læring og udvikling er velkommen. Dvs. det at fejle er et velkomment element.
- Det er okay – „ikke at vide“, vi eksperimenterer, leger og finder den optimale løsning hen ad vejen.
- Tilpas ambitionsniveauet til de ressourcer, som er i gruppen, hvilket ofte betyder at sætte ambitionsniveauet ned og nyde processen – det færdige resultat er ikke vigtigst – det er processen og den menneskelige trivsel, som er vigtigst.
- Deadlines er ikke vigtige, de er der kun som et pejlemærke, som ikke nødvendigvis skal overholdes.

OMSTILLINGSPIRAT I SKRALDECAFÉEN

Aktivisme og bæredygtige fællesskaber

Foto: Grete Jensen
Skraldning

*Forfattere: Annbritt Jørgensen,
Steffen Sand og Anne Meta Nielsen*

Annbritt Jørgensen er omstillingspirat, medstifter og hverdagsaktivist i Skraldecaféen og er derudover ansat som projektkoordinator.

Steffen Sand er omstillingspirat, medstifter og hverdagsaktivist i Skraldecaféen og er også ansat som projektkoordinator.

Anne Meta Nielsen er omstillingspirat, hverdagsaktivist i Skraldecaféen og husforsker i Sager der Samler.

SKRALDECAFÉEN

Skraldecaféen er et fællesskab, der er baseret på at lave mad sammen af skraldede råvarer – altså overskudsmad fra supermarkedernes containere, som bliver til lækre retter. Maden både laves og spises i fællesskab, og alle kan deltage, da det ikke koster noget. Initiativet startede op i juli måned 2015 og har lavet masser af fælles madlavning og spisning lige siden. Skraldecaféen er nu også ble-vet et fysisk sted med en fast placering, hvor man kan mødes og planlægge Skraldecaféens aktiviteter, holde events og forskellige workshops.

Skraldecaféen er et forsøg på at skabe det nødvendige fokus på et samfundsmæssigt problem gennem det at gøre noget, der ikke tidligere er blevet gjort, ved at stille de brugbare råvarer, der ender i containerne, offentligt til skue og til rådighed for alle. Vi er et eksempel på, hvordan man på aktivistisk vis ved at bevæge sig i nogle gråzoner af lovgivningen kan udnytte den ressource, madspild er, til at afhjælpe nogle af de andre samfundsmæssige udfordringer.

Vi er også at finde på Youtube, Facebook (<https://www.facebook.com/skraldecafeen/>) og vores hjemmeside er skraldecafeen.dk

INTRODUKTION

I dette kapitel vil vi fortælle, hvordan Skraldecaféen i Aarhus startede som en vild idé og udviklede sig til at blive et omfattende og mangfoldigt fællesskab. Vi har hele vejen været båret af de tre grundlæggende dogmer, der ligger til grund for begrebet hverdagsaktivisme: at tage udgangspunkt i egen virkelighed, at arbejde i øjenhøjde og bevare friheden til at handle. Ofte er det lykkedes os at gøre ting – på trods af utallige benspænd og også nogle gange som resultat af tilsyneladende begrænsede muligheder – der i stedet førte os andre veje. Vi fortæller også, hvordan man kan arbejde med en anderledes foreningsstruktur, fordi vi har oplevet, at det er muligt at gentænke organiseringsformer og gribe til handling, hvis man er villig til at se

ressourcer, hvor andre måske ikke kan. Det er vores håb, at Skraldecaféens historie kan inspirere andre til at gå i gang og gribe til handling, hvis de mener, der er noget, der skal sættes fokus på og laves om.

Vi begynder fortællingen med Skraldecaféens opstart, hvordan den fungerer og nogle af de resultater, vi har opnået. Dernæst kommer vi ind på, hvor meget de tre grundprincipper har betydet for os og kommer med eksempler på, hvordan de kan udledes i praksis. Vi runder af med anbefalinger til, hvordan andre kan lade sig inspirere af Skraldecaféens historie.

Først vil vi dog tage dig med til en speciel dag – nemlig vores første fødselsdag – for at give et billede af, hvordan en Skraldecafé er.

Skraldecaféens 1 års fødselsdagsfest

Det er en dejlig solskinsdag i juli, og Skraldecaféen holder sin 1 års fødselsdag i Mølleparken i Aarhus. Det hvide pavillontag er stillet op med køkkenelementerne indeni. Der er metalborde i forskellige farver og højder – så også folk i kørestol kan være med. Udenfor teltet står de små runde caféborde, hvor folk er begyndt at sætte sig og snakke. Buffeten med kage, frugt og kaffe står klar. Der sidder folk på bænkene i Mølleparken. De bliver nysgerrige og kommer over med deres øl i hånden. Én af dem vil gerne have en sving om i køkkenet og er meget glad for at være med. Andre bliver uden for teltet, men bliver meget glade, da de bliver tilbudt en kage.

Op til festen er det lykkedes at skralde en stor pose med festlige nytårshatte, som folk kan få på, når de kommer. Der kommer flere folk til – nogle har også deres hund med og sætter sig udenfor i græsset. Stadsarkitekten kommer forbi på sin cykel og ønsker tillykke med dagen og tager billeder med sin telefon. Der er kommet gang i kokkeriet, og der laves mange forskellige retter. Der er allerede kommet gang i „verdens hyggeligste opvask“, hvor mennesker mødes og snakker, mens de svinger opvaskebørsten og viskestykket. En mand har taget sin guitar med og sidder og spiller og synger – enkelte omkring ham synger med. Han synger både på dansk, engelsk og grønlandsk.

Maden bliver løbende færdig, og folk sætter sig på skift og spiser. Der bliver snakket ved bordene og grint og pjattet. Nogle har gaver med. Nogle har øl med og skåler. Den ene hund skal tisse og kommer til at ramme sin ejer, som råber op. Ellers er stemningen hyggelig og festlig. To flygtningefamilier med børn kommer til og går også i gang med madlavningen. Børnene synes, det er sjovt med de forskellige hatte og løber rundt omkring og leger og deler hatte ud til deres forældre. Der er mange, der kender hinanden og har været i Skraldecaféen før. Der kommer også nogle forbi, der tilfældigvis er gået igennem Mølleparken, og som synes, det ser spændende ud. Madlavningen, opvasken og musikken fortsætter, mens eftermiddagssolen bager varmt ned over Aarhus.

SKRALDECAFÉEN OG DE TRE GRUNDLÆGGENDE DOGMER I "HVERDAGSAKTIVISMEN"

Skraldecaféen er startet op som en sag i Sager der Samler i Aarhus, da Skraldecaféens tilgang gik fuldstændig i tråd med det, Sager der Samler gerne vil bakke op om. Sager der Samler er et hus for hverdagsaktivister, hvor der ydes opbakning og netværk til helt almindelige mennesker, der med gode ideer vil forsøge at forandre samfundet nedefra, hvilket derfor også i denne sammenhæng betød, at det vakte stor genklang. For at forstå, hvordan hverdagsaktivismen hos Sager der Samler, og dermed også Skraldecaféen er gennemgående i de ting, vi laver, er det nødvendigt at se på de tre grundlæggende dogmer, der er grundlaget for alle de initiativer, der har deres rødder hos Sager der Samler:

1. Egen virkelighed:

Man tager udgangspunkt i sit eget liv og de oplevelser, man selv har haft, eller i noget, man føler, mangler, eller som man gerne selv vil ændre i samfundet. Man tager ikke udgangspunkt i noget, man tror, ANDRE gerne vil have ændret.

2. Øjenhøjde:

Vi gør ting MED og ikke FOR hinanden. Hverdagsaktivisme er ikke noget, man gør for andre. Det er noget, man gør primært for sin egen skyld og sammen med andre, der er i samme situation som én selv, og som deler ens opfattelse af, at der er brug for en forandring i forhold til lige netop dét, man som fællesskab har valgt at engagere sig i.

3. Frihed:

Vi går i gang uden at spørge om lov eller penge.

Det, der er med til at spænde ben for rigtig mange gode ideer, er, at det ofte starter med, at man sætter sig ned og beregner, hvor mange penge der skal bruges for at starte et projekt

op, hvorefter man begynder at søge en masse fonde, og er der så ingen, der vil støtte ideen med penge, så opgiver man måske på forhånd.

For Skraldecaféens vedkommende har tankerne bag disse tre dogmer allerede inden mødet med Sager der Samler været en grundlæggende del af den DNA, der ligger bag initiativet. Fra starten har de aktivistiske rødder stukket dybt hos Skraldecaféen, hvilket, sammen med et ønske om at skubbe til nogle grænser og rykke ved måden folk tænker på i et forbrugerpræget samfund, har gjort Skraldecaféen til en af de største og mest mangfoldige initiativer hos Sager der Samler. Sager der Samlers dogme om frihed lå fx lige til højrebened, da Skraldecaféen skulle etableres. For når man -som initiativtagerne til Skraldecaféen er på kontanthjælp – så ved man, at der ikke er ret mange penge at gøre med, og man lærer derfor hurtigt at overleve på anden vis end den, der

koster en masse penge. På den måde er der gensidig udveksling mellem sagen – Skraldecaféen – og den platform, Skraldecaféen er vokset ud af.

Allerede fra den første dag viste vi med Skraldecaféen, at vi med vores aktivistiske evne til at tænke ud af boksen, til at nedbryde den samfundsmæssige kassetænkning og ikke tænke i sociale målgrupper, var i stand til at gøre noget, som specielt det kommunale har efterspurgt i mange år. Skraldecaféen beskæftiger sig nemlig også med den ressource, der er i mennesker på kanten af samfundet. For i Skraldecaféen bestræber man sig på at kunne rumme alle de udfordringer, mange af disse mennesker går rundt med i bagagen. Her forsøger man at hjælpe hinanden til et bedre liv og en personlig udvikling ud fra ideologien om, at ansvar ikke er noget, man får – det er noget, man tager. På den måde har alle, der engagerer sig i Skraldecaféen, mulighed for at tage ejerskab i den og påvirke hvilken retning, den skal i.

Her er der ingen, der stiller krav til, hvad den enkelte person skal kunne eller stiller krav til, hvor meget eller hvor lidt hver enkelt skal engagere sig. Man gør det, man har tid, evner og overskud til.

Der er heller ingen, der går og fortæller andre, hvad de skal gøre. Alle beholder på den måde deres frihed. I

Foto: Grete Jensen
Skraldecaféen i
Sydhavnen

Skraldecaféen er det den enkelte person, der selv bestemmer og dermed selv er med til at tage ansvar for, at tingene fungerer. I Skraldecaféen har vi gjort den observation, at når man ikke forsøger at presse en masse krav ned over hovedet på udfordrede mennesker, men selv lader dem bestemme og tage ansvar, så vokser de også med opgaven. Og da Skraldecaféen ikke er et kommunalt projekt, men derimod et sted hvor udfordrede løfter hinanden, giver det også en mulighed for, at de mennesker, der engagerer sig i det, får

langt mere frihed til at arbejde med deres personlige udvikling henimod en mere stabil tilværelse. Således har vi i Skraldecaféen oplevet, at misbrugere har stoppet deres misbrug, unge hjemløse har besluttet at få en lejlighed, rodløse unge er startet på uddannelse, og andre har fået arbejde.

I det efterfølgende vil vi uddybe, hvor meget disse tre aktivistiske dogmer har betydet for skraldecaféen, og hvordan vi arbejder med dem i hverdagen.

TAG UDGANGSPUNKT I DIN EGEN HVERDAG – OG HVOR DU KAN GØRE EN FORSKEL!

Det, der sker, når mennesker på kanten selv får lov at tage et ansvar og selv får muligheden for at bestemme, er, at de finder ud af, at de kan langt mere, end de selv troede, og også at de gerne VIL mere end bare at gå og lave ingenting. Og dette gør, at de ikke længere bare er en spildt ressource. De er en del af et fællesskab, hvor der er plads til dem, og hvor der bliver sat pris på lige netop de kompetencer, DE besidder. Det er vores udgangspunkt for at skabe fællesskab. Udviklingen af den fysiske ramme er beskrevet i det følgende.

I stedet for at starte med at søge tilskud eller spørge kommunen om at stille et fysisk sted til rådighed tog vi udgangspunkt i det, vi allerede havde i forvejen: En stor havepavillon og et dobbelt gasblus med håndvask fra en gammel campingvogn.

Dette blev udgangspunktet for opbygningen af Skraldecaféen, og dermed gik jagten ind på at finde brugbare ting, der kunne bruges i det, der skulle blive den første version af den fysiske Skraldecafé.

DET, DER SKER, NÅR MENNESKER PÅ KANTEN SELV FÅR LOV AT TAGE ET ANSVAR OG SELV FÅR MULIGHEDEN FOR AT BESTEMME, ER, AT DE FINDER UD AF, AT DE KAN LANGT MERE, END DE SELV TROEDE, OG OGSÅ AT DE GERNE VIL MERE END BARE AT GÅ OG LAVE INGENTING. OG DETTE GØR, AT DE IKKE LÆNGERE BARE ER EN SPILDT RESSOURCE.

Den 15. juli 2015 blev der således for allerførste gang kørt et mobilt køkken – bygget udelukkende af genbrugs-materialer – ind midt i Mølleparken i Aarhus centrum på en lukket trailer, hvor kassen var blevet bygget om fra et gammelt legehuse, så det lignede et hønsehuse. Her blev det stillet op under den hvide havepavillon, og skraldede haveborde og lånte stole blev stillet op foran til gæsterne.

Det, Skraldecaféen kunne tilbyde, var ikke det, man normalt ville forvente af et „gadekøkken“. For der var ingen kokke. Ingen tjenere, der serverede maden for folk. Ingen, der tog opvasken efterfølgende. Der var derimod en mulighed for, at alle, der var interesserede, kunne komme ind fra gaden og være med til at lave mad sammen- og til hinanden af de skraldede råvarer, som Skraldecaféen havde medbragt. Det var en ny måde at tænke fællesskaber på, hvor folks sociale status blev udvisket og ligegyldig. Det var et frirum, hvor hjemløse stod side om side med børn og bagte pandekager, mens forældrene drak kaffe – mennesker, der normalt ville have siddet i

hver sin ende af bussen. Men fordi alle mennesker har en relation til mad, blev udnyttelsen af den ressource, som maden fra Supermarkedernes containere udgør, hurtigt til et vigtigt værktøj i skabelsen af menneskemøder, der ellers næppe ville have fundet sted.

Et andet vigtigt princip, der har været en gennemgående hjørnestein i Skraldecaféen, er tanken om, at man ønsker at være bæredygtig på så mange niveauer som muligt og dermed stræbe efter at være uafhængig af økonomi. Derfor forsøger vi i Skraldecaféen at genbruge frem for at købe nyt og at udnytte oversete ressourcer, som ellers ville gå til spilde. I de første to år kørte Skraldecaféen med det mobile køkken, og når noget skulle bygges eller repareres, foregik dette også primært med brug af genbrugsmaterialer. Når man bare går i gang og gør noget frem for at sætte sig ned og regne på, hvor meget man tror, man skal bruge for at kunne komme i gang, så går tingene ofte hurtigere, end hvis man starter med skrivebordsøvelser.

Noget af det, Skraldecaféens succes har vist, er, at hvis man tager udgangspunkt der, hvor man fra starten kan gøre en forskel og hvor man har muligheden for at lægge nogle kræfter i at vise, at den idé, man har, rent faktisk kan noget, så kommer opbakningen af sig selv.

Dette har blandt andet udmøntet sig i et rigtig godt samarbejde med Aarhus Kommune. Et samarbejde der strækker sig over flere magistratsafdelinger,

fordi Skraldecaféens tilgang til udnyttelse af ressourcer rammer flere bundlinjer end bare den miljømæssige. Vi vil gerne inspirere med, at der ikke er langt fra tanke til handling, når man starter med det, man har – det gælder både materialemæssigt og det, at man hver især kan bidrage med det, man har som person. På den måde kan man måske også undgå at blive handlingslammet fra start.

ARBEJD MED (OG IKKE FOR) ANDRE

I Skraldecaféen er der pt to personer, der er ansat til at drive aktiviteterne, men det er fællesskabet, der bestemmer over Skraldecaféen. De ansatte fungerer udelukkende som koordinatore og tovholdere og til at varetage de tungere opgaver med f.eks. regnskaber, afholdelse af møder med kommunen og samarbejdspartnere, sørge for, at aftalte opgaver også bliver udført samt tage kontakt til de nødvendige instanser til f.eks. etablering af vand og strøm. Men de er ikke beslutningstagere, når der er tale om beslutninger, der vedrører fællesskabet.

Derimod har vi fra starten valgt at have et ugentligt møde som Skraldecaféens højeste autoritet. Det er på dette møde, at alle vigtige beslutninger bliver taget, og alle, der tager del i møderne, har en mulighed for at få indflydelse på de beslutninger, der bliver taget – uanset om man har været i Skraldecaféen længe eller lige er kommet ind fra gaden, og uanset om man er borgmesteren eller en af de udfordrede borgere på Sydhavnen. Der er ikke nogen, der har mere at skulle have sagt end andre, men det er klart, at fællesskabet ofte læner sig op ad tovholderens anbefalinger,

da de som regel har den bedste føling med, hvilke muligheder der er, for at en beslutning kan blive til gavn for alle. Fra starten var det ikke meningen, at Skraldecaféen skulle etableres som en forening, men det blev nødvendigt at skabe en organisation, der var i stand til at håndtere større pengebeløb, efterhånden som flere og flere partnere fandt interesse i at investere økonomisk i Skraldecaféens udvikling. Mindre end et år efter Skraldecaféen var startet, blev det nødvendigt at ændre planerne og etablere en forening, der kunne håndtere penge, da Skraldecaféens hurtigt voksende popularitet gjorde, at der opstod et ønske om at kunne støtte initiativet økonomisk, og på mindre end seks mdr. fra Skraldecaféen så dagens lys, var der allerede kommet de første 50.000 kroner ind på kontoen. Foreningens funktion skulle dog udelukkende være administrativ i forhold til at håndtere Skraldecaféens økonomi og lægge CVR-nummer til senere fondsansøgninger, hvis det viste sig nødvendigt. Der blev holdt stiftende generalforsamling og valgt en bestyrelse. De tre bestyrelsesmedlemmer er med til at sørge for, at de beslutninger, der tages på det ugentlige møde i Skraldecaféen, føres ud i livet. Man betaler ikke kontingent som et kontant beløb men gennem sin deltagelse i aktiviteter. Bestyrelsen ligger altså hierarkisk

under ugemødet, og man kan sige, at der i Skraldecaféen holdes generalforsamling på ugentlig basis. Det var heller ikke tiltænkt, at man skulle tjene penge på det, eller at nogen skulle kunne leve af det – for det har hele tiden været udgangspunktet, at de, der kom i Skraldecaféen, ikke skulle betale noget for maden, de skulle blot bidrage til, at maden blev lavet, eller opvasken blev taget eller lignende. For mange, der kommer i Skraldecaféen, er økonomisk udfordrede, og man havde ikke lyst til at tage penge fra folk, der ingen penge har.

Denne fællesskabsdrevne tilgang kan også ses ved måden, der arbejdes på i det daglige i Skraldecaféen. Når der skal planlægges et event, bliver

Foto: Grete Jensen
Skraldecaféen i
Sydhavnen

beslutninger omkring, hvordan eventet skal forløbe, taget på ugemødet, så alle har indflydelse på, hvordan det skal foregå. Og på selve dagen for et event er der heller ingen, der bestemmer „slagets gang“. Det er en fuldstændig åben og fri præmis at tage del i Skraldecaféens events. Når folk går ind i Skraldecaféens køkken, er der derfor hverken en færdig menu eller nogen, der bestemmer, hvad der skal laves. Folk får selv lov at bestemme, hvad de har lyst til at lave – ud fra de evner, de har i køkkenet, de råvarer der er tilgængelige, samt deres egne ideologiske præferencer i forhold til, om det skal være vegansk eller med animalske produkter. Har man ikke de store evner i et køkken, eller ved man ikke lige, hvad man skal gå i gang med, er der ofte allerede andre, der er i gang, og dette giver mulighed for, at man kan tilbyde sin hjælp og på den måde få mødt mennesker, man ikke nødvendigvis kender på forhånd. Således kan nye relationer opbygges omkring det at lave mad sammen, og et nyt fællesskab fødes, hver gang Skraldecaféen har et event.

For i Skraldecaféen er mangfoldighed en afgørende faktor, og derfor er det sjældent de samme personer, man møder fra gang til gang – udover dem, der er en fast del af Skraldecaféen. Skraldecaféen henvender sig ikke kun til én målgruppe, men er

derimod et pop-up fællesskab, der kan flyttes efter, hvor mulighederne opstår. Skraldecaféen har lavet et par hundrede arrangementer indtil videre; og fra at starte på eget initiativ i Mølleparken i Aarhus afholdes mange af arrangementerne nu med andre organisationer som samarbejdspartnere. Og hvad enten samarbejdspartneren er SAND (de hjemløses landsorganisation), en boligforening, en miljøorganisation, kommunen, et samskabelsesprojekt for flygtninge eller noget helt andet, så er målet stadig det samme: at skabe sociale fællesskaber igennem madlavning.

En af de helt store forskelle, når man vælger en fællesskabsdrevet organisationsform i et initiativ som Skraldecaféen, er, at det er svært at definere, hvor mange der egentligt er i Skraldecaféen.

For hvornår er man en del af fællesskabet? Hvor mange gange skal man have været med, før man er en del af et fællesskab?

I Skraldecaféen siger man, at alle, der bidrager, er en del af Skraldecaféen. Derfor er det ikke afgørende, om man har været der én gang eller hundrede gange – man er stadig en del af Skraldecaféen på lige fod med alle andre. Skraldecaféens størrelse og antallet af mennesker i Skraldecaféen er derfor defineret ved det antal mennesker, der møder op på den givne dag, og kan

derfor variere fra én person til flere hundrede personer. Skraldecaféens tilgang kan nogle gange udfordre den måde, hvorpå der arbejdes i andre sammenhænge, hvor der typisk fokuseres mere på målgrupper og indsatser. Sådan nogle har vi ikke i Skraldecaféen. Vi kan ikke sætte præcist tal på, hvem der er de „ressourcestærke“, og hvem der har sociale udfordringer.

Vi kan se, at der er en stor udviklingskraft i at lægge beslutninger ud

i fællesskabet og dermed inddrage alle som beslutningstagere. På den anden side kræver det jo så, at der er nogen, der møder op og ønsker at bidrage. En relativ lille kerne af bærende, længerevarende kræfter kan på den måde sørge for kontinuiteten og så skalere op og ned for udvikling og aktivitet efter behov og efterspørgsel. Det er en meget fleksibel og dynamisk udviklingsmodel – hvis man kan kalde den det.

BEHOLD DIN FRIHED, VÆR "OMSTILLINGSPIRAT", OG UDFORSK GERNE GRÅZONER I LOVGIVNINGEN

Skraldecaféen har en anden fremgangsmåde end i et traditionelt projekt – og er egentlig heller ikke et traditionelt projekt i den forstand. Et projekt er ofte defineret ved dels at have et klart defineret mål, der arbejdes henimod, men også en defineret slutdato for, hvornår målet skal være nået, samt en defineret plan for, hvordan målet skal nås – en projektplan. Det har Skraldecaféen ikke.

Men den aktivistiske tilgang i Skraldecaféen gør, at man her arbejder på en anden måde, hvor det er fællesskabet og de tilgængelige ressourcer, der bestemmer retning.

I Skraldecaféen har vi et ønske om at opnå en positiv samfundsmæssig forandring – både i den måde vi tænker ressourcer, og i den måde vi omgås hinanden som individer – men hvad ændringen er, finder vi ud af i fællesskab igennem de erfaringer, vi gør os i arbejdet i Skraldecaféen.

Så hvor man i et projekt, der startes op ud fra et klart defineret mål og sigte, vil have udarbejdet en mere overordnet plan, der viser vejen fra A til Å, så har vi i Skraldecaféen valgt at arbejde på en anden måde, med mere kortsigtede planer, der i stedet går fra A til B til C til D osv., hvor man først ved,

Foto: Grete Jensen
Skraldecaféen i
Sydhavnen

hvad E er, når man er nået til D. Man tager derfor langt mindre udviklingsmæssige skridt, og kan nå at rette fejl undervejs, korrigere og vurdere, om det næste skridt skal være at arbejde frem mod E, gå tilbage til C eller endog finde et andet D at arbejde videre fra.

Denne arbejdsmetode har ført til, at vi i Skraldecaféen definerer os som „Omstillingspirater“. Det kommer af, at når man ikke har en færdig plan, så er det at være omstillingsparat (i.e. omstillingspirat) en uhyre vigtig egenskab at have for at få tingene til at lykkes. For når noget ikke går, som man først havde planlagt, bliver det nødvendigt at tænke både hurtigt og kreativt, for at gøre noget andet i stedet for frem for bare at sætte sig ned og ikke vide, hvordan man skal løse problemet. Dette er en af fordelene ved ikke at skulle følge en på forhånd defineret projektplan, idet en sådan plan ikke som udgangspunkt tager højde for, hvis noget alligevel ikke kan lade sig gøre i forhold til den plan, man har lagt. Når man ikke har en færdig defineret plan, kan det heller ikke gå galt Det

kræver højest, at man skal omstille sig til at gøre noget andet, end det man først troede, man skulle – samtidig med at det giver frihed til at tænke kreativt og ud af boksen.

Og når man ikke fra starten arbejder ud fra en færdig defineret plan, vil man

NÅR NOGET IKKE GÅR, SOM MAN FØRST HAVDE PLANLAGT, BLIVER DET NØDVENDIGT AT TÆNKE BÅDE HURTIGT OG KREATIVT, FREMFØR BARE AT SÆTTE SIG NED OG IKKE VIDE, HVORDAN MAN SKAL LØSE PROBLEMET.

undervejs også kunne være heldig at opdage, at den idé, man har sat i gang, måske kan langt mere, end man først havde forestillet sig.

Et eksempel på dette oplevede man i Skraldecaféen blot fire måneder efter, den var startet.

I 2015 blev der i Aarhus indført en pris, der kaldes „Aarhus Takker”- prisen, som har til formål at hylde lokale ildsjæle. Og efter kun at have eksisteret i fire mdr. blev Skraldecaféen den første til at modtage denne pris med begrundelse i, at Skraldecaféen „bekæmpede ensomhed på en måde,

der samtidig også var bæredygtig“. Men i Skraldecaféen havde ensomhed ikke som udgangspunkt været et af de primære fokuspunkter. Man havde faktisk ikke engang rigtig tænkt over, at man ligefrem bekæmpede ensomhed med den måde, man havde valgt at lave Skraldecaféen. Det var blot blevet en naturlig effekt af den udvikling, Skraldecaféen havde gennemgået, og den hurtigvoksende popularitet, man havde opnået, ved at gøre noget, der var anderledes, og som tiltrak opmærksomhed. Så udover fattigdom og madspild dukkede der altså endnu en

problemstilling op, hvor Skraldecaféen kunne få større indflydelse end først antaget, og hvor madspild ville kunne bruges som et værktøj til positiv social forandring.

Planen om, at der heller ikke var nogen, der skulle kunne leve af det, måtte efterfølgende også ændres. Der opstod et dilemma, da de to initiativtagere, der begge var på overførselsindkomst, fik besked om, at de skulle stoppe med at lave Skraldecafé, da det ikke førte til selvforsørgelse. Men da Skraldecaféen var så ny, at de to stadig udgjorde den bærende drivkraft, ville deres afsked med Skraldecaféen også betyde, at Skraldecaféen ville ophøre med at eksistere. Og det var der ikke nogen, der var indstillet på – specielt fordi man samtidig fra kommunal side sad og roste Skraldecaféen i forbindelse med borgerinddragelsesmøder og ønskede, at der blev startet flere af den slags initiativer op. Det er et paradoks, at man i den ene „ende“ af en magistratsafdeling både hylder og ønsker sig flere borgerdrevne initiativer

som Skraldecaféen, mens man i den anden ende begrænser de bærende kræfter i at drive den. Det måtte der kunne laves om på.

Derfor valgte den daværende rådmænd for magistraten for Sociale forhold og Beskæftigelse efter at være blevet gjort opmærksom på problematikken at investere i Skraldecaféen – både økonomisk, men også i forhold til at etablere en følgegruppe, der kunne hjælpe med at løse problemerne i forhold til jobcenteret. Dette førte til, at de to initiativtagere i starten af 2018 kunne ansættes i flexjob i Skraldecaféen – en arbejdsplads, de selv havde været med til at skabe ud fra de skåneforhold, de hver især har. Noget der – på papiret – i virkeligheden slet ikke kan lade sig gøre; for reglerne omkring flexjob er sådan, at man som flexjobber hverken kan ansætte sig selv eller være selvstændig. Men nu er Skraldecaféen jo netop et initiativ, hvor man bestræber sig på at gøre tingene anderledes og prøve nogle grænser af samt udfordre de

Foto: Grete Jensen
Dagens fangst

gråzoner, der findes i lovgivningen. Så på ægte aktivistisk vis lykkedes det alligevel at finde en løsning, der gjorde det umulige muligt, ved at lade foreningen bag Skraldecaféen ansætte de to initiativtagere.

Men hvordan hænger ansættelsen af to personer så sammen med, at Skraldecaféen er drevet af fællesskabet? I et på forhånd færdig defineret projekt ville ansættelse af personer – samt deres rolle i forhold til projektet – også være defineret på forhånd i projektbeskrivelsen. Men idet de to initiativtagere i forvejen var den bærende drivkraft, er der ikke noget, der har ændret sig, efter de er blevet ansat. For idet Skraldecaféen ikke stræber efter at være topstyret, er der derfor heller ikke tale om ansættelse som projektledere. Der er nærmere

tale om ansættelse som projektkoordinatorer, hvor deres rolle er at løfte en langt større del af opgaverne og tage ansvar for, at de beslutninger, der tages af fællesskabet på de ugentlige møder, også bliver ført ud i livet. Så selvom de er aflønnede, har de stadig ikke hjemmel til at tage beslutninger udenom ugemødet, og de skal stadig følge de beslutninger, der bliver taget, akkurat ligesom alle andre.

Det gælder om at være tro mod og tro på ideen og tage imod det der kommer undervejs. Hvis man vil, er det muligt for alle mennesker at være „omstillingspirater“ og finde på nye løsninger på problemer, der opstår hen ad vejen.

FLERE NYE MÅDER AT LAVE FÆLLESSKAB PÅ OG UDNYTTE MIDLERTIDIGE RESSOURCER

Da Skraldecaféens køretøj pludselig brød i brand i forbindelse med oprydningen efter et større arrangement i starten af 2018, var det slut med mobile arrangementer for en periode, for midlerne til et nyt køretøj var der ikke på daværende tidspunkt. Til

alt held skete det kort efter, at et nyt samarbejde med det kommunale projekt „Samskab Aarhus“ var startet, og „Samskab Aarhus“ havde sørget for, at der var en grund til rådighed på Sydhavnen i Aarhus, hvor det ville være muligt at bygge noget mere

permanent. Så hvor udgangspunktet havde været mobile arrangementer både i- og udenfor Aarhus, har man nu været nødt til at omstille sig på en periode, hvor fokus vil ligge på opbygning af en mere permanent base frem for afholdelse af arrangementer med madspild i fokus. Her tog tilfældige omstændigheder styringen, som så blev omsat til et værdigt alternativ med hjælp fra en kommunal afdeling. En af de vigtigste prioriteringer fra Skraldecaféens side i forhold til en mere permanent base har været: at dels skal der selvfølgelig anvendes genbrugsmaterialer; men det skal også fortsætte i den mobile ånd således, at hvis man på et tidspunkt skal flytte fra den nuværende placering på grund af byudviklingen, så vil man nemt kunne løfte „bygningen“ op på en vogn og køre den et andet sted hen. På den måde vil det være muligt for Skraldecaféen at udnytte endnu en overset ressource; nemlig den ressource, der er i de grunde, der ofte

står tomme i en kortere periode, mens man i forbindelse med byfornyelsen finder ud af, hvad der skal bygges på grundene i stedet for. Skraldecaféen vil altså hele tiden have mulighed for at kunne flytte sig rundt, efterhånden som Aarhus forandrer sig. Til det formål har vi modtaget penge fra Realdanias Underværker-pulje.

At beholde sin frihed betyder ikke at man skal frasige støtte og hjælp. Men det betyder, at man ikke skal gå på kompromis med sin sag, når man samarbejder, for så risikerer man at miste sin sjæl. Vores erfaring er, at det er fordi, vi har været os selv og gjort ting på vores måde – uden at bede om penge – at vi har fået opmærksomhed, anerkendelse og til sidst opbakning fra kommunale og større interesseorganisationer som fx flere magistrater i Aarhus Kommune og „Samskab Aarhus“, Fonden af 20. december og Realdania. Det er fordi, vi har bygget Skraldecaféen ud fra en tro på, at det var realistisk, at det er lykkedes os at

”

**AT BEHOLDE SIN FRIHED BETYDER
IKKE AT MAN SKAL FRASIGE
STØTTE OG HJÆLP. MEN DET
BETYDER, AT MAN IKKE SKAL GÅ
PÅ KOMPROMIS MED SIN SAG, NÅR
MAN SAMARBEJDER, FOR SÅ
RISIKERER MAN AT MISTE SIN SJÆL.**

eksperimentere og finde nogle løsninger på udfordringer, der hvor kommunal projekttænkning ikke lykkedes. Det er fordi, vi har bevist, at vi kan arbejde på en anden måde og skabe en forskel, at kommunen er blevet interesseret i det, vi gør. Handling og eksempler fra det levede liv, som man

kan se, røre og opleve, har en meget stærkt indvirkning på mennesker. Det er også en styrke at starte med at gøre noget, finde sit eget ståsted og fortælle sin egen fortælling først.

KONKLUSION

Skraldecaféen startede med at vise, at ideen om at bruge madspild som en ressource og et værktøj til at skabe nye fællesskaber også kan skabe forandring. Både i forhold til menneskers måde at tænke på i forhold til miljø, madspild og grøn omstilling, men også på et socialt niveau hvor selv hjemløse, der ellers er vant til at blive ekskluderet, pludselig bliver inkluderet i et fællesskab på lige fod med alle andre. Dette har skabt en nysgerrighed på kommunalt plan i forhold til at se, hvad Skraldecaféen kan. Derfor har man fra kommunal side valgt at støtte Skraldecaféen økonomisk og stille en grund til rådighed, der netop ligger centralt i et af de områder, hvor mange af de hjemløse færdes, så Skraldecaféen kan bygge en mere

permanent base og få gang i langt flere daglige tiltag, end da vi kun havde det mobile køkken.

I forhold til at skabe bæredygtige fællesskaber omkring det at gøre noget sammen er den aktivistiske tilgang et stærkt alternativ til den klassiske projektmetode, da den giver alle de engagerede en chance for at tage lige meget ansvar for initiativet. Dermed har de større mulighed for at tage ejerskab og forpligte sig på en måde, der sikrer, at initiativet forbliver bæredygtigt på længere sigt, end hvis de ikke havde ret meget medbestemmelse, som det ofte kan være tilfældet i et topstyret projekt.

Der er også noget befriende og inspirerende ved, at man ikke altid ved, hvilken vej man skal gå, og hvem der

skal med – det er samtidig også det, som kan være enormt frustrerende, bremse ting og skabe usikkerhed. Det kræver, at man tør give slip på en stor del af kontrollen og give tid til at være i proces en stor del af tiden. Resultatet bliver til gengæld, at man virkelig kan flytte noget med små skridt ad gangen og skabe en forskel, der batter noget – også på lang sigt. Man KAN ændre på ting, hvis man brænder for noget og bare går i gang – sammen med andre.

Skraldecaféen har for alvor vist, at den aktivistiske tilgang – hvor man starter med at tage udgangspunkt i det, man har; hvor man arbejder med folk (og ikke for dem), med udgangspunkt i det de kan (og ikke i det de bør kunne eller skal lære at kunne);

hvor man gennem handling viser, at den idé, man har, kan fungere til gavn for andre end bare én selv – er en effektiv metode til at starte nye initiativer. Vi har selvfølgelig lært over tid, hvad der virker og ikke virker for os, samtidig med at vi har fået et større netværk og dermed flere muligheder for samarbejde. Initiativet er blevet startet op helt fra bunden uden nogen opskrift eller drejebog. Der har ikke været en „to-do liste“ – og det er der sådan set stadig ikke. Det har været et bevidst valg ikke at starte op som en forening eller have en traditionel foreningsstruktur. Det er vigtigt for os at holde Skraldecaféen åben og hele tiden lade den udvikle sig på sin helt egen måde.

ANBEFALINGER

- Tag udgangspunkt i dit eget liv og i noget, DU tror på
- Gør ting med (og ikke for) andre
- Gå i gang med det, du allerede har uden at spørge om lov eller penge
- Tag udgangspunkt i, hvad medlemmerne kan bidrage med, hver især, på deres niveau
- Vær parat til at møde problemer og barrierer, og vær parat til at udfordre de gråzoner, der findes i lovgivningen
- Vær omstillingspirat og undgå at lave for langsigtede planer, men hav gerne store ambitioner og drømme
- Direkte demokrati kræver fællesskab og øjenhøjde – derfor har vi projekt-koordinatorer fremfor projektledere
- Start med handling og tag chancer, fremfor at lave for mange planer

GULERØDDER OG GRÆSRØDDER

Om fællesskabskultur i Københavns Fødevarefællesskab

Forfattere: Louise Purup Nøhr
& Eline van Schaik

Louise Purup Nøhr er uddannet sociolog og arbejder til daglig som projektleder i Miljøpunkt Østerbro. Hun har været frivillig i Københavns Fødevarefællesskab siden 2012, er tidligere bestyrelsesmedlem og nu primært aktiv i fødevarefællesskabets kommunikationsgruppe.

Eline van Schaik er uddannet MSc i Statskundskab og arbejder til daglig som uddannelsesleder i Netherlands School of Public Administration i Haag. Hun er tidligere medlem og bestyrelsesmedlem i Københavns Fødevarefællesskab.

KØBENHAVNS FØDEVAREFÆLLESSKAB

(KBHFF) er en medlemsdrevet indkøbsforening, hvor medlemmerne hver onsdag kan købe en pose med lokalt produceret økologisk frugt og grønt. Foreningen blev oprettet i 2008 efter inspiration fra det amerikanske fødevarefællesskab Park Slope Food Coop i Brooklyn, New York. I dag (2018) har KBHFF omkring 600 aktive medlemmer og består af otte lokalafdelinger eller „butikker“ spredt ud over København.

Udgangspunktet for KBHFF var at skabe et alternativ til de konventionelle supermarkeder og i stedet som borgere gå sammen om at handle direkte med de lokale økologiske producenter. Dels for at gøre friske, lokale råvarer nemt tilgængelige for alle byens beboere og dermed gøre vejen fra jord til bord kortere og mere personlig. Og dels for at støtte – og sikre – en mere fair pris overfor de lokale økologiske avlere.

Københavns Fødevarefællesskab er et „arbejdende fællesskab“. Det er medlemmerne selv, der modtager grøntsagerne, pakker dem i poser, distribuerer dem og udleverer dem i KBHFFs butikker rundt omkring i byen. I begyndelsen var alle medlemmer forpligtet til at arbejde frivilligt tre timer om måneden med f.eks. at pakke grøntsager eller stå i butikken. I dag kan man som medlem også vælge at købe poser (til en højere pris) uden at arbejde frivilligt. Men fødevarefællesskabet er stadig drevet af frivillig arbejdskraft.

INTRODUKTION

Det er bare fucking grøntsager“, blev der engang sagt til en generalforsamling i Københavns Fødevarefællesskab (KBHFF). Men KBHFF er meget mere end bare grøntsager. Vi er også et aktivt grønt fællesskab af borgere, der ønsker at være en del af en bæredygtig fremtid.

I dette kapitel vil vi dele vores erfaringer med, hvordan en stor og løst koblet græsrodsorganisation som KBHFF er bundet sammen af en særlig fællesskabskultur, og hvor udfordrende det kan være at styrke og pleje den i takt med, at organisationen udvikler sig. Med fællesskabskultur mener vi den filosofi og måde, hvorpå vi arbejder sammen, behandler hinanden, tager imod hinanden og fordeler leder-skabet og arbejdsopgaverne imellem os. Det er vores oplevelse, at et godt og inkluderende fællesskab ikke nødvendigvis opstår af sig selv, blot fordi man er flere mennesker, der arbejder sammen om samme sag. I KBHFF har vi ingen frivilligledere til at styre slagets gang eller til at løfte de tunge administrative opgaver. For os handler god fællesskabskultur derfor i høj grad

om at sikre, at alle medlemmer føler ansvar og medejerskab for foreningen og samtidig synes, at det er sjovt og berigende at tage dette ansvar.

Så hvordan arbejder man sammen på kryds og tværs på den bedst mulige måde i en stor, anti-hierarkisk og løst koblet frivillig forening som KBHFF? Det spørgsmål er omdrejningspunktet i vores kapitel, som vi har struktureret omkring fire overordnede læresætninger. Læresætningerne opsummerer hver især en „best practice“, som vi igennem årene har udviklet i KBHFF i forhold til bl.a. organisationsstruktur, introduktion af nye medlemmer og internt sammenhold. Men vi kommer også ind på nogle af de udfordringer og dilemmaer, som vi er stødt på undervejs. Til slut har vi samlet vores erfaringer og oplevelser i en række anbefalinger, som vi håber kan give inspiration, ideer og virkelyst til andre frivillige, grønne fællesskaber.

Først vil vi dog tage dig med tilbage i tiden til en vinterkold onsdag eftermiddag i København, et par år efter det hele startede.

Et første møde med fødevarefællesskabet (København, 2012).

Det er vinter og bidende koldt. Mørket er allerede ved at sænke sig over hus-tagene, og en isnende vind får små snefnug til at fuge om ørerne på de mange skikkelser, der er på vej hjem fra arbejde. En ung kvinde parkerer sin cykel i en baggård foran det, der mest af alt ligner et stort fleretagers drivhus. Fra de store glaspartier strømmer et varmt og indbydende lys. Det er Det Økologiske Inspirationshus på Frederiksberg. Kvinden er for nylig blevet medlem af Københavns Fødevarefællesskab og er mødt op i sin lokalafdeling for at hente sin pose med økologiske grøntsager.

Tøvende træder hun indenfor. Ved et lille bord for enden af lokalet sidder to kvinder med en bærbar og en lille pengekasse foran sig. Rundt om dem står en masse brune stofposer, som bugner af grønne toppe og brune knolde. Men særligt den tændte brændeovn fanger kvindens opmærksomhed. Hun føler sig kold og forkommen efter at have cyklet i det kolde vintervejr og er næsten ved at fortryde, at hun ikke bare cyklede direkte hjem.

"Hej, er du kommet for at hente din pose?" spørger en af kvinderne bag bordet. Den anden kigger også op og udbryder: „Du ligner virkelig en, der trænger til at få varmen! Kom, sæt dig herover ved brændeovnen. Kunne du ikke tænke dig en kop te?“. Glad og overrasket bliver kvinden placeret i en stol foran den varme brændeovn. Hun falder hurtigt i snak med de to andre medlemmer, som står for at udlevere ugens poser den onsdag. Indimellem kommer folk ind for at hente deres pose, og alle bliver mødt med smil og en kop te. Stemningen er varm og hyggelig, men til sidst får kvinden løsrevet sig og bevæger sig hjem med sin brune stofpose, som er tung af vinterens kål og rodfrugter.

Det var de lokale, økologiske grøntsager, der var årsagen til, at kvinden meldte sig ind i Københavns Fødevarefællesskab. Men hun tog hjem fra sit første møde med fødevarefællesskabet med en følelse af også at have fået noget andet. Nemlig et varmt og omsorgsfuldt fællesskab.

1. SØRG FOR EN KLAR OG SYNLIG ORGANISATIONSSTRUKTUR

En fortælling om op- og nedture

Mange historier kan fortælles – og er blevet fortalt – om Københavns Fødevarerefællesskab. Da KBHFF for første gang slog dørene op, foregik det i en kælder i Korsgade på Nørrebro med 30 forudbestilte poser. Et år efter havde KBHFF 500 medlemmer og begyndte at florere i de

landsdækkende medier. Den store medlemstilgang fik nye lokalafdelinger til at blomstre op rundt omkring i byen. Samtidig spredtes ideen til resten af landet, og byer som Aarhus og Odense fik deres egne fødevarerefællesskaber. I 2011 var medlemstallet for KBHFF steget til 3000! Fødevarerefællesskabet var nu fordelt på mere end 10 lokalafdelinger og distribuerede omkring

5 tons grøntsager om ugen fra et fælles lager og ud til medlemmerne.

Men den voldsomme vækst gav også store udfordringer. Det stillede selvsagt store krav til foreningens struktur og organisation, at vi pludselig var så mange, og at alt samtidig var baseret på frivillig arbejdskraft og en flad struktur. De mange nye arbejdsgrupper og lokalafdelinger førte til manglende overblik over, hvem

Fællesspisning
i KBHFF

der havde hvilke beslutningskompetencer, og hvilke beslutninger der blev truffet hvornår og af hvem. Hvem havde mandat til at beslutte, hvilken retning KBHFF skulle bevæge sig i? Hvem skulle bestemme helt konkrete ting, såsom om hvorvidt det var i orden at sælge ærtetoppe fra danske fængsler eller avocadoer fra Israel? Og hvordan skulle vi sikre, at KBHFF som organisation – uanset størrelsen – fortsat var både overskuelig og gennemsigtig for det enkelte medlem?

Usikkerheden førte til interne konflikter mellem de forskellige arbejdsgrupper, og flere af fødevarefællesskabets centrale kræfter oplevede udbrændthed eller gik ganske enkelt ned med stress og forsvandt fra foreningen. Engagementet og iverigheden var dalende, og det var svært at rekruttere nye frivillige til at løfte de centrale og driftstunge opgaver.

Samtidig stod det klart, at der herskede økonomisk kaos. Regninger blev ikke betalt til tiden, og der manglede ganske enkelt et overblik over foreningens økonomi.

Nytænkning af struktur og kultur

Alt dette betød at vi var nødt til at udvikle nye overordnede strukturer for KBHFF's organisation, regnskab, kommunikation, distribution, indkøb af varer osv. Et stort medlemsmøde i 2014 resulterede i en helt ny organisationsstruktur, som bl.a. inkluderede en aktiv bestyrelse. Og året efter blev det besluttet at ansætte en bogholder og en fælleskoordinator nogle timer om ugen til at varetage nogle af de driftstunge opgaver, som det var svært at rekruttere frivillige til.

DET HANDLER OM AT SIKRE EN KULTUR, HVOR ALLE MEDLEMMER OPLEVER, AT DE BLIVER HØRT OG VÆRDSAT, MEN OGSÅ HVOR MAN SOM MEDLEM SELV TAGER ANSVAR

Det var dog ikke kun strukturen, men også kulturen, der krævede nytænkning. Med længere afstand mellem medlemmer og afdelinger, en større mangfoldighed og mange forskellige synspunkter på, hvad vores fællesskab egentlig var for en størrelse, var det også afgørende, at vi sørgede for at opretholde og pleje et stærkt internt fællesskab. For at få vores forening til at hænge sammen, var det med andre ord vigtigt for os ikke kun at beskæftige os med vores erklærede mål og visioner om at sikre bæredygtige fødevarer til byens beboere, men også at styrke det interne fællesskab, som skulle få visionerne til at ske. Og det er

her, at arbejdet med fællesskabskultur kommer ind i billedet.

Sidenhen er KBHFF igen skrumpet i størrelse. I skrivende stund er vi nede på omkring 600 aktive medlemmer, og vi sælger omkring 200 poser om ugen. Som nok mange andre foreninger før os kæmper vi nu med at finde vores ståsted som en forening, der ikke længere har samme nyhedsværdi som for 10 år siden, og hvor mange af de oprindelige ildsjæle ikke længere er aktive. Når vi i dag arbejder med fællesskabskultur i KBHFF, handler det derfor i høj grad også om medlemsfastholdelse og „genbegejstring“ af eksisterende medlemmer.

2. SØRG FOR MEDEJERSKAB & KLARE FORVENTNINGER

Flad struktur og levende demokrati

I et fællesskab som KBHFF handler en god fællesskabskultur især om at sikre en følelse af medejerskab. Dvs. at alle medlemmer oplever, at de kan være med til at påvirke og bestemme, hvordan fødevarerfællesskabet skal drives og udvikles. Det handler med andre ord både om at sikre en kultur,

hvor alle medlemmer oplever, at de bliver hørt og værdsat, men også hvor man som medlem selv tager ansvar – og har lyst til at tage ansvar, fordi det er sjovt og berigende

Det hænger sammen med, at man som medlem af KBHFF ikke bare er kunde eller forbruger, men også „medejer“ og „medarbejder“. Det er først og fremmest med til at holde prisen nede på de økologiske grøntsager

(da et mellemed, nemlig supermarkedet, springes over). Men det er også en af grundstenene i fødevarerfællesskabets anti-hierarkiske og flade struktur. Det er medlemmerne, og ingen andre, der driver tandhjulene i fødevarerfællesskabets store maskineri. Vi arbejder ud fra et grundlæggende princip om, at alle medlemmer har et medansvar for foreningens drift og udvikling. Der er ingen styring „oppefra“. Arbejdet foregår i åbne arbejdsgrupper, og alle beslutninger vedtages ved konsensus på generalforsamlinger eller medlemsmøder, hvor alle medlemmer inviteres til at deltage. Hver enkelt arbejdsgruppe eller lokalafdeling har ydermere stor autonomi til selv at handle og træffe beslutninger, så længe det er inden for deres eget område.

Samtidig gør vi alle vores arbejdsdokumenter og mødereferater offentligt tilgængelige på vores „wiki“, så alle medlemmer – og i øvrigt også andre interesserede – har mulighed for at følge med. Wikien er et helt centralt samarbejdsværktøj for os i KBHFF. Udover at fungere som et slags online

leksikon over KBHFF er wikien åben, så alle medlemmer kan redigere i den, tilføje sider, uploade dokumenter osv. Med tiden er wikien derfor blevet et omfattende og værdifuldt – om end lidt kaotisk – „bibliotek“ af kollektive erfaringer. Det skal være med til at sikre størst mulig gennemsigtighed i den måde, vi arbejder på, og i forhold til de beslutninger, der træffes rundt omkring i fødevarerfællesskabet. På den måde håber vi, at dem, der gerne vil tage ansvar, også har bedre mulighed for at gøre det og ikke behøver at opfinde den dybe tallerken igen og igen.

Københavns Fødevarerfællesskab er derfor hverken mere eller mindre end det, medlemmerne selv gør det til. Det er „de aktives demokrati“, hvor alle medlemmer kan være med til at præge fødevarerfællesskabets drift og udvikling. Det gør KBHFF til en helt særlig platform, hvor medlemmernes forskellige projekter, ideer og initiativer får mulighed for at blomstre og blive ført ud i livet. Men det stiller også store krav til vores organisering og indbyrdes samarbejdskultur. Og efterhånden,

KBHFF's afdeling på Nørrebro

som fødevarerfællesskabet voksede, stod det klart for os, at denne særlige organisering ikke nødvendigvis var selvindlysende for alle nye medlemmer.

Kunde eller medlem?

Udover at være et fællesskab af frivillige, der brænder for en grøn dagsorden, er KBHFF også helt grundlæggende en indkøbsforening. Vi indkøber en stor mængde grøntsager hver uge, som vi distribuerer til vores medlemmer, ganske ligesom f.eks. Aarstiderne. Er KBHFF da en virksomhed med kunder? Eller er det en forening med medlemmer? I en medlemsundersøgelse fra 2014 blev alle daværende medlemmer spurgt, om de følte sig mest som medlem eller kunde på en skala fra 1 til 10. Undersøgelsen gav ikke noget entydigt svar, og de fleste placerede sig rent faktisk et sted midt mellem. Kun 2% følte sig fuldstændigt som kunder, mens 8% følte sig fuldstændigt som medlemmer.

Dette er ikke nødvendigvis et problem i sig selv. Men i forhold til at opretholde en fællesskabskultur med en stærk følelse af medejerskab kan det godt blive et dilemma, hvis vægtskålen tipper for kraftigt i retning af kunde. Hvis man primært føler sig som kunde og f.eks. oplever et problem, vil man ofte være tilbøjelig til at lede efter en overordnet, som man kan fremlægge

sit problem for, og som vil sørge for, at problemet bliver løst. I en flad struktur som KBHFF er der bare ikke nogen overordnede. Der er selvfølgelig nogle medlemmer, som har mere erfaring end andre, og der er nogle medlemmer, som har påtaget sig mere ansvar og

flere arbejdsopgaver end andre. Men disse centrale personer har stor risiko for at blive „Tordenskjolds soldater“ og få pålagt for mange opgaver, hvis ikke der er en generel kultur i foreningen om, at man selv og/eller sammen med andre tager initiativ til de forbedringer, der kan løse det problem, man oplever.

Klare forventninger, glade medlemmer

I takt med at fødevarerefællesskabet skulle rumme stadigt flere nye medlemmer, stod det derfor klart for os, hvor vigtigt det er med en indledende forventningsafstemning. Vi oplevede, at der kunne være stor forskel på, hvad der motiverede folk til at blive medlem. Medlemsundersøgelsen fra 2014 viste, at det i høj grad er de grønne værdier, som binder os sammen. Næsten alle medlemmer mente, at det var vigtigt eller meget vigtigt at støtte udviklingen til et mere bæredygtigt samfund, at få adgang til økologiske og biodynamiske produkter af høj kvalitet og at få lokalt producerede produkter. Men billedet var mere blandet, når det kom til betydningen af fællesskabet. Her svarede kun halvdelen, at de mente, at fællesskabet var vigtigt eller meget vigtigt, mens den anden halvdel mente, at det slet ikke var vigtigt for deres motivation.

Nye medlemmer kom derfor med mange forskellige forventninger til,

hvad det var for en forening, de havde meldt sig ind i. Og omvendt havde eksisterende medlemmer ofte nogle bestemte (og måske usagte) forventninger til såvel hinanden som til nye medlemmer. Noget, der især som nyt medlem kan være svært at gennemskue. For at undgå misforståelser og uoverensstemmelser begyndte vi derfor at dele forventningerne på skrift. Vi lavede vagtbeskrivelser til de mange forskellige tjanser, medlemmer kan påtage sig i fødevarerefællesskabet. Både helt praktiske beskrivelser af hvordan man f.eks. pakker grøntsager eller står i butikken. Men også vagtbeskrivelser for hvad det vil sige at være medlem af en arbejdsgruppe.

I vagtbeskrivelserne kunne vi synliggøre vores forventninger til hinanden fra starten. Her kunne vi beskrive, hvordan vi arbejder i gruppen, hvornår

Medlemmer af KBHFF på lugetur

og hvordan vi holder møder, hvordan vi træffer beslutninger, hvordan vi kommunikerer på og udenfor møderne (online, skriftligt og ansigt-til-ansigt), hvordan vi vil håndtere interne konflikter, hvordan vi tager imod nye medlemmer og tager afsked med medlemmer, som forlader gruppen igen – og ikke mindst hvor meget arbejde, det forventes, at der lægges i gruppen.

Her er – til eksempel – et uddrag af en vagtbeskrivelse for en af arbejdsgrupperne i KBHFF:

Forventninger

Vi prioriterer god stemning højt og mener, at kendskabet til hinanden er vigtigt for en god intern kommunikation. Forventninger til hinanden i gruppen er, at man

- a. Dukker op til møderne
 - b. Påtager sig opgaver
 - c. Laver de opgaver, som man har påtaget sig
1. Engagementsniveauer
Det er ikke en forventning, at alle laver lige meget. Som medlem kan du engagere dig på forskellige niveauer. Nogle engagerer sig 3 timer om måneden, mens andre bruger væsentligt mere tid. Men alle medlemmer er lige meget værd, uanset om man bruger 3 timer om ugen eller 3 timer om måneden

2. Det skal være hyggeligt og rart
Det er vigtigt, at møderne gøres hyggelige og rare, f.eks. ved at sørge for kaffe, te og evt. kage. For at lære hinanden bedre at kende er det også en god ide en gang imellem at spise sammen.

3. Sprogbrug
Sprogbruget, især skriftligt, har vigtig betydning. Det bør være neutralt eller positivt. Der er frihed til at ytre sig i gruppen. Ingen må føle sig nedgjort/ydmyget/overset/nedprioriteret. Hvis det sker, kan det tages op som det første på møderne for at sikre, at ingen falder fra.

Udfordringerne ved vagtbeskrivelser og skriftlige forventningsafstemninger er selvfølgelig, at det kan være et stort arbejde at udarbejde dem. Hvis de formuleres i fællesskab i gruppen, er det dog vores erfaring, at det kan være en god anledning til at tage nogle vigtige snakke om indbyrdes forventninger, kommunikation, fordeling af arbejdsopgaver osv. Derudover har vi erfaret, at det kan være en udfordring at huske hinanden på – og ikke mindst efterleve – vagtbeskrivelsen, efter at den er udfærdiget, således at den ikke med tiden ender som endnu et dokument, nogen engang har skrevet, i stakken af gamle referater, guides og drejebøger.

3. SØRG FOR AT VIDEREGIVE ERFARINGER

Mange medlemmer ind og ud

Et fællesskab som KBHFF er et fællesskab i konstant forandring. Vi har en høj medlemsgennemstrømning, og fællesskabets aktiviteter og „retning“ afhænger af, hvem der på det givne tidspunkt har taget teten og driver hjulene fremad. Mange ildsjæle har igennem årene lyst for KBHFF. En del er brændt ud, andre har blot bevæget sig videre. Ganske få af de oprindelige initiativtagere og ildsjæle er stadig aktive i fødevarefællesskabet i dag. Til gengæld har nye kræfter taget over. Men det gør det selvfølgelig udfordrende at videregive erfaringer. Som Andreas Lloyd, en af fødevarefællesskabets grundlæggere, engang har formuleret det: „Hver gang en nøgleperson forlader fødevarefællesskabet, er det som et bibliotek, der brænder“.

Den høje medlemsgennemstrømning føles på den ene side som et grundvilkår i en forening som KBHFF. Det er vores oplevelse, at mange medlemmer forlader fødevarefællesskabet, ikke pga. udbrændthed eller

utilfredshed, men simpelthen fordi deres livssituation ændrer sig. De får måske et arbejde, er færdige med at studere eller får børn og får derfor mindre tid i hverdagen til frivilligt arbejde. På den anden side viser vores erfaringer også, at der er en del nye medlemmer, som hurtigt forlader fødevarefællesskabet igen. En medlemsundersøgelse foretaget i 2016 viste f.eks., at der er en stor overvægt af nye medlemmer i KBHFF, som kun køber en enkelt pose og melder sig ud kort tid efter. Der er derfor noget, der tyder på, at medlemsfastholdelse og introduktion af nye medlemmer hænger uløseligt sammen, og at

strategier for medlemsfastholdelse især bør sættes ind over for de helt nye medlemmer. Og omvendt, at strategier for introduktion af nye medlemmer i virkeligheden handler en hel del om medlemsfastholdelse. Der, hvor vi sætter tidligt ind og introducerer nye medlemmer for KBHFFs fællesskabskultur, har vi større succes med at fastholde dem som engageret medlem. Men hvordan gør vi det helt konkret?

Introduktion af nye medlemmer

Tilbage i 2014 mødtes repræsentanter fra de forskellige lokalafdelinger i KBHFF til en åben erfaringsudveksling om intro for nye medlemmer. Formålet med mødet var, at deltagerne hver især kunne dele deres erfaringer og i fællesskab forsøge at formulere en „best practice“ guide til brug i alle afdelingerne. Efter en fælles brainstorm

nåede deltagerne frem til fem punkter, som det er vigtigt, at nye medlemmer af fødevarerfællesskabet får ud af et introduktionsforløb:

1. En følelse af medejerskab. At nye medlemmer føler, at de kan være med til at påvirke og bestemme, hvordan KBHFF skal drives og udvikles.
2. Tryghed. At nye medlemmer ved, at der er nogen, som de kan spørge om hjælp, når de er i tvivl.
3. Godt værtskab. At nye medlemmer bliver budt velkommen og anerkendt som nye medlemmer, der skal tages hånd om.
4. Tjekkede rammer. At selvom KBHFF er en krøllet græsrodsorganisation, så er der stadig styr på det meste.
5. Glæde. At der er god stemning, imødekommende mennesker og godt humør i butikken, der giver nye medlemmer lyst og mod på at komme tilbage og være med en anden gang.

Siden hen har de fleste lokalafdelinger sammensat forskellige former for introduktionsforløb for nye medlemmer. I nogle lokalafdelinger er det obligatorisk for alle nye medlemmer at deltage i et „intromøde“, mens andre lokalafdelinger har udpeget deciderede „introvagter“, som er frivillige, der hver onsdag i

Æbletur til Fejø

butikkens åbningstid tager imod nye medlemmer, fortæller dem om organisationen og melder dem ind. Formålet med intromøderne og introvagterne er at sammensætte et introduktionsforløb, der selvfølgelig først og fremmest giver nye medlemmer lysten til at komme igen, men som også giver en forståelse for, hvad KBHFF er for et fællesskab, og hvilke forventninger vi har internt til hinanden. Én ting er at fortælle, hvordan foreningen rent organisatorisk er skruet sammen, hvordan det frivillige arbejde fungerer osv. Men det er også vigtigt fra starten at gøre det nemt og gennemskueligt for nye medlemmer, hvordan de kan være med til at udøve medbestemmelse, bringe deres kompetencer i spil og føle sig værdifulde for fællesskabet.

På intromøderne fortæller vi således både om fødevarefællesskabets overordnede struktur og værdier, samtidig med at de fremmødte får mulighed for at lufte deres forventninger og ønsker til deres medlemskab. Vi har derudover oplevet de regelmæssige intromøder som en god og uforpligtende måde at samle større eller mindre grupper af interesserede borgere på. Hvis møderne f.eks. slås op på nettet, de sociale medier eller på det lokale bibliotek, er det pludselig en god og nem måde at rekruttere nye medlemmer på. Intromøderne kræver selvfølgelig, at interesserede afsætter tid i deres

kalender til at møde fysisk op. Men intromøder behøver ikke at være i klassisk foredragsformat med en person, der fortæller foran et powerpointshow. Vi har også holdt intromøder i mere hyggelige rammer, i en rundkreds af sofaer eller over en kop kaffe, hvor vi i højere grad har ført en samtale med de fremmødte. Det kan virke mindre formelt og kan give mere plads til, at de fremmødte føler sig trygge til at stille spørgsmål og fortælle om deres forventninger. Uanset formen har vi ofte flyers og infoldere med, så potentielle medlemmer har noget materiale, de kan tage med hjem. Andre gange har vi tilmeldt folk med det samme, så de ikke først skal hjem og selv huske at tage kontakt.

Udfordringen for os har nogle gange været at finde erfarne medlemmer til at afholde intromøderne eller være introvagter. Vi har nogle gange haft introgrupper, der i sig selv bestod primært af nye medlemmer, og det kan selvsagt gøre det svært at videregive de nødvendige erfaringer. Nogle lokalafdelinger har derfor udviklet standardiserede „introkits“ med f.eks. en velkomstmål, vigtige kontaktoplysninger, information om kommende aktiviteter, links til hjemmeside, Facebookgruppe osv. Et introkit kan hurtigt sendes til interesserede eller nye medlemmer og sikrer på den måde, at alle nye medlemmer får den samme information.

4. STYRK DET SOCIALE SAMVÆR

Omsorg og nærvær

Uanset omfanget af intromøder, introkits osv. er det dog også vores oplevelse, at det nogle gange er de helt små og basale ting, som gør at et nyt medlem føler sig taget godt imod og får lyst til at komme igen. For kvinden i det indledende stemningsbillede fra lokalafdelingen på Frederiksberg var det f.eks. afgørende, at hun blev mødt med omsorg og en kop te, da hun kold og forkommen mødte op i sin lokalafdeling for første gang. Til et udviklingsmøde i 2017, om bedre introduktion af nye medlemmer, omtalte vi dette som „omsorgsprincipper“, og vi begyndte for første gang at tale om „fællesskabskultur“.

På samme måde som KBHFF er bygget op omkring 10 grundprincipper, der indeholder vores værdier og visioner, var tanken med omsorgsprincipperne at formulere lignende nøglesætninger for, hvordan vi er sammen med hinanden, når vi mødes i lokalafdelingerne, til møder og arrangementer. Det viste sig svært at formulere nogle konkrete omsorgsprincipper, da mennesker er forskellige og udøver

omsorg, positivitet og omtanke i samværet med andre på forskellige måder. Vi har derfor aldrig defineret omsorgsprincipperne i bogstavelig forstand. Men det var stadig givende for os at tage snakken internt om, hvordan vi kan være mere omsorgsfulde og nærværende overfor hinanden, og bl.a. skrive måden, vi samarbejder og er sammen på ind i vores vagtbeskrivelser – hvis det ikke allerede stod der.

Sammenhold og kendskab til hinanden

Københavns Fødevarerfællesskab er et fællesskab, som består af mange løst koblede mindre enheder. De mange lokalafdelinger og forskellige arbejdsgrupper, som hver især har stor autonomi til selv at træffe beslutninger og føre projekter ud i livet, gør, at fødevarerfællesskabet nogle gange minder mere om et „fællesskab af fællesskaber“ end én sammentømret enhed. Mange af de udfordringer og dilemmaer, vi står overfor, er dog fælles for alle „fødevarerfæller“, og derfor er det vigtigt for os at samle medlemmerne på tværs af afdelinger, så vi kan skabe en fælles identitet og følelse af, at vi

møder udfordringerne i fællesskab. Det gør vi f.eks. gennem fællesspisninger og medlemsarrangementer som f.eks. avlermøder, workshops og lugeture, hvor medlemmer fra hele København mødes.

Selvom det langt fra er alle, der melder sig ind i fødevarerfællesskabet for fællesskabets skyld, er det vores erfaring, at det i høj grad kan betale sig

aktivt at styrke det sociale samvær i foreningen. Der opstår en anden form for samarbejde, og det er nemmere at håndtere interne konflikter, når vi har et vist kendskab til hinanden. Til fællesspisningerne kan vi f.eks. samles om vores fælles interesse for maden og de økologiske råvarer og inspirere hinanden med nye opskrifter og smage.

FÆLLESSKABSKULTUR I PRAKSIS – ET EKSEMPEL FRA FÆLLESSPISNING I KBHFF

På vores koordineringsmøder, hvor de fælles arbejdsgrupper mødes og koordinerer arbejdet, er fællesspisning et fast indslag. Konceptet er, at alle tager en lille ret med til fælles deling, og det munder ofte ud i deling af opskrifter og samtaler om, hvordan man kan bruge de forskellige råvarer og grøntsager, som vi får i vores poser. Fælles anekdoter og oplevelser fra fællesspisningerne er også med til at samle os som fællesskab. Der var f.eks. en gang, hvor vi alle sammen havde medbragt forskellige versioner af spidskålssalat – resultatet af, at der havde været en del spidskål i poserne i de forgangne uger!

Det førte til en spontan konkurrence om aftenens bedste spidskålssalat. Men fællesspisningen kan også hjælpe nye medlemmer med at blive integreret i gruppen. Det kan være angstprovokerende at skulle medbringe en hjemmelavet ret i et forum som et fødevarerfællesskab, hvor man som nyt medlem måske har en forestilling om, at alle spiser meget „korrekt“ – økologisk, hjemmelavet, vegansk, slow osv. Men ved at dele et måltid eller ved at lave mad sammen opdager man måske, at selv garvede fødevarerfæller også spiser frysepizza en gang imellem – eller køber agurker om vinteren.

Sociale møder er gode møder

Det sociale samvær kan også styrkes på møderne. Møder er en uundgåelig del af arbejdet i en frivillig forening som KBHFF, og de har selvfølgelig først og fremmest et praktisk formål med drift, udvikling, og uddelegering af opgaver. Men vi oplever også, at møderne har et vigtigt socialt formål. Det er ofte på møderne, at vi ser hinanden ansigt til ansigt og tilbringer meget tid sammen. For os handler

Ugens frugt og grøntsager bæres hjem

møderne derfor også om at styrke en følelse af samhørighed. At vi møder udfordringerne i fællesskab og løser dem sammen, og at vi alle arbejder sammen i den samme retning med fælles mål og formål.

Helt konkret betyder det, at vi har arbejdet med at gøre vores møder nemmere og sjovere at deltage i. Udover helt lavpraktisk at sørge for f.eks. kaffe og kage er kunsten i bund og grund at holde møder, som man kommer styrket og inspireret – og ikke drænet – hjem fra. At have klare deadlines og klare beskrivelser af punkterne på dagsordenen: Skal der besluttes noget? Skal deltagerne i mødet informeres om noget? Eller drejer punktet sig om idé-udvikling? Vi har derudover haft succes med at lave faste regler for, hvordan vi sørger for, at alle perspektiver bliver hørt, og hvordan beslutninger tages. Vi stræber f.eks. altid efter at træffe beslutninger ved konsensus. Det tager nogle gange længere tid end f.eks. en afstemning, men det sikrer til gengæld, at alle føler sig hørt. For det styrker fællesskabet at tage beslutninger i fællesskab. Derfor er det også vigtigt for os altid at have en ordstyrer ved møderne, som sikrer, at alle, som ønsker at få ordet, også får det. Og at vi ikke går videre til næste punkt på dagsordenen, førend der er en følelse af, at vi har taget alle med i beslutningen.

KONKLUSION

I dette kapitel har vi delt ud af vores erfaringer og refleksioner omkring den særlige fællesskabskultur, der binder KBHFF sammen. Vi håber, at det har givet inspiration og ideer til, hvordan man kan arbejde med fællesskabskulturen i andre foreninger, organisationer eller fællesskaber. For os har arbejdet med fællesskabskultur i høj grad handlet om at bevare vores flade struktur og levende demokrati i perioder med både fremgang og tilbagegang. Det har handlet om at skabe en kultur, hvor møder er givende og ikke drænende. Hvor nye medlemmer føler sig velkomne og får lyst til at blive, og hvor alle føler ansvar og medejerskab for et fællesskab, hvor vi først og fremmest mødes pga. vores fælles interesse eller hjertesag, selvom der til dagligt ofte „bare“ er

driftsopgaver på dagsordenen. Men fællesskabskultur er også svært at sætte på formel. Det er et diffust begreb. Det er alt det usagte. Det der står skrevet mellem linjerne. Det implicitte. Og vi er ikke altid lige gode til det. Hvordan skaber vi en kultur, så vi ikke brænder ud? Hvordan skaber vi en kultur, hvor de driftstunge opgaver ikke overvælder fællesskabet? Når fællesskabskultur er så vigtigt for os i KBHFF, er det fordi, det i KBHFF handler lige så meget om, hvordan vi gør tingene, som hvad vi gør. Hvad, vi gør, er i og for sig meget simpelt. Vi køber varer fra lokale avlere, pakker det i poser og udleverer dem til vores medlemmer hver onsdag. Men vi ønsker også at gøre det på en bestemt måde, og det er her, at fællesskabet er så vigtigt.

ANBEFALINGER

- Sørg for en klar og synlig organisationsstruktur og ansvarsfordeling. Tænk over, hvordan I som forening eller fællesskab træffer beslutninger. Fordel f.eks. ansvaret i forskellige arbejdsgrupper, der har hver deres ansvarsområde. Men husk samtidig at pleje den fælles kultur og det interne fællesskab.
- Del viden i jeres fællesskab på en tilgængelig og transparent måde, så alle medlemmer har mulighed for at føle medejerskab og følge med i, hvad der foregår i alle led. Lav f.eks. en „wiki“ og gør alle mødereferater og arbejdsdokumenter offentligt tilgængelige.
- Sørg for at videregive erfaringer, så nye medlemmer helt fra starten af føler sig trygge og taget godt imod samt ved, hvordan organisationen hænger sammen, og føler, at de kan bidrage med noget værdifuldt.
- Sørg for at konkretisere og tydeliggøre interne forventninger, så det er tydeligt for alle slags medlemmer, hvad I forventer af hinanden: unge som gamle, nye og erfarne, dem som føler sig mest som „kunde“ og dem som føler sig mest som „medlem“ – eller begge dele. Forventningsafstemninger kan f.eks. skrives ind i vagtbeskrivelser.
- Lav introduktionsforløb for nye medlemmer. Afhold f.eks. regelmæssige intromøder, udpeg „introvagter“ eller lav et standardiseret introkit med vigtige informationer, som kan sendes til nye medlemmer.
- Styrk det sociale samvær. Hold f.eks. medlemsarrangementer, fællesspisninger, tag på udflugter osv. På den måde lærer medlemmerne hinanden bedre at kende, men det skaber også følelsen af at løfte i flok. Sammen er I stærke
- Styrk sammenholdet ved at dyrke en god mødekultur. Gør møderne hyggelige og rare, så I kommer styrket, og ikke drænet, hjem fra dem. Husk f.eks. kaffe og kage. Men sørg også for at gøre møderne klare og effektive med en god dagsorden, ordstyrer og referent.
- Tænk over, hvordan møderne (og beslutningsprocesserne i det hele taget) gøres inkluderende, så alle oplever, at de bliver hørt, f.eks. ved at træffe beslutninger ved konsensus.

GRIMME TOMATER HAR OGSÅ BRUG FOR KÆRLIGHED

Strategisk kommunikation i Stop Spild Af Mad

Foto: Jeppe Hansen
Aktion Juleoverdkud

Forfattere: Selina Juul og Simon Lex

Selina Juul er uddannet grafisk designer og stifter af foreningen og bevægelsen Stop Spild af Mad. Selina har skrevet danske og internationale kogebøger, kronikker og debatindlæg om madspild, og for sit arbejde med at mindske madspild er hun blevet anerkendt med priser som Svend Auken-prisen (2013), Nordisk Råds Natur- og Miljøpris (2013) og prisen som Årets Dansker (2014).

Simon Lex er adjunkt på Institut for Antropologi, Københavns Universitet. Simon forsker i bæredygtig byudvikling og nye teknologier. I samarbejde med Stop Spild Af Mad arbejder han herunder med brugen af digitale medier i sociale bevægelser og fællesskaber.

STOP SPILD AF MAD

Stop Spild Af Mad er en non-profit, frivillig forbrugerbevægelse, som siden 2008 har arbejdet for at reducere madspild. Danmark genererer et årligt madspild på mange hundrede tusind tons, og det kæmper foreningen for at stoppe. Stop Spild Af Mad bakkes op af tusinder af borgere samt en række toneangivende politikere og anerkendte madpersonligheder, som alle har det til fælles, at de ikke vil finde sig i madspild. Foreningen har ligeledes medvirket til at bringe massivt fokus på madspild internationalt og opnået en række resultater i EU, Norden og FN.

INTRODUKTION

I dette kapitel vil vi (Selina og Simon) vise, hvordan forbrugerbevægelsen Stop Spild Af Mad forsøger at reducere madspild gennem strategisk kommunikation. Arbejdet har i snart 11 år grundlæggende handlet om at dele viden om madspild og dets effekter, og det har været afgørende at få budskabet bredt ud blandt danske borgere, også dem, der ikke går op i madspild eller klimaforandringer. I kapitlet beskriver vi struktur og opbygning af foreningen samt det løbende arbejde med at opnå indflydelse i politiske og industrielle fora i Danmark. Vi vil herunder fokusere på forholdet til pressen, brugen af digitale medier samt partnerskaber med større offentlige organisationer og erhvervslivet. Vi fremstiller endvidere Stop Spild Af

Mad som en fleksibel og løst-knyttet bevægelse, som finder sammenhæng i en fælles sag. På trods af det dobbelte forfatterskab bygger kapitlet på Selinas erfaringer, og da Selina i høj grad repræsenterer bevægelsen Stop Spild Af Mad vil de følgende afsnit fremstå med en personlig jeg-fortæller (Selina). Vi håber, at disse erfaringer kan fungere som inspiration for andre bæredygtige bevægelser og foreninger, som til tider har svært ved at fremme og forankre deres visioner bredt i samfundet.

Begyndelsen til Stop Spild Af Mad

Jeg grundlagde Stop Spild Af Mad i 2008, og bevægelsen har således for nyligt haft 10-års fødselsdag. Egentlig startede jeg mit arbejde, fordi jeg var vred. Jeg kom til Danmark i 1980'erne fra Moskva, det gamle Sovjetunionen, hvor vi voksede op med knappe ressourcer. Supermarkeder stod næsten tomme, og der var få madvarer på hylderne. Vores familie skulle passe på enhver brødkumme, og vi havde ikke råd til bare sådan at smide spiseligt mad ud. Jeg blev derfor oprørt, da jeg kom til Danmark og opdagede, hvordan masser af god mad blev kastet bort både i supermarkederne, bagerierne og i de private husholdninger. Min oplevelse og vrede var egentlig drivkraften bag opstarten (2008) og det efterfølgende arbejde i Stop Spild Af Mad. Altså både min personlige historie, men også i høj grad et samfundsmæssigt problem, som borgere og organisationer bliver nødt til at forholde os til og ændre på i fællesskab. Og jeg ramte tydeligvis et ømt punkt. Blot to uger efter kom vi i de nationale nyhedsmedier, og siden har vi uden at se os tilbage arbejdet på at nedbringe madspildet i det danske samfund.

EN FLEKSIBEL ORGANISATION MED FOKUS PÅ SAGEN

I de seneste ti år har jeg som forkvinde i Stop Spild Af Mad arbejdet på at reducere madspild i Danmark. Målsætningen med bevægelsen har ikke været at få medlemmer tilknyttet til „min“ eller „vores“ forening. Det har heller ikke handlet om at motivere folk til at følge særlige værdier eller politiske idealer. Stop Spild Af Mad forholder sig ikke til, om du spiser økologisk eller bliver vegetar – vi løfter ikke pegefingeren for at mane en række idealer frem for „korrekt“ opførsel eller for den „gode“ livsstil. I stedet handler det helt konkret om at bekæmpe madspild, hvilket foregår over hele landet og involverer forskellige organisationer og borgere.

Bevægelsen har sit fysiske tilholdssted ved Kongens Nytorv i hjertet af København og er organiseret omkring en bestyrelse og et Advisory Board. Trods dette består Stop Spild Af Mad langt fra af ét organisatorisk centrum eller én ideologisk overbevisning. Jeg har udviklet en fleksibel organisation, som består af nogle faste strukturer og aktører, men som vigtigst af alt praktiseres blandt frivillige borgere og organisationer i løbende aktiviteter rundt omkring i landet. Stop Spild Af Mad skaber her forskellige events og

kampagner, hvor mennesker og virksomheder konstruktivt kan arbejde med at stoppe madspildet. Med andre ord er der tale om en åben og aktionspræget bevægelse af forskellige aktører, som arbejder på at gøre noget ved den konkrete sag. En sådan åbenhed og fleksibilitet ser jeg ikke som en svaghed. Tværtimod giver det en mulighed for at integrere mange mennesker og institutioner med forskellige politiske holdninger og økonomiske perspektiver.

I Stop Spild Af Mad er det meget vigtigt hele tiden at have fuld fokus på sagen. Som forkvinde er jeg eksempelvis en del i pressen – på en uge kan jeg være i flere nationale og internationale aviser og medier. Og her er jeg ekstremt påpasselig med kun at tale om madspild. Jeg siger altid nej tak, når journalister ønsker at skrive om mit privatliv eller besøge mit hjem. Jeg har takket nej til portrætter, TV dokumentarserier, bøger mm. om personen Selina Juul, da det skal handle om sagen. Det er i den forbindelse også vigtigt at huske, at det moderne mediebillede ændrer sig fra minut til minut, og derfor skal bevægelsen både kunne kommunikere intelligent

men også agere hurtigt og fleksibelt. Ved at opbygge en kompakt og agil organisation og bestyrelse har jeg forsøgt at undgå for mange bureaukratiske diskussioner og „ikke-beslutninger“. Det nytter ikke noget, at divergerende holdninger og personlige kampe spænder ben for handling og sagens fremdrift. Jeg forsøger at sikre et harmonisk Stop Spild Af Mad, hvor vi er lynhurtige til at træffe de rigtige beslutninger. På den måde forsøger jeg at undgå tidskrævende og energitømmende beslutningsprocesser og magtkampe. Stop Spild Af Mad er og bliver en åben aktionspræget bevægelse, hvor mennesker kan finde inspiration og et fælles fodslag til at sparke bolden i målet. En sådan type organisation kan dog også være en ulempe, når der for eksempel skal søges fondsmidler. De fleste fonde giver støtte til traditionelt opbyggede foreninger, og det giver Stop Spild Af Mad nogle klare udfordringer, som både vi og fondene må forholde os til. Dette til trods er en formalisering og idealisering af foreningens struktur og praksis ikke et mål for Stop Spild

Af Mad. Med dette udgangspunkt er vores anbefalinger:

- Skab en fleksibel bevægelse, hvor folk kan være med uafhængigt af politisk ståsted, motivation og personligt engagement.
- Hav en entydig og stærk fælles sag, som i alle henseender og prioriteringer kan give fokus og retning, og som er hævet over politiske ideologier og enkeltsager.
- Opbyg en struktur, som består af faste aktører, men som også er åben for løst-knyttede enkeltpersoner og organisationer, der kan være med til at fremme sagen.

Samarbejde på tværs

Arbejdet med at stoppe madspild er både lokalt og landsdækkende, nationalt og internationalt, fysisk og digitalt – det er en bevægelse, som bliver til i forskellige aktiviteter og events. Det kan være supermarkedet, som forsøger at blive bedre til at få varerne solgt til tiden. Det kan være skoleelever,

Foto: Alfred Pedersen & Son ApS
Grimme tomater

som prøver at mindske madspild til frokosten. Det kan være forbrugeren, som skal huske på maden, som står alt for længe på „hospicehylden“ i køleskabet. Det kan være skuespilleren, der som et forbillede støtter op om sagen. Eller det kan være politikerens, som sætter fokus på emnet og sikrer et positivt præg på lovgivningen. Det inkluderer på den måde alle danskere og ikke et antal udvalgte medlemmer i en lukket forening. Jeg sætter fokus på mad og madspild, og via Stop Spild Af Mad bringer jeg borgere, politikere, kommuner og virksomheder sammen i „kampen“ om den fælles sag. Det er jo egentlig ganske enkelt. Stop Spild Af Mad arbejder på at fremme en god sag, og vi vil gerne have så mange som muligt til at gøre noget ved problemet. Som en del af dette har jeg forsøgt at fremme gode eksempler på, hvordan producenter, detailhandelen og forbrugere kan nedbringe madspild. Jeg har i mit arbejde været konstruktiv og konkret, for det er de gode historier og de gode eksempler, som får folk til at ændre adfærd og organisationer til at forandre procedurerne. Og bevægelsen er egentlig blevet et omfangsrigt brand, som i det seneste årti har igangsat, medvirket og gennemført over 200 nationale og internationale projekter bredt i madspildsværdikæden (fra jord til bord). De konkrete initiativer er vigtige, da folk ikke bare

gider høre om globale klimaforandringer, de vil gerne have mulighed for selv at arbejde med sagen.

I 2018 gennemførte Stop Spild Af Mad for eksempel et landsdækkende projekt med REMA 1000, Salling Group og Danmarks største tomatproducent, Gartneriet Alfred Pedersen & Søn. Dette partnerskab hjalp til, at „grimme“ overskudstomater og andre ukurante grøntsager blev solgt til danske forbrugere i stedet for at ende som madspild. Hvad, der blev kaldt anden-sorterings tomater, blev solgt i særlige bakker samt som en ny „madspildsketchup“. På flasken fremgik Stop Spild Af Mad logoet, og der gik 25 ører til foreningen per solgte enhed. Danskerne viste stor interesse for initiativet, og tal fra Gartneriet viste, at der i 2018 blev solgt over 50 tons „grimme“ tomater svarende til 100.000 bakker samt over 25 tons overskudstomater i form af „madspildsketchup“. Vi fik på den måde i et tværgangspartnerisk partnerskab i løbet af 2018 „reddet“ over 75 tons „grimme“ tomater, som kunne have endt som affald. Det var et samarbejde, som gjorde en konkret forskel, og vi vil fremover fortsætte og udvide sådanne tiltag. Derudover har Stop Spild Af Mad også et politisk arbejde at gøre. Foreningen har samarbejdet med samtlige danske regeringer siden 2009, og jeg indgår også i projekter i EU og FN. Jeg sidder med i flere nationale og internationale

udvalg og tænketanke og har i flere år lavet aktiviteter med deltagelse af det danske kongehus hovedsageligt repræsenteret ved H.K.H. Prinsesse Marie. Endvidere samarbejder Stop Spild Af Mad med flere forskningsinstitutioner og deltager i events med borgere landet rundt – fx. på Folkemødet. Jeg deltager også i konferencer og seminarer i Danmark og udlandet for at dele viden med andre eksperter på området – fra Berlin til New York til Beijing.

Det er sådanne typer samarbejdsrelationer, som Stop Spild Af Mad er med til at opbygge. Vi fremmer på en måde fællesskaber, der består af mennesker og organisationer, som arbejder på at reducere madsspild. Folk som brænder for det og gør noget ved problemet. Det vigtigste er altså, at vi samler os på tværs af organisationer og grænser og sammen gør noget ved madspildet. Der er tale om et bredt og løst-knyttet fællesskab, som bevægelsen er en del af og er med til at drive fremad. Og der er virkelig sket noget: de nyeste tal fra Miljø- og Fødevareministeriet viser, at danskerne på 6 år har reduceret deres madspild med 14.000 tons. Vi er bestemt ikke i mål, men vi er på den rette vej. Med dette udgangspunkt er vores anbefalinger:

- Sats på partnerskaber, hvor den fælles sag er i fokus.

- Brug eksempler og resultater fremfor værdier og moral.
- Vær åbne overfor samarbejder på tværs af politiske og organisatoriske skel

Det digitale medie

Stop Spild Af Mad har ikke faste medlemsmøder eller nyhedsbreve, da den gennemgående videndeling og kommunikation klares virtuelt over de digitale medier. Bevægelsen fungerer på Facebook, LinkedIn og Twitter og når ud til 92.000 mennesker på de samlede digitale kommunikationsflader. Som ansvarlig for vores digitale medier bruger jeg mere eller mindre dagligt her tid til at få budskabet ud over rampen. Jeg deler relevante informationer, billeder og videoer om bevægelsens arbejde samt om de relevante nyheder fra madspildsområdet. Jeg henviser også til nationale og internationale initiativer, personer, rapporter, undersøgelser, konferencer, opfindelser, opskrifter og alt muligt, som kan være med til at fremme Stop Spild Af Mad. De digitale medier bliver et sted, hvor folk, som støtter organisationens arbejde, løbende kan finde informationer om initiativer og handlinger, som direkte og indirekte omhandler sagen. Jeg forsøger at skabe en „informationstrafik“ ind i danskernes hjem, så foreningen så

at sige hele tiden bevidstgør sagens kerne for vores støtter. Aktiviteterne på de digitale medier skal fungere som inspiration til at få folk til at reflektere over deres daglige madspild og måske endda få dem til at ændre deres adfærd i en positiv retning. Stop Spild Af Mad bruger altså det digitale medie som en kanal, hvorigennem vi kan „skubbe“ information direkte ind i følgernes private sfære og herved indvirke på daglige forbrugsmønstre. Og folk, som støtter Stop Spild Af Mad, kan også dele noget med alle andre. De kan skrive kommentarer, hvis vi har lagt en opskrift op, eller de kan komme med gode råd til fx børnefamilier. Folket kan her selv udtrykke deres viden og holdninger i ord og billeder.

I udgangspunktet det er jo ret nemt med fx Facebook og LinkedIn. Mennesker rundt omkring i Danmark og sådan set også i resten af verden kan uden de store tidsmæssige eller økonomiske omkostninger modtage og dele relevante ting og sager om Stop Spild Af Mad. Folk kan her på kort tid få en god basisviden om sagens kerne, og de kan lynhurtigt vise deres anerkendelse eller støtte ved at „like“ diverse opdateringer. Her kan man også ved et klik på knappen blive frivillig for vores landsdækkende aktioner – fx den årlige velgørende aktion „Julens Overskud“. De digitale medier giver altså en mulighed for at dele viden

men også for at mobilisere mennesker i og omkring Stop Spild Af Mad. Og det har jeg haft stor succes med; vores Facebookside har i dag over 68.000 følgere, og LinkedIn-siden har over 2.000 kontakter. Tilsammen med mine egne digitale medier når Stop Spild Af Mad ud til over 92.000 mennesker. Så når jeg deler noget, kommer det ud til en masse mennesker, og det er også et stort ansvar. På den måde er Stop Spild Af Mad ikke en forening, hvor folk kender hinanden og løbende mødes i fysiske rum for at støtte op omkring sagen. Det, som knytter folk sammen, er forskellige større partnerskaber, hvor mennesker og organisationer arbejder med den fælles sag samt de digitale medier, hvor oplevelse med og information om det at reducere madsspild bliver delt.

Det er afgørende at have en klar strategi, når man bruger de digitale medier. Det vigtigste for mig er hele tiden at holde fokus på sagen. Jeg skriver udelukkende om madspild, og jeg deler ikke alt muligt irrelevant information. Det skal være vigtigt for vores arbejde, og det skal have en nyhedsværdi for at blive delt på den digitale platform. Med flere tusinde følgere, deriblandt journalister, oplever jeg, at statusopdateringer eller tweets om madspild ryger på Ritzau eller i Berlingske eller Jyllands-Posten. Derfor tænker jeg meget over, hvad jeg lukker ud på de digitale medier – for Internettet glemmer aldrig. Med dette udgangspunkt er vores anbefalinger:

- Anvend digitale medier til nemt og hurtigt at dele relevante informationer om bevægelsens arbejde.

- Brug de digitale medier til at mobilisere støtter til foreningens arbejde.
- Gå målrettet og strategisk til viden- deling på digitale medier ved alene at fokusere på sagens kerne.

Et personligt engagement

Selv om det digitale medie er ret upersonligt og kan være en overfladisk tidsrøver, så kan det generere et personligt engagement. Følgere på de digitale sider, og her tænker jeg også på organisationer, deler deres perspektiver på sagen for rigtig mange mennesker, og derved viser de, at de arbejder på sagen. Det giver jo en vis „branding“ værdi, hvilket kan skabe et incitament til at gøre endnu mere. Og privatpersoner kan dele deres erfaringer – ikke bare med de mange ukendte profiler på siden – men også i deres personlige digitale univers (med venner og familie), som derved kan få indblik i ageren og holdninger. På den måde kan vi ramme ind i menneskers privatsfære. Både i form af den personlige digitale side, som vores følgere selv har skabt og har et personligt forhold til – men også i den fysiske verden. Folk sidder jo og følger med bag skærmen i dagligstuen, køkkenet eller måske endda på badeværelset. Vi kan altså via det sociale medie integrere os både i den offentlige og private sfære.

Foto: Miljø- og Fødevareministeriet
Selina deltager i Ministerens Madklub

Den digitale del af vores arbejde giver også et rum, der er åbent for tilpasning til nye divergerende tendenser – et rum for fleksibilitet og forskellighed. En fleksibilitet som åbner op for eksperter, frivillige og ildsjæle, men som også har plads til nye interesserede og måske mindre engagerede mennesker. De, som støtter op omkring Stop Spild Af Mad på de digitale sider, kan gøre store som små handlinger. De kan være super aktive ildsjæle, men de kan også være mindre aktive „informati-onsmodtagere“. Flexibiliteten i det digitalt sammenknyttede fællesskab giver på den måde mulighed for forskellige niveauer af engagement. Det er min holdning, at det er bedre at alle kan bidrage lidt – måske bare med et „like“ – end at sige, at man skal gøre så og så meget for at være „med“.

Delingen af aktiviteter og viden om madspild foregår ikke kun i de digitale rum. Det forbinder sig ind i den fysiske verden. Når jeg deler information om en event, kan det jo være, at folk finder lyst til at deltage i „virkeligheden“. Og forhåbentlig kan råd om at få ryddet op i køleskabet få folk til at omorganisere på „hospicehylden“ og derved skabe handling. Kommunikation og videndeling bliver mere og mere digital, og derfor kunne et godt råd til nystartede foreninger og organisationer være at fra dag ét ikke at se de

fysiske aktiviteter som uafhængige af det digitale univers. Foreninger skal fungere parallelt på flere platforme og derved skabe mere fokus på sagen.

Stop Spild Af Mad skal selvfølgelig også være kritisk over for brugen af digitale medier. Der er flere punkter, som vi som digitalt fællesskab må overveje og være opmærksomme på. For det første er det digitale rum ikke uafhængigt eller uden tredjeparts-interesser. Facebook bygger sit medie op ud fra kommercielle interesser, og brugerne kan ikke bare lige gennemskue, hvilke algoritmer som influerer på den løbende digitale interaktion og den information, som er tilgængelig for den enkelte.

Vi ved også, at fællesskabet bliver defineret i antallet af „likes“, og her fremkommer endnu en udfordrende situation omkring profilernes identitet. For det første kan forskellige politiske eller økonomiske interesser gå ind og manipulere samtaler og informationsdeling. Disse „trolde“ kan påvirke sagen ved nemt at infiltrere trafikken i det digitale rum. Det betyder, at en forenings digitale kerne kan være sårbar for modstående politiske og kommercielle interesser. Derudover kan folk også købe sig til „likes“ og derved kunstigt oppumpe fællesskabets størrelse og styrke.

MAD ER NOGET, SOM DE FLESTE KAN FORHOLDE SIG TIL, OG MINDRE MADSPILD ER EN GOD SAG, SOM MANGE FOLK ØNSKER AT INVOLVERE SIG I.

Det er også muligt at købe sig til en bedre videndeling af informationer om særlige events eller aktiviteter. Administratorer kan ved betaling få informationer frem på første hylde, så det bliver set af mange støtter, når de ruller ned over deres personlige vægge. Dette er realiteterne ved at bruge de digitale medier som en del af bevægelsens infrastruktur, og det er forhold, som foreninger skal være opmærksomme på og hele tiden forholde sig til. Jeg vil for eksempel ikke acceptere mistænksomme profiler på vores Facebookside, som forsøger at ødelægge dialogen, eller som forsøger at forstyrre sagens fremdrift. Og ved at holde en 100% faglig og saglig tone på Stop Spild Af Mads platforme undgår vi at havne i „shitstorme“. Jeg monitorerer altså Stop Spild Af Mads digitale færden og effekt, og jeg reagerer altid, når samtalen er kørt af sporet – dette kræver selvfølgelig tid, hvilket jeg også kommer ind på i næste afsnit. Med dette udgangspunkt er vores anbefalinger:

- Brug de digitale medier til at dele informationer og erfaringer med mennesker med forskelligt engagement og motivation

- Følg hele tiden med i kommunikationen på de digitale medier for at sikre en god og saglig tone.

Strategisk kommunikation

Et område, som har været vigtigt fra dag ét, har været strategisk kommunikation med forskellige interessenter i madspilds-værdikæden. Ud over borgernes forbrug inkluderer dette produktion, distribution, detailhandel samt politisk regulering. Det har været vigtigt for mig at forankre sagens kerne helt ind i magtens maskinrum både på Christiansborg men også ind i den industrielle topledelse. Denne form for strategisk kommunikation kræver for det første meget tid og en stor motivation. Jeg har nærmest ikke et liv ud over Stop Spild Af Mad, og jeg løber rundt fra møde til møde, fra event til event, fra konference til konference. En typisk dag for mig er aldrig typisk. Det er både besvarelse af de daglige 300+ mails, deltagelse i ca. 2-3 interviews samt en masse projektstyring. Næsten hver uge har jeg møder med Danmarks ledende politikere, industriaktører og andre tunge interessenter. Så er der forberedelser til bestyrelsesmøder, konferencedeltagelse og 5-6 gange om

måned er der enten møder i EU i Bruxelles eller taler på internationale kongresser verden rundt. Derudover er der skrivning af kronikker, pressemeddelelser samt udsendelse af vores nyheder på sociale medier. At drive Stop Spild Af Mad kræver fuld dedikation og en vis kommunikativ finesse. Derudover kræver det hård disciplin, da arbejdet kan strække sig ud over aftener, weekender, Jul og Påske.

Historien om at gøre de grimme tomater lækre fik også positiv medieomtale i for eksempel TV AVISEN (DR) og på TV 2 Nyhederne samt i internationale medier i Holland, Tyrkiet, Japan og Australien. Generelt set er medieomtale et afgørende element af vores arbejde i Stop Spild af Mad, og vi har i løbet af årene genereret over 8.000 nationale og internationale medieomtaler på bl.a. BBC og CNN. På den måde når foreningens arbejde ud til borgere i Danmark og i udlandet. For eksempel gik en video produceret af BBC viralt på Facebook og blev set af over 30 millioner mennesker verden rundt. Det er god reklame for vores sag! Det at skabe en god og relevant historie, som bliver delt i medierne, kommer ikke af tilfældige handlinger. For at ramme medierne arbejder jeg ekstremt systematisk og målrettet, da for mange forskellige retninger skaber støj på linjen. Det kan lyde lidt ensrettet, men jeg har set mange foreninger,

som sætter alt for mange idealistiske mål, og så brækker de halsen på det. Og det er meget vigtigt, at vi leverer på det, som vi lover. Vi har fået en central position, når det handler om madspild. Og med den position medfører et ansvar, som vi hele tiden skal leve op til. Det handler i bund og grund om professionalismisme og seriøsitet. Maskinen skal køre, og det kræver hårdt arbejde, en professionel opsætning og en fast målsætning. Hvis vi halter på de parametre, så kan vi glemme at få placeret budskabet hos ministre og erhvervsledere.

Grundlæggende handler det også om at have et godt produkt. Mad er noget, som de fleste kan forholde sig til, og mindre madspild er en god sag, som mange folk ønsker at involvere sig i. Det er en god start. Derudover handler det om at have en målrettet og klog kommunikation. For det første forsøger jeg at dele budskabet på de digitale medier, som jeg har forklaret i ovenstående. For det andet prøver jeg at dele sagen via pressen. Man skal aldrig nogensinde være ligeglad med pressen. Det er et talerør for og til befolkningen. De sætter en dagsorden i samfundet, som folk lytter til. Her er timingen altafgørende. Det er virkelig vigtigt, at du ved, hvad der rører sig på dit område – altså dit marked, dine konkurrenter, hvornår der er noget relevant at „tappe“ ind i. Man skal ramme

de rigtige knapper, og det kan man kun, hvis man hele tiden følger med. Helt konkret tjekker jeg Infomedia og Google-overvågning morgen og aften, og på den måde kan jeg følge med i nyhedsstrømmen om madspild og finde de gode tidspunkter at ramme mediemarkedet på. Det er klart, at Stop Spild Af Mad ikke skal være i medierne hele tiden, for så bliver folk trætte af os. Foreninger dør, hvis de larmer for meget om de samme emner og med de samme personer. Jeg forsøger at finde den rette balance. Nyhedsværdi er også vigtigt. Som organisation skal vi hele tiden have noget nyt at byde på. Og så er det vigtigt for mig ikke at gøre det til en personlig kampagne. Selina Juul privat er ikke i fokus. Det er Selina Juul med et skarpt fokus på Stop Spild Af Mad. Så jeg går ikke i medierne og kommenterer på tøj, tasker eller hårfarve. Det vil fjerne fokus fra sagen, og jeg føler, at jeg mister troværdighed, hvis jeg bare kommenterer på alt muligt andet. Vores forskellige Stop Spild Af Mad ambassadører – alt fra brødrene Price til kokken Claus Holm – er også i medierne på Stop Spild Af Mads vegne i steder for mig. Og det er netop en vigtig balance, så folk ikke bliver trætte af at se Selina Juul i TV hver gang. Man skal kunne kende sin besøgstid og have en god fornemmelse for, hvornår man skal larme i medierne

– og hvornår man skal lade være. Det kræver jo en del kompetencer, og jeg er sikker på, at min uddannelse fra Danmarks Medie og Journalisthøjskole har hjulpet mig i dette arbejde

For det tredje fremlægger jeg budskabet i partnerskaber med forskellige institutioner. Vi har for eksempel i mange år samarbejdet med forskellige virksomheder inden for detailhandelen, som sætter et større og større fokus på madspild i deres del af værdikæden. Vi vil her ikke være styret af virksomhedernes konkurrencesituation. Vi samarbejder i princippet med alle, hvis de arbejder for sagen. Det kan være Coop, Lidl, Føtex og REMA 1000. De er jo i konkurrence med hinanden, men sagen er større end deres kamp om markedsandele, så det er vigtigt, at vi spreder os og arbejder med alle. Ellers er jeg gennem tiden blevet inviteret til en del morgenløbeture med Statsministeren, har afholdt events med flere ministre og samarbejdet med forskellige kendte og erhvervsledere. Om man kan lide det eller ej, så giver det en vis gennemslagskraft at have sådanne mennesker med. Stop Spild Af Mad stiller sig altså ikke i opposition til landets politiske og industrielle etablisement, som det ellers er kendt fra de klassiske aktivistiske foreninger, som forsøger at omvælte dominerende kulturelle normer og økonomiske procedurer i

samfundet. Jeg mener, at fødevarerproducenter, detailhandelen og beslutningstagere også indgår i vores aktionsbaserede fællesskab, og at vi i løbende partnerskaber kan fremme sagen på tværs af værdikæden. Det er med den brede pensel, at jeg forsøger at sætte spotlys på sagen fra forskellige vinkler, og vi har jo egentlig fået mange forskellige mennesker og organisationer med gennem de seneste 10 år.

Og som en del af vores strategiske kommunikation kan vi også arbejde på tværs af disse tre områder. Jeg deler for eksempel om vores aktiviteter med Kongehuset og om vores deltagelse på konferencer eller i TV-udsendelser på de digitale medier. Det viser på den ene side vores følgere, at vi gør noget ved sagen i forskellige sammenhænge. På den anden side fungerer det også som et „branding-værktøj“ for de partnere, som er med i vores kampagner eller partnerskaber. Deres organisation bliver altså delt med rigtig mange tusinde mennesker, og på den måde bliver de jo sat i et positivt lys. De arbejder på en god sag, og det bliver delt med rigtig mange mennesker. Vi har altså bygget et medie op, som kan give beslutningstagere og forskellige organisationer et incitament til at høre på os og endda også gøre noget ved sagen. Denne strategiske kommunikation giver os

en særlig gennemslagskraft og indflydelse, som er med til at fremme og forankre Stop Spild Af Mad bredt i samfundet. Med dette udgangspunkt er vores anbefalinger:

- Balancer din kommunikation, så du er tydelig i mediebilledet, men stadig ikke larmer for meget.
- Inkluder partnere fra forskellige organisationer til at fremme sagens budskab på dine kommunikationsflader.
- Vær professionel og lad aldrig sagen blive styret af økonomiske eller politiske interesser.

Foto: Per Gudmann
Selina deltager i
„Hjemme hos Marie
med Timm Vladimir“

ANBEFALINGER

- Kombiner traditionelle foreningsstrukturer med nye digitale muligheder. Drop for mange bureaukratiske foreningsmøder og vær agil, slank og hurtig. Lad jeres organisation finde styrke både i de fysiske og sociale sammenhænge og på de digitale medier.
- Lederen skal forblive faglig og saglig. Uanset hvor fristende det er at sige ja til en deltagelse i Vild med dans eller invitere en sladderjournalist hjem i eget køkken, skal man lade være. En leder af en succesfuld organisation, forening eller bevægelse skal være 100% saglig og faglig. Alle skal kunne kende dig for dit arbejde – og ingen skal kunne kende dig for, hvad du laver i dit privatliv.
- I skal kunne lege med alle. Er man hele tiden i opposition til industrien og politikere, vil de til sidst ikke længere høre på Jer. At kunne skabe en succesfuld organisation, forening eller en bevægelse handler om inklusion, ikke eksklusion. Det handler om transformation – og ikke opposition. I skal kunne lege med alle – men bind jer ikke til nogen.
- Ved, hvornår I skal larme – og hvornår I skal holde mund. Larmer Jeres organisation, forening eller bevægelse hele tiden i medierne, vil folk på lang sigt være trætte af Jer. Hav en periode, hvor I ligger stille og ikke larmer i medierne. Det betaler sig på den længere bane.
- At drive en forening eller en bevægelse kræver disciplin og hårdt arbejde. Vil man skabe en succesfuld organisation, forening eller en bevægelse, skal man være forberedt på at investere en masse af egen tid i projektet.

TÆND EN ILD OG FØR DEN VIDERE

Erfaringer fra Omstilling Nu

Omstillingsturné
rundt i Danmark. Her i
Aalborg.

Forfattere: Karina H. B. Jensen,
Dianna Guyard og Quentin Gausset

Karina H. B. Jensen er er medstifter af Omstilling Nu, samt tidligere frivillig og tidligere bestyrelsesmedlem

Dianna Guyard er medstifter af Omstilling Nu og tidligere bestyrelsesmedlem

Quentin Gausset er lektor i antropologi på Københavns Universitet og leder af COMPASS-forskningsprojektet

OMSTILLING NU

Omstilling Nu er en netværksorganisation og platform for samarbejde, vidensdeling og udvikling af projekter, som har til formål at fremme en miljømæssig, social og økonomisk bæredygtig omstilling af vores samfund. Organisationen blev grundlagt i 2013 på baggrund af et seminar, der blev arrangeret af CONCITOs klimaambassade og Information. Som afslutning på seminaret afleverede deltagerne en appel til politikerne på Christiansborg, hvor budskabet til dem var klart – tænk langsigtet og skab de nødvendige lovmæssige rammer for en systemisk bæredygtig omstilling af det danske samfund nu!

Omstilling Nu har iværksat fire internationale konferencer på CBS under navnet „Economy, People and Planet“ (EPP), hvor formålet er at undersøge nye visioner for et bæredygtigt samfund og vise inspirerende omstillingsinitiativer fra Danmark og resten af verden. Udover konferencerne har Omstilling Nu også arrangeret kurser på Jyderup Højskole, debatter på Folkemødet, en bæredygtighedsfestival i Valby samt en omstillingsturné rundt i landet. Det initiativ, som har kørt i længst tid, er såkaldte „Omstillingscafeer“, som er debatcaféer, der afholdes en gang om måneden i samarbejde med dagbladet Information.

Det er muligt at følge Omstilling Nu online på www.omstilling.nu og på Facebook. På Omstilling Nus Youtube-kanal kan man finde oplæg fra EPP-konferencerne.

INTRODUKTION

Individer, der brænder for en sag, behøver et fællesskab. I dette kapitel fortæller vi, hvordan Omstilling Nu blev til, om den gnist, der blev tændt i processen og senere blev til en ild. Ilden som metafor bruger vi her i kapitlet til at indfange den begejstring, dedikation, fællesskabsånd og handlekraft, der kan opstå, når engagerede mennesker arbejder sammen om en fælles sag. Dog vil vi også fortælle om de udfordringer, der kan være ved at vedligeholde ilden i et fællesskab og bringe den videre fra første generation af frivillige til den næste. Med dette kapitel ønsker vi at give vores erfaringer videre og derved forhåbentlig være med til at skabe grobund for refleksion og inspirere både nye og allerede etablerede grønne fællesskaber.

På de følgende sider udfolder vi vores rejse gennem de seneste seks år som Omstilling Nu. Først giver vi indblik i vores opstart, som var præget af optimisme og gejst. Dernæst fortæller vi om de måder, hvorpå vi som fællesskab har forsøgt at handle i forhold til omstillingen. Afslutningsvis dykker vi ned i nogle af de udfordringer, vi har mødt på vores vej. Sidst i kapitlet har vi samlet vores erfaringer og oplevelser i en række anbefalinger.

Da det bærende element i Omstilling Nu er vores frivillige, er det også naturligt, at det er vores samlede erfaringer, vi videregiver. Kapitlet er derfor baseret på fokusgruppeinterview med tidligere og nuværende frivillige, som har fortalt om deres roller og oplevelser i Omstilling Nu.

TÆND ILDEN – I FÆLLESSKAB STÅR VI STÆRKERE

Med seminaret afsluttet og opgaven fuldført kunne historien egentlig godt slutte her. Det gør mange lignende historier, uden vi tænker nærmere over det. Vi tager til begivenheder, bliver inspireret og fortsætter vores normale liv dagen efter. Så hvorfor endte det her seminar med at blive startskuddet til Omstilling Nu? Der er sikkert flere forklaringer, men når vi kigger tilbage, kan vi se, at specielt tre elementer er medvirkende til, at historien fortsatte – nemlig kombinationen af en sag, fællesskabet og handling.

Bæredygtighed var noget, der havde optaget os på forskellige måder længe inden seminaret. Nogle studerende havde skrevet speciale inden for klima- og miljøområdet, andre var aktive i bæredygtighedsrelaterede projekter i Danmark eller udlandet, og flere havde været klimaambassadører i Concitys „Klimaambassade“. Derfor var det også nærliggende, at vi med vores eksisterende interesse for bæredygtighed gerne ville fordybe os yderligere i sagen ved at deltage i seminaret.

Fællesskabet var derimod noget uventet; vi fandt i hinanden undervejs. Seminaret skabte en ramme for at

vende problemerne mere dybdegående med andre unge i samme båd. Det gav os ikke bare mulighed for at dele vores fælles bekymringer for fremtiden med hinanden, men også for at formulere visioner for en bæredygtig fremtid sammen. Vi kom alle fra meget forskellige faglige baggrunde og forskellige lokaliteter i landet, men det var i mødet med ligesindede, i samtalerne og ikke mindst det fælles handlerum, at gnisten blev tændt.

Vi mærkede, hvordan der opstår håb for fremtiden, når man mødes og handler i fællesskab. At udarbejde og aflevere appellen sammen var med til at give os følelsen af at løfte i flok, og vi mærkede, at der var mange flere muskler at arbejde med, når vi var 50 personer, end når vi stod alene. Det

”

POLITIKERE LYTTER I HØJERE GRAD TIL FÆLLESSKABER END TIL ENKELTE BORGERE

var følelsen af at være en del af et fællesskab, hvor man sammen kunne råbe politikerne op og gøre en forskel. Politikere lytter nemlig i højere grad til fællesskaber end til enkelte borgere. Fællesskabet viste os således en ny vej til indflydelse, som vi ikke tidligere havde benyttet os af. Alt i alt stod vi tilbage med følelsen af, at vi står stærkere sammen.

Også hjemme ved middagsbordene var det muligt at mærke forskellen fra at stå alene til at være en del af noget større. En tidligere frivillig fortæller om den forskel, det gjorde for hende at have et fællesskab i ryggen allerede ved deltagelsen i seminaret. Tidligere, når der over middage med familien eller venner blev diskuteret klima- og miljømæssige emner, følte hun sig

meget alene om klimasagen og hendes valg, der relaterer sig til den. Hun blev betragtet som lidt ekstrem og radikal i hele sin omgangskreds. Men ved at blive en del af et grønt fællesskab kunne hendes familie og venner pludselig se, at hun ikke var alene med sine holdninger.

Det var denne stærke oplevelse af fællesskab og erkendelsen af, at vi unge også havde en stemme, der fik de fleste af os til at føle, at det var forkert at pakke sammen og gå hver til sit efter seminaret. Dertil kom, at klima- og miljøudfordringerne fortsat lå foran os – kæmpe store som et bjerg uden nogen reel politisk respons. Så hvis politikerne ikke ville tage sig af dem, måtte vi selv tage affære og gå andre veje.

Spørgsmålet for os var blot hvilke veje, og hvordan vi kunne fortsætte med at skubbe til omstillingen sammen. Vi kendte ikke til nogen eksisterende organisationer, der arbejdede ud fra et systemisk fokus på bæredygtighed, og ej heller nogen, der sådan lige kunne tage imod 30-40 nye frivillige på én gang. Gnisten var tændt, men hvis den skulle blive til mere end det, var der ikke andet at gøre end at smøge ærmerne op og fortsætte arbejdet

*Debatarrangement
på Folkemødet*

under egen organisation og netværk. Sådan gik det til, at Omstilling Nu blev skabt ved en stiftende generalforsamling i april 2013.

Fra starten var begejstringen og gå-påmodet stort, og der gik ikke mange møder, før vi havde fundet vores vej ind i arbejdet med den grønne omstilling. Vores første tanke havde egentligt været, at vi skulle bidrage gennem analysearbejde. Men den manglende lydhørhed overfor appellen fik hurtigt drejet idégenereringerne væk fra Christiansborg og væk fra flere politiske tiltag. Vi kunne simpelthen

ikke vente på, at politikerne blev klar til at tage deres del af ansvaret alvorligt. I stedet var der stor lyst til at rette vores kræfter og handlinger i en mere borgernær retning. Det var jo netop fællesskabet og muligheden for at handle, der havde inspireret os til at blive aktive. Derfor tænkte vi, at der måske var andre, der havde det på samme måde som os. Andre, der følte sig alene og sad med en handlingskraft, som de ikke vidste, hvor de skulle rette hen. Det var her, vi ville tage fat.

SPRED ILDEN – SKUB SAGEN UD OVER RAMPEN

Omstilling Nus fokus blev altså at skubbe den grønne dagsorden ud over rampen og ind i folks hverdag. Vores ønsker er at give helt almindelige borgere som os selv mere viden om de mange forskellige emner, der knytter sig til den systemiske omstilling af samfundet. Give dem mulighed for at diskutere emner som biodiversitet, bæredygtig bosætning, „fast fashion“, grønne pensionsordninger og bankernes pengeskabelse med andre. Måden, vi har valgt at påvirke

omstillingen på, har hovedsageligt været igennem vores tilstedeværelse på sociale medier, omtale i pressen og vores arrangementer ude „i virkeligheden“

Hvis man hurtigt vil nå ud til mange og gøre den grønne dagsorden bredt tilgængelig, er sociale medier et af de mest oplagte steder at starte. Det blev derfor også der, vi begyndte vores mere borgernære retning. I ét hug oprettede vi organisationsider for Omstilling Nu både på Facebook,

Instagram, Twitter og LinkedIn, men det sted, hvor vi for alvor indså, at der var stor opbakning til vores sag, var på Facebook. Her fik vi nemlig i løbet af det første halve år over 2000 følgere; et tal, der sidenhen har sneget sig op over 8000 (2019). Så selvom vi i begyndelsen stadig var skuffede over den manglende politiske respons på appellen, gav online-opbakningen os lidt håb for fremtiden.

Som aktive på især Facebook har vi ikke kun sat fokus på miljømæssige aspekter af bæredygtighed, men også på de økonomiske, psykologiske og sociale. Igennem årene har vi delt artikler, begivenheder, underskriftsindsamlinger, kronikker, nyheder og videoer om de kriser, der knytter sig til den bæredygtige dagsorden. Men samtidig er det vigtigt for os at være med til at indgyde håb for fremtiden hos dem, der læser med. Derfor har vi også hele tiden gjort meget ud af at dele information om det væld af inspirerende og konkrete omstillingstiltag, der allerede er i fuld gang i Danmark og udlandet.

Omtale i traditionelle medier har også været en god platform for os til at nå bredere ud med budskabet om bæredygtighed. Specielt Dagbladet Information, der selv har et stærkt grønt fokus, har støttet op om os. Det har de blandt andet gjort ved at skrive artikler om Omstilling Nu, optage

kronikker med omstillingsrelevante emner fra en række af vores frivillige og ikke mindst ved at indgå partnerskaber i forbindelse med flere af vores aktiviteter.

Netop aktiviteter i form af arrangementer er det, der har fyldt mest i Omstilling Nus portefølje gennem årene – og nok også det, som vi er mest kendte for. Egentlig har det ikke været en bevidst strategi fra vores side at udvikle en masse arrangementer – mere en naturlig effekt af projektgruppernes mange ideer, hvor en idé naturligt har inspireret den næste.

Lokale blomstrende grene.
Forberedelse til
Visionstræfestivallen

Begivenhederne, som projektgrupperne har udviklet, har alle været af meget forskellig karakter. Igennem tiden har vi således lavet alt fra internationale konferencer på CBS til højskoleophold på Jyderup, debatter på Folkemødet, en bæredygtighedsfestival i Valby, en omstillingsturné rundt i landet og så en lang række af vores såkaldte „Omstillingscaféer“. Fælles for alle arrangementerne er, at de har haft systemkrisen som et helt naturligt afsæt. Vi er selvfølgelig altid interesseret i at få mere viden om detaljerne ved kriserne og omfanget af dem, men vi bruger ikke tid på at diskutere, om de eksisterer. For det gør de. I stedet gør vi meget ud af, at vores arrangementer sikrer taletid til de tiltag, praktikere og bevægelser, der allerede er i fuld gang med omstillingen.

De mennesker, der kommer og deltager i arrangementerne, varierer

meget både i alder og køn. Vi møder selvfølgelig altid en grøn kerne af gengangere fra gang til gang, men oftest kommer der mange, der ikke har været til vores arrangementer før. Flere er såkaldte „nybegyndere“, der er interesseret i at lære mere om det eller de specifikke emne(r), der er på programmet. Vores håb er selvfølgelig, at de ligesom os går derfra med en vakt nysgerrighed for emnet og måske også med et større mod på at give sig i kast med fx at implementere minimalisme i hverdagen, rejse bæredygtigt, skifte til en etisk bank eller måske forsøge sig med civil ulydighed.

Det er de individuelle frivilligrupper bag arrangementerne, der suverænt bestemmer, hvilke emner og oplægholdere de har lyst til at bringe på programmet. Da vi jo er repræsenteret af mange forskellige faglige baggrunde, har vi indtil videre været igennem en meget bred palet af emner. Dertil

kommer, at den systemiske omstilling selvfølgelig er så omfattende, at der altid er nye vinkler for de frivillige at dykke ned i.

Det er vigtigt for os, at budskabet om „grøn omstilling“ og „bæredygtighed“ ikke udelukkende er noget, deltagerne kan komme og lytte sig til. Bæredygtighed er noget, der skal være indlejret i hele vores praksis. Det betyder, at rammerne for vores arrangementer også spiller en vigtig

rolle i den samlede kommunikation omkring bæredygtighed. Vi har dog en ret bred definition af, hvad der kan karakteriseres som bæredygtigt i den henseende. Derfor serverer vi også både vegetariske menuer, doneret stop-spild-af-mad kage og brød, postevand i glaskander og økologisk mad og drikkevarer afhængigt af, hvad der er passende for det specifikke arrangement.

VEDLIGEHOOLD ILDEN – DET LANGE SEJE TRÆKS KUNST

Vores udadvendte aktiviteter har fra starten føltes ret ligetil – blandt andet fordi det var dem, der har givet os mulighed for at handle. Som tiden er gået,

har vi dog måtte sande, at „det lange seje træk“ kræver noget andet, end den energifyldte start gjorde. At bevare ilden over længere tid i et fællesskab som vores kræver nemlig mere end blot en vedvarende kamp for den grønne omstilling. Det kræver i lige så høj grad, at et fællesskab fokuserer indad og kontinuerligt arbejder med sig selv og med organisationen.

I denne del vil vi derfor komme ind på nogle af de udfordringer, vi har oplevet på vejen og komme med anbefalinger til andre, der også har en stor og central sag som det bærende element i deres fællesskab. Her

*Sommerkursus på
Jyderup Højskole
med Omstilling Nu og
NOAH*

” AT BEVARE ILDEN OVER LÆNGERE TID I ET FÆLLESSKAB KRÆVER MERE END BLOT EN VEDVARENDE KAMP FOR DEN GRØNNE OMSTILLING. DET KRÆVER I LIGE SÅ HØJ GRAD, AT ET FÆLLESSKAB ARBEJDER MED SIG SELV OG MED ORGANISATIONEN

er frivillige nemlig ofte motiveret af at gøre verden til et bedre sted og måske knapt så interesserede i det interne arbejde. Men vores erfaring er, at netop det store fokus på sagen gør det særligt vigtigt også at rette fokus indad fra tid til anden. Selvom vi ikke selv har formået det til fulde, vil vi alligevel dykke ned i noget af den værdifulde læring, der for os er kommet ud af det.

Forbered jer på praktikaliteternes paradoks

Da vi startede Omstilling Nu, valgte vi at organisere os i projektgrupper. Det gjorde vi, fordi vi ønskede at give plads til projekter, hvor frivillige kunne have fuld indflydelse og rig mulighed for at handle. Vi havde selvfølgelig samtidigt den formelle struktur på plads med en bestyrelse, vedtægter osv. Men selve organisationen skulle være uden topstyring, uden fast talsperson og uden formelle kommandoveje. Resultatet var en succes i forhold til at få sat en masse aktiviteter i søen. Specielt det første år.

Men de mange aktiviteter og opgaverne, der er forbundet med at drive en organisation, har også ført udfordringer med sig. Blandt andet stødte vi ret hurtigt ind i det, vi kalder „praktikaliteternes paradoks“. På den ene side ønskede vi at skabe en flad organisation, hvor der var kort vej til handling. På den anden side krævede de mange aktiviteter, medlemmer og frivillige meget mere struktur, som vi måtte til at bygge op fra bunden. Det var altså ikke nok at kæmpe for sagen, for bag kulisserne skulle vi også

besvare e-mails, have overblik over medlemmer og kontingenter, betale regninger, udarbejde regnskab, opdatere hjemmeside og facebookside, udarbejde mødereferater, indgå samarbejdsaftaler, planlægge og udarbejde fondsansøgninger.

Mange af opgaverne krævede et forholdsvis stort indblik i foreningen, så de fleste af driftsopgaverne lå på bestyrelsens bord. Men også ude i projektgrupperne – specielt den internationale konference – var der også mange administrative opgaver at tage sig af for gruppen. Der er ingen tvivl om, at vi i opstarten undervurderede hvor meget administrativt arbejde, der var involveret i det at kæmpe for sagen. I de intense perioder tog det mange kræfter, og det blev drænende for vores gejst og motivation.

En læring herfra er, at det er vigtigt, at det administrative ansvar tydeliggøres og fordeles for at undgå, at frivillige brænder ud. Derudover er det også vigtigt at holde sig for øje, at frivilligt arbejde netop er frivilligt arbejde. Det betyder, at der skal være plads til at bidrage i det tempo og niveau, som man kan overskue. Ligeledes at det til hver en tid skal være muligt at skrive ned for sine opgaver eller trække sig tilbage

Organisationen skal også være bæredygtig

Sagens vigtighed fik os fra starten til at tænke langsigtet. På vores ønskeliste var et sekretariat, der kunne være med til at sikre os stabilitet, bedre indflydelse og lang levetid for sagen og organisationen. Det er dog ikke den

Sommerkursus på Jyderup Højskole med Omstilling Nu og NOAH

letteste opgave. Det var lang tid undervejs, men i 2015 fik drømmen liv, da en større bevilling fra Miljøministeriets „Puljen for Grønne Ildsjæle“ gjorde det muligt at ansætte en koordinator i et lille år.

Koordinatorens ansvar var at skabe og afvikle projektet „Omstillingsstafetten“, der var en omstillingsturne rundt i Danmark. Bevillingen hjalp først og fremmest til at få omstillingsbudskabet ud over Københavns bygrænser på andre måder end via de sociale medier. Ansættelsen var også vigtig for organisationens og projektgruppernes arbejde. Pludselig fik Omstilling Nu en organisatorisk ryggrad i form af en engageret og erfarede medarbejder, der kunne have det forkromede overblik over organisationen, modtage nye aktive og frivillige, pleje de eksisterende frivillige og foreningens medlemmer og ikke mindst trække det store læs i forhold til den daglige administration og de praktiske opgaver. Før ansættelsen var det bestyrelsesmedlemmerne, der havde fordelt de mange administrative opgaver mellem sig, mens andre opgaver ganske enkelt ikke blev løftet. Derfor var et enpersonssekretariat en kærkommen nødvendighed både for de frivillige og for medlemmerne.

Da året var omme, løb bevillingen ud, og der var i mellemtiden ikke kommet andre økonomiske midler til.

Omstilling Nu var atter en ren frivillig organisation. Opgavebyrden røg derfor tilbage på bestyrelsesbordet og ud i projektgrupperne, hvor nye frivillige og dedikerede gamle sørgede for, at bestyrelsen, højskoleopholdet, folkemødet, konferencen og omstillingscaféerne kørte videre. Den manglende bevilling medførte også, at der ikke var ressourcer nok til, at der kunne opstå nye projekter. Uden en fast koordinator smuldrede de fælles interne møder også stille væk, efterhånden som der skete flere udskiftningsbølger i den frivillige kerne. Projekterne fortsatte dog og var selvkørende, men nu uden en samlende social forbindelse mellem dem. Samtidigt blev det sværere at rekruttere nye frivillige. Resultatet var, at organisationen over det næste år bid for bid måtte lade projekter gå i dvale, da der ikke var frivillige til at køre dem videre.

Vores erfaring fra denne periode er, at det er vigtigt, at det administrative ansvar bliver fordelt. Dels for at undgå at nogle brænder ud, men især for at sikre at sammenhængskraften i organisationen ikke bliver afhængig af enkeltpersoner. Det er ikke bæredygtigt. At ansætte en koordinator til at tage sig af administrationen kan være godt, hvis der er penge til det – især i det lange løb – men det gør foreningen sårbar, når pengene løber ud. Samtidig gør afhængigheden af puljer, at man

bliver tvunget til at fokusere på eksempelvis vækst i antal af medlemmer eller tunge fondsansøgninger og i den proces glemmer sit oprindeligt mål, sin kernesag. Det at eksistere som en stor organisation skal ikke blive et mål i sig selv, som overtrumfer omstilling til bæredygtighed.

Vi har også lært, at vi kan være nødt til at give slip på projekter, hvor energien simpelthen ikke er. Uanset om vi har afholdt dem med succes flere gange

op til. Og da vores projekter er drevet af energien og virkelyst fra frivillige, er det altafgørende, at man bruger energien der, hvor den er. Ellers bruger man mange kræfter på at holde gang i noget, der egentlig har mistet sit drive. Det kan være meget svært at indse og acceptere. Men kommer der nye frivillige med nye ideer, så grib dem. Det er meget vigtigt ikke at stagnere, og man skal hele tiden huske at holde fast i sin vision og sag. For hver en pris.

”

DET ER VIGTIGT, AT DET ADMINISTRATIVE ANSVAR BLIVER FORDELT. DELS FOR AT UNDGÅ AT NOGLE BRÆNDER UD, MEN ISÆR FOR AT SIKRE AT SAMMENHÆNGSKRAFTEN I ORGANISATIONEN IKKE BLIVER AFHÆNGIG AF ENKELTPERSONER

KONKLUSION

Når vi i Omstilling Nu kigger tilbage, kan vi se, at det er fire ting, der gjorde det muligt at starte Omstilling Nu. Vi tror, at disse fire ting kan tjene som inspiration for andre, som også vil starte grønne fællesskaber.

1. Den bærende sag

Vi havde en brændende sag, som vi alle kunne relatere til. Det samlede os i et fællesskab.

2. Ønsket om handling

Det var ikke nok at mene – vi ville også gøre. Vi ville skabe forandring i samfundet, og vi ville have så mange som muligt med på tværs af faglighed, alder og uddannelse etc. til at skabe forandringer igennem konkrete aktiviteter. Det gjorde det muligt for alle, der havde tid og lyst, at bidrage og deltage.

3. Behovet for fællesskab

Mange havde oplevelsen af længe at have siddet alene med en frustration og en handlings-trang, som de ikke vidste, hvor de skulle rette hen. En masse energi var uforløst hos den enkelte. Men sammen samlede vi energien, som så blev til handlingskraft, og

handlingskraften blev et bærende element for Omstilling Nu det første år. Vi mente noget, vi handlede på det, og vi gjorde det i fællesskab

4. En god organisering

Selvom det tog noget tid og en del kræfter, er vi endt med at have en ret god organisering, hvor det er muligt for de frivillige at lave de projekter og aktiviteter, de ønsker, uden unødvendigt bureaukrati, og hvor de frivillige har frie tøjler indenfor en defineret ramme. Vores erfaring er, at det giver tryk og kreativitet. Vi arbejder efter devisen: „Giv ansvar, og giv slip!“. Projekterne kræver som regel flere forskellige typer frivillige: nogle til at tage ansvaret for organisering, nogle til at tage sig af kommunikation og nogle til helt lavpraktiske opgaver som at sørge for kaffe, stoleopsætning etc. Vi har dermed også gjort os den erfaring, at det er en god idé med en mere aktiv og målrettet rekruttering af frivillige – eller i hvert fald sørge for, at et projekts forskellige typer af opgaver varetages af frivillige, der har tid og lyst til at sætte sig ind i netop den opgave.

Det, vi har lært i løbet af de seks år, Omstilling Nu har eksisteret, er, at det er vigtigt at have fokus på både organisationen og sagen. Sagen er ilden; den spredes gennem aktiviteter, og den vedligeholdes af en velfungerende organisation. Det er afgørende

at finde en effektiv ramme for organisering af relationer og aktiviteter i fællesskabet, men den ramme skal ikke bygges op på bekostning af sagen, og den skal aldrig have lov til at kvæle ilden.

Foto: Stefan Bruse
Thor Straten
Afl levering af appellen på Christiansborg.

ANBEFALINGER

- Find en god sag – en sag som du virkelig brænder for. Sagen er drivkraften.
- Find andre, som brænder for samme sag og slå kræfter sammen med dem (find et eksisterende fællesskab, eller skab et nyt). Fællesskab giver energi og talerør. Du er stærkere i et fællesskab.
- Lav noget i fællesskab. Aktiviteterne giver indvirkning, opmærksomhed og holder liv i fællesskabet.
- Husk din sag og vision – også når du bruger tid på administration og sender ansøgninger til fx fonde.
- Giv ansvar og giv slip. De, som har en god ide, skal have lov til at føre den til dørs, men skal også finde en afløser til den tid, hvor de selv bliver nødt til at stoppe.
- Giv slip på projekter, hvor energien simpelthen ikke er mere. Et fællesskab skal fornyes og prøve nye ting for at udvikle sig.
- Tag nye aktive medlemmer, som brænder for samme sag som du gør, ind i fællesskabet. Et fællesskab med få aktive og ansvarlige medlemmer trives bedre end et fællesskab med mange inaktive medlemmer, som ikke tager ansvar.

”

**DER OPSTÅR HÅB FOR FREMTIDEN, NÅR MAN MØ-
DES OG HANDLER I FÆLLESSKAB**

Grønne fællesskaber der kan og vil arbejde for en grønnere fremtid. Det er kernen i denne bog. Bogen handler om mennesker der går sammen om at gøre noget for at skabe en grønnere morgendag – sammen med andre der har samme drøm. De gør det på mangfoldige måder: Nogen bor og udfolder deres liv sammen, nogen mødes 1-2 gange om ugen mens andre har deres primære virke i det digitale univers. Fælles for dem er det at de gør – ViGør – og håber at inspirere andre til det samme!